

NYELVTUDOMÁNYI ÉRTEKEZÉSEK

103. sz.

MIHÁLYI TÁJSZÓTÁR
(RÁBAKÖZ)

ÍRTA

KISS JENŐ

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

1979

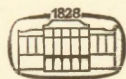
NYELVTUDOMÁNYI ÉRTEKEZÉSEK

103. sz.

MIHÁLYI TÁJSZÓTÁR
(RÁBAKÖZ)

ÍRTA

KISS JENŐ

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

1979

Szerkesztő
PAPP LÁSZLÓ

ISBN 963 05 1955 0

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1979 — Kiss Jenő

Printed in Hungary

Szülőfalumnak
és
adatközlőimnek

Te vagy a táj, hová szívem
folyton epedve hazarándul:
te kék, finom, fantasztikus
Dunántul!
Ha otthon kell, ha mese kell,
feléd futok. Te vagy a dajka,
kinek tej-édes szavakat
ad ajka.

(Babits : A szépszemű öreg tovább mesél . . .)

Hű nevelőim, dunántúli dombok,
ti úgy karoltok, hogy nem korlátoltok,
nem fogtok rabul, amikor öleltek,
ti úgy öveztek, hogy éigig emeltek.

(Illyés : Jegyzőfüzet)

BEVEZETÉS

„Az egyik legtörzsökösebb magyarságú, legsajátosabb magyar nyelvjárású vidék”, a Rábaköz (PAIS DEZSŐ: Magyar Nyelv 1959: 317) szókincséből kap ízelítőt az olvasó ebben a munkában. Valamennyi adat a mihályi nyelvjárásból, Mihályinak, ennek az oklevélben először 1198-ban említett Árpád-kori magyar településnek a nyelvéből származik. Az itt közölt szavak, kifejezések nagy részét azonban bizonyára ismerik (ismerték) a Rábaköz többi falujában is.

Rohamosan pusztuló, köznyelviesülő nyelvjárásaink szókincsének a gyűjtését nemcsak és nem is elsősorban a lokálpatriotizmus sugallja, hanem több tudomány, mindenekelőtt a nyelvészet és a néprajz sürgetően követeli. Bár nyelvjárásaink fölött már a múlt század elején megkondították a vészharangot, joggal véljük, „vészjelzésre” nekünk, a mi nemzedékünknek van legtöbb oka. A hagyományos paraszti gazdálkodás eltűnése, a falu arculatának gyökeres megváltozása, az iskolázási, művelődési, utazási lehetőségek ugrásszerű megnövekedése, valamint a tömegkommunikációs eszközök (elsősorban a televízió) egyre növekvő hatása ugyanis rohamosan gyorsuló ütemben közelítik a nyelvjárásokat a köznyelvhez. Az életforma szükségszerű változásának természetes velejárója, hogy bizonyos fogalmak és szavak mindig kisebb használati körre szűkülnek s az őket használó idős emberek elmúlásával menthetetlenül kihálnak. Százával tűnnek el így nyelvjárási szavak, kifejezések, földrajzi nevek és vesznek el velük értékes információk a nyelvtudomány, a néprajz, a település- és gazdaságtörténet stb. számára. Ma még sok mindent megmenthetünk a feledésbe merüléstől, amit a következő nemzedék nyomokban sem fog megtalálni. Ez a tudat kell, hogy növelje felelősségérzetünket és hogy tettekre serkentse mindazokat, akiknek lehetőségük van pusztuló nyelvi értékek megmentésére. BÁRCZI GÉZA szavaival: „nem lehet kétséges, hogy mi a legsürgetőbb és legfontosabb teendő. G y ű j t e n i , g y ű j t e n i , g y ű j t e n i ! Megragadni a pusztulót, menteni a veszendőt, feltárni a jelent, melyben múlt és jövő ölelkezik” (Magyar Nyelv 1964: 13).

Ennek a kis szótárnak az anyagát 1961 ősztől 1976 őszéig gyűjtöttem. Az első években nem gondoltam azonban arra, hogy az összegyűlt anyagot majdan szótárszerű feldolgozásban tegyem közzé. Bár a tájszavakat egyetemista korom óta gyűjtöm, elérni kívánt célként inkább a nyelvjárás bizonyos nyelvtani jelenségeinek a leírása lebegett előttem. Tájszóanyagom folyamatos gyarapodása, a nyelvjárás gyorsuló bomlása, köznyelviesülése, jó adatközlőim szüntelen fogyatkozása azonban elhatározássá érlették bennem a gondolatot, hogy figyelmemet immár a nyelvjárás szókincsének a gyűjtésére összpontosítsam. Segítségemre volt ebben az is, hogy göttingai lektori éveim alatt (1969–1975) évente három teljes hónapot tölthettem Mihályiban, s nem múlt

el úgy nap, hogy gyűjtésemet valamilyen formában ne gyarapítottam volna. Úgy éreztem, ha ezekben az években nem gyűjtök annyit, amennyit csak lehet, később — a fõnt jelzett okok, illetõleg más irányú elfoglaltságom miatt — sem én, de fõltehetõleg más sem tudna ennyi anyagot sem összegyűjteni. Az elsõ években csak passzív módszerrel gyűjtöttem, az utolsó hét évben aktív és passzív módszerrel egyaránt. Végig abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a gyűjtés úgyszólván zavartalanul folyhatott. hiszen a n y a - n y e l v j á r á s o m a t g y ű j t ö t t e m o t t h o n, szüleim, rokonaim, ismerõseim körében. Mihályiban nõttem fõl, gyermekkoromat teljes egészében ott töltöttem. De azóta is, amióta állandó lakhelyem szerint nem vagyok már mihályi, minden évben gyakran idõzöm a faluban. Szüleim, rokonaim ugyanis ott élnek ma is. A nyelvjárást beszélem. Szüleimmel, a rokonokkal és a közeli ismerõsökkel egymás között mindig nyelvjárársban beszélünk.

Az aktív módszerû gyűjtéshez segédeszközül regionális tájszótáraink és az Értelmezõ Kéziszótár (ÉKsz.) szolgált. CSÚRY BÁLINT szamosháti, KISS GÉZA—KERESZTES KÁLMÁN ormánysági, BÁLINT SÁNDOR szegedi, PENAVIN OLGA szlavóniai (kórógyi) és IMRE SAMU felsõõri szótárainak nem köznyelvi anyagát kérdeztem ki szüleimtõl, illetõleg valamennyit csupán apámtól. Elfoglaltság nélkül állíthatom, hogy szüleim mindig megértõ támogatása, munkámba történt értõ bekapcsolódása nélkül ezt a munkát nem végezhettem volna el. Fogadják érte ezúton is hálás köszönetemet! A családi együttlétek gyűjtésre alkalmas óráit — természetesen megfelelõ szünetek beiktatásával — éveken át makacs következetességgel kihasználtam. Az említett szótárak nem köznyelvi címszavait felolvastam s szüleim, illetõleg zõmmel apám megmondta, ismeri-e, hallotta-e a szót, milyen alakban és jelentésben. Azt is megtudakoltam, hogy a kérdezett szót, illetõleg jelentését ismerik-e, használják-e ma is az egész faluban vagy nem. A kapott válaszok alapján a kérdezett címszavak mellé — ha Mihályiban is használatosak (voltak) — szükség esetén beírtam a mihályi ejtÉsváltozatot s az esetleges eltérõ jelentést, és valamennyi címszót elõre kidolgozott jelekkel minõsítettem aszerint, szociális érvényû-e, viasszaszorulóban van-e, kihalt-e. Mind az aktív, mind a passzív módszerrel gyűjtött tájszavakat beírtam gyűjtõfüzetembe, amely e kis szótár kéziratosa, elsõ változatának a forrása volt. Azokban az esetekben, amikor szüleimtõl nem kaptam egyértelmû s határozott választ, más és több adatközlõ kifaggatása után minõsítettem csak a szavakat. Természetesen mindig nyitott füllel jártam a faluban, ily módon az aktív módszerrel gyűjtött anyag egy részét passzív megfigyeléssel is ellenõrizhettem s nagy megnyugvással tapasztaltam, hogy csupán néhány esetben kellett némely jelentés-meghatározáson valamit módosítanom.

A szótár törzsanyagát passzív módszerrel gyűjtöttem. A ma is élõ mihályi tájszavak jelentõs részét magam is ismerem és használom is (a nyelvjárást beszélve). Ez nagy segítségemre volt a gyűjtés-feldolgozás-szerkesztés során egyaránt.

Nagy gondot fordítottam arra, hogy a szótár szavait — a harminc évesnél idõsebb, tõsgyökeres, helyben lakó és dolgozó mihályiak nyelvhasználatát véve alapul — társadalmi érvényességük szerint következetesen minõsítsem. Minden egyes szót a mihályi nyelvjárárs 1970—1976 közötti állapotának megfelelõen minõsítettem a következõ szempontok szerint: a) szociális érvényû-e, b) viasszaszorulóban, kihálóban van-e, illetõleg c) viasszaszorult vagy kihalt-e. Összeállításomban viszonylag sok szó viasszaszorult, kihalt minõsítésû. Meg-

vallom, ezekre a szavakra különös gonddal vadásztam. A nyelvjárási szókincs gyűjtője számára öröm, amikor jó adatközlői emlékezetének a mélyéből rég nem mondott és hallott szavak rövid időre fel-felvillannak, amikor rég sírba szállt nagyszülők és szülők egy-egy „furcsa” szava, szólása, jellemző kifejezése jut váratlanul az unokák, a mai nagyszülők eszébe, s csodálkozva mondják: gyermekkoromban hallottam utoljára, így és így, erre és erre mondták. A nyelvjárásgyűjtő ilyenkor érzi igazán, hogy nyelvi mentőszolgálatot is végez. Előfordult többször, hogy adatközlőim nem emlékeztek pontosan a kihalt szó jelentésére. Ennek ellenére — ha csupán körvonalazott jelentésmegadással is — fölvettem ezeket a szavakat a szótárba, arra gondolva, „a legfakóbb tinta is többet ér, mint a legjobb emlékezet” (kínai közmondás). A legtöbb kihalt szó apám közlése. Ennek az ő nyelvi érzékenységén kívül elsősorban az az oka, hogy nagyapám és apám cipésműhelyébe — főként téli estéken — mindig mentek beszélgetni idős parasztemberek, akik a régi világról, fiatalkori élményeikről meséltek előszeretettel. A műhely ily módon a nyelvjárástisza, sőt bizonyos értelemben archaikus változatának a megismerésére és gyakorlására nyújtott kitűnő lehetőséget. Ezt magam is tapasztalhattam: gyermekként gyakran hallottam ott háborúk előtti („békebeli”) és első világháborús történeteket. A szótárba fölvelt visszاسzorult és kihalt szavak jelentős része bizonyára ezeken az estéken hangzott el utoljára. A kihalt minősítésű szavak mellett a kihalóban lévők csoportja is tekintélyes. Ez korántsem véletlen. Pontos műszerként jelzi ugyanis azt a tényt, hogy a tájszavak gyorsuló ütemben szorulnak vissza.

A gyűjtés befejező szakaszában az Értelmező Kéziszótárra is támaszkodtam. Miután megjelöltem benne a *táj* minősítésű, tehát a tájszavakat, a fönt vázolt módon megállapítottam, hogy közülük melyek — milyen alakban és jelentésben — ismertek a mihályi nyelvjárásban. Ugyancsak az ÉKsz.-ra, köznyelvi szókincsünk legteljesebb és legmodernebb feldolgozására támaszkodva töröltem kéziratoss anyagomból mindazokat a szavakat — néhány *nép* minősítésűt nem tekintve —, amelyek ebben a szótárban nem tájszó minősítésűek. A köznyelvi szavak és a tájszavak, illetőleg elsősorban a regionális szavak és a tájszavak elkülönítése korántsem egyszerű. Egzakt módon nem dönthetünk sok esetben, s ezt természetesen az ÉKsz.-tól sem várhatjuk el. Az ÉKsz.-nak egy tekintetben azonban fontos szerepe van tájszótárak megalkotásában is. Mindenki — író, olvasó — számára közös kiindulási alap, viszonyító eszköz. Ha a szótárírókra bízánk annak eldöntését, mit tekintenek regionális köznyelvi szónak és mit tájszónak, nem kis eltérés lenne például egy erdélyi, egy Miskolc környéki és egy nyugat-dunántúli szótáríró véleménye között. Ha viszont valamennyi szótáríró ugyanahhoz a forráshoz: köznyelvi szókincsünk ÉKsz.-beli feldolgozásához viszonyít, akkor a fönt említett regionális különbségek eltűnnek, s az így készült tájszótárak több szempontú, egzakt egybevetésekre is alkalmasak lesznek. Ezért a jelen esetben az ÉKsz. volt az a viszonyító forrás, amely a köznyelvi szókincs és a mihályi szókincs tájszórészeleg elkülönítésének az eszközeként szolgált. Az ÉKsz. különválaszt két szókategóriát: a tájszavakét és a népnyelvi szavakét, így határozva meg őket: „*táj* tájszó; táji, csak egy-két nyelvjárásban élő”, illetőleg „*nép* országszerte ismert népi, népnyelvi; népies (stílusban)”. Mivel tájszótárba országszerte ismert szavak elvileg nem kerülhetnek be, az ÉKsz. ilyen minősítésű szavait ki kell rekeszteni. Csakhogy a szóban forgó népnyelvi szavaknak egy bizonyos hányadát a csak köznyelvet beszélők nem ismerik (például *kisafa*, *alszél*,

ándung). Mi legyen ezekkel a szavakkal? A következő megoldások látszanak leginkább elfogadhatónak: 1. Következtesen ragaszkodunk az ÉKsz. minősítéseihez, s ami abban nem *táj* minősítésű, kirekesztjük. 2. Fölvesszük az ÉKsz. *nép* minősítésű szavai közül azokat, amelyek a vizsgált nyelvjárásban élnek. Az előbbi esetben igazi tájszótárt, a másodikban felemás, de jóval gazdagabb anyagú, a *táj*- és a regionális szótár közötti átmeneti szógyűjteményt kapunk. A 3. megoldás: a szótáríró dönti el, hogy mit vesz föl tájszótárába az ÉKsz. *nép* minősítésű szavai közül (csak azokat a vizsgált nyelvjárásban használatosakat, amelyek a köznyelvben ismeretlennek látszanak). Ez utóbbi megoldás mellett az szól, hogy az ÉKsz. tekintélyes mennyiségű népnyelvi szóanyagát ily módon erősen megsűrűsítjük, ellene pedig az, hogy a szótáríró objektív kritériumok híján a fenti kérdésekben — bizonyos eseteket nem tekintve — aligha dönthet. Magam végül mégis az utóbbi megoldás mellett döntöttem. Tájszótárt akarván írni kirekesztettem tehát az országszerte ismert népnyelvi, illetőleg népies szavak messze túlnyomó részét, de többet, amelyek a nyelvjárás aktív, jellegzetesen nyelvjárási szórészlegébe tartoznak, fölvettem. A gyűjtés végső szakaszában dolgoztam be a szótárba ZSIRAI MIKLÓS 1913-ban közzétett mihályi tájszavai közül (Magyar Nyelv 1913: 425—9, 464—5) azokat, amelyek ma is élnek, illetőleg amelyekre még emlékezett néhány adatközlő (további régi, fölhasznált rábaközi szógyűjtésekre 1. Nyelvtudományi Értekezések 69. sz. 14). Hasznosnak bizonyult az a gyűjtés is, amelyet — a fontosabb vázolt módon — a Nyelvészeti Füzetek sorozatban megjelent nyelvjárási monográfiák zömének (NyF. 9., 13., 16., 17., 20., 26., 29., 32., 33., 38., 40., 48. sz.) tájszógyűjteménye, a Magyar Tájszótár kiegészítő füzetek (Pótlékok a Magyar Tájszótárhoz. MNyTK. 11. sz.), illetőleg az Útmutató füzetek a néprajzi adatgyűjtéshez című sorozatnak a hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyagára és szókincsére vonatkozó néhány kötete alapján végeztem.

A szerkesztés után két ízben újra átfésültem, ellenőriztem valamennyi adatot. A rokonértelmű szavakra való utalásokat a munkának ebben a szakaszában véglegesítettem, szükséges esetben aktív kérdező módszer segítségével. A szótár így elkészített kéziratos példányát az arra legilletékesebb nyelvjárási beszélők egyike, apám olvasta át és ellenőrizte s hívta föl a figyelmet némely pontatlan jelentésmegadásra és kevésbé tipikus példamondatokra. Mint a szótár első lektorát külön köszönet illeti őt. Hálásan köszönöm a szótár nyelvész-lektorának, BALOGH LAJOSnak is, hogy a szótárt elejétől végig gondosan, kritikus szemmel elolvasta és a kézirat lexikográfiai egyenetlenségeire, valamint egyéb hiányosságaira fölhívta figyelmemet, hozzásegítvén ezzel a szótár jobbá tételéhez.

A jelen kis szótár tájszótár. A nem nagy számú kivételt nem tekintve csak olyan szavakat tartalmaz, amelyek a köz- és irodalmi nyelvben ismeretlenek. Ezek a valódi vagy tulajdonképpeni tájszavak, mint például az *észér*, a *trák* és a *zsimbölög*. (Közéjük sorolom a köznyelvben ismeretlen *ajtóruha*, *asztalfiagyalázó*-típusú összetételeket is, mivel ezek mást jelentenek, mint amit az őket alkotó, a köznyelvben is ismert tagok jelentése alapján gondolunk.) A valódi tájszavakon kívül fölvettem a j e l e n t é s b e l i tájszavakat. Azon szavakat tehát, amelyek jelentésükben különböznek köznyelvi megfelelőjüktől. Vagy úgy, hogy nincs is a köznyelvvél megegyező jelentésük — ahogy például az *eper*-nek, amely 'szamóca' jelentésű —, vagy úgy, hogy a nyelvjárási szónak a köznyelvvél megegyező jelentése(i) mellett van(nak) attól eltérő jelentése(i) is — ilyen például a *fosztás*, amely a

nyelvjárásban 'kukoricacső lefosztott héja'-t is jelent (ez utóbbi típus majdnem kizárólagos). Helyet kapott a szótárban több a l a k i t á j s z ó is, azaz köznyelvi megfelelőjétől csak alakjában, kiejtésében eltérő nyelvjárási szó, például a *tík*, tehát a köznyelvi *tyúk* tájnyelvi változata. A nyelvjárás sok száz alaki tájszava közül csupán azokat a toldalék nélküli, tőalakú elemeket vettem be a szótárba, amelyek fölismerése = köznyelvi megfelelőjével való azonosítása esetleg akadályokba ütközhet (például: *zséter* = *sajtár*); néhány kihalóban, viszszafejlésben levő alakváltozat pedig nyelvtörténeti-nyelvjárástörténeti, illetőleg etimológiai hasznosíthatósága okából vétetett föl. A kevés megokolt eset kivételével alaki tájszavakat nem érdemes fölvenni tájszótárakba, mivel elsődleges lexikográfiai információt (új szót vagy jelentést) nem adnak (a nyelvjárás egész szókincsét feldolgozó szótárakban természetesen helyük van). Az alaki tájszavak alapján a nyelvjárások hangtani jelenségeit lehet és kell leírni. (A mihályi nyelvjárás alaki tájszavait „A rábaközi Mihályi nyelvjárásának hang- és alaktana” című monográfiámban vizsgálom.)

Szógyűjteményem tehát a — nyelvjárási szempontból nézve — köznyelvtől való pozitív eltéréseket tartalmazza. Azt, ami megvan a nyelvjárásban, de nincs meg a köz- és irodalmi nyelvben. Nem dolgoztam föl a — nyelvjárási szempontból nézve — köznyelvtől való negatív eltéréseket, mindazt tehát, ami megvan a köz- és irodalmi nyelvben, de hiányzik a nyelvjárásból. Nem kerültek be a szótárba a nyelvjárás és a köznyelv közötti egyezések sem (nem közlöm tehát az alaki tájszavak mellett a köznyelvvvel megegyező változatokat például). Ettől — a szótár anyagát értelmesen gazdagítandó — abban az esetben tértem el, ha a köznyelvvvel alakjában és jelentésében (igen ritkán mindkettőben) megegyező mihályi szó kihalt vagy kihalóban van (*paraplé*, *rozetta* például; ezek a szavak a köznyelvből is kiszorultak már az esetek többségében), valamint a jelentésbeli tájszavaknál, ahol — az értelmezés, illetőleg a példamondat után álló — 'kny.' rövidítéssel arra utalok, hogy az illető szónak a köznyelvben használatos jelentése(i) ismert(ek) a nyelvjárásban is. Alaki tájszót is többet fölvettem, csupán azokat azonban, amelyek fölismerése esetleg akadályokba ütközhet, illetőleg — zömmel — amelyek valamilyen szempontból fontosnak tekinthetők (l. fentebb). Egyetlen forrásom az élő, beszélt nyelv volt. Csak olyan szavakat vettem föl a szótárba, amelyeket saját fülemmel hallottam (ez vonatkozik a kihalt minősítésűekre is). CSÚRY BALINTtal elmondhatom én is: „számtalan szóhoz, kifejezéshez, közmondáshoz emlékeim fűződnek. Sokról meg tudom mondani, hogy kitől, milyen körülmények közt hallottam vagy tanultam” (SzamSz. 3).

A mihályi nyelvjárás hang- és alaktani sajátosságai

A mihályi nyelvjárás hang- és alaktani sajátosságai közül röviden megemlítem a legjellemzőbbeket, hogy megkönnyítsem a szótár olvasóinak-használóinak a dolgát (a nyelvjárás hang- és alaktanát az említett monográfiában dolgozom föl részletesen).

a) Kétféle *e*, nyílt (= *e*) és zárt (= *ë*) van a nyelvjárásban.

b) A köznyelvi középső nyelvválalású hosszú magánhangzók (*ó*, *ö*, *é*) helyén nyitódó típusú kettőshangzókat találunk, például *huó*, *üősz*, *kíés*.

c) A köznyelvi *ú, ű, í* helyén általában a megfelelő rövid hang áll, például *huz, kut; tür, tűz; ir, viz*.

d) A nyelvjárás *i*-zó: köznyelvi *é* helyén gyakran találunk *í*-t, például *kík, níp, szíp; nehezík, sebössíg, vetemín, zörgís*.

e) Gyakran jelentkezik az *ő* más nyelvjárások zárt *ē* hangja helyén, főként hangsúlyos helyzetben, például *böcsül, bötü, csönget, föl, föst, söpör, zsömle*.

f) Az *-l* igeképző előtt nem áll középső nyelvallású rövid magánhangzó (*o, ő, ē*). Az *o* helyén *u*-t, az *ő* és az *ē* helyén pedig *ü*-t találunk, például *parancsul, pörül, inékül*.

g) A szótagzáró *l* gyakran kiesik. Ennek eredményeként az alsó és a középső nyelvallású magánhangzók (általában) megnyúlnak s a középső nyelvallásúak kettőshangzóban realizálódnak, például *uóma* 'alma', *nyakāta* 'nyakalta', *nyētem ~ nyiétem* 'nyeltem', *fuót* 'folt', *füöd* 'föld'.

h) A köznyelvben *ly*-nal írott szavak szinte kivétel nélkül *l*-lel hangzanak a nyelvjárásban, például *folvó, guóla, illen, ollan, maula, zsömle*. Az *l* + *j* hangkapcsolat igékben mindig *ll*-ben realizálódik: *halla, valla*.

i) Hármasként bizonyos egyes szám 3. személyű igealakok (a kijelentő mód, múlt idő és a felszólító mód a tárgyas ragozásban, a feltételes mód, jelen idő az alanyi ragozásban), például *kapta, éttē, ütöttő; kaptya, egyē, üsső; kapna, énnē, ütő; valamint az egy birtokra utaló egyes és többes szám 3. személyű birtokos személyrag, például hasa, kezē, fülő; hasok, kezék, fülök*.

j) Az *-ít* igeképzőnek a nyelvjárásban *-itt* felel meg.

A szócikkek felépítése

Elöl áll a félkövér betűtípussal szedett, köznyelvi, illetőleg köznyelvi formájú címszó. Valódi tájszavaknál címszóul nem létező, kikövetkeztetett alakot adok meg tájszótáraink gyakorlatának megfelelően. A címszó után álló X jellel mindig jelölöm azonban, hogy az illető címszó kikövetkeztetett, hogy tehát valódi tájszó. Ezeknek a szavaknak a „köznyelvi” alakját a nyelvjárás hangtani jellemzőinek a figyelembevételével alakítottam ki. Több esetben szószerkezetet is fölvettem címszóként. Ezek a szószerkezetek a nyelvjárású beszélő számára egy fogalom megnevezésére szolgáló, összeforrott kifejezések, ezért így kell közölnünk őket.

A címszó után a kurzív betűtípussal szedett nyelvjárású ejtésváltozat áll. Valamennyi szót minősítettem szociális érvénye, a vizsgált időszakban (1970–1976) betöltött aktivitása, felhasználtságának a foka szerint. A nyelvjárású ejtésváltozat elé tett † jellel azt jelölöm, hogy az illető szó már nem használatos a nyelvjárásban, de egy vagy több adatközlő még emlékezik rá, hogy mondták régebben. Szigorúan véve ezek még nem tekinthetők kihaltak, hiszen aktív módszerű kérdezéssel — de szinte csak így — elő lehetett hívni őket egy vagy több adatközlő emlékezetének a mélyéről. Minthogy azonban ezek a spontán beszélt nyelvben már (jó ideje) nem fordulnak elő, helyesnek látszott így nevezni őket. Azért is, hogy ezt a szóréteget világosan elkülöníthessük a kihalóban levő szavaktól: azoktól, amelyeket az idősebbek néha-néha még ma is használnak, de amelyeket a fiatalabbak vagy egyáltalán nem ismernek vagy ha ismerik is, csak passzív, nem használt szókincsükbe tar-

toznak. Ez utóbbiakat a O jellel jelölöm. Ha nem áll semmiféle jel vagy csak az X a nyelvjárási ejtésváltozat előtt, az azt jelenti, hogy az illető szó általánosan ismert és használt ma is a nyelvjárásban. Az alaki tájszavakat, tehát a köznyelvi megfelelőiktől csupán hangalakjukban különböző nyelvjárási szavakat jelentésmagyarázat, szófaji minősítés és példamondat nélkül közlöm, ekként: *sajtár zsiétér*.

A nyelvjárási ejtésváltozat után nem közlök toldalékolt alakokat. A nyelvjárás toldalékolási szabályait a mihályi nyelvjárásról szóló, említett monográfiámban kívánom részletesen leírni. Rövidítéssel utalok a címszó szófajára és a szükséges esetben adok a szó használati körére vonatkozó stílusminősítést is (a rövidítések jegyzékét l. alább). Ezután következik a jelentésmegadás. A jelentéseket szociális érvényük szerint úgyanúgy minősítettem, ahogy magukat a szavakat. A valódi és a jelentésbeli tájszavak esetében mindig adok értelmezést. Eredeti elgondolásom szerint csak ezekhez a szavakhoz kívántam jelentést adni, a szótár szerkesztése közben — gyakorlati okokból — mégis módosult véleményem. Mindazokhoz a szavakhoz csatolok értelmezést, amelyek — megítélésem szerint — nem általánosan ismertek, mint például az *almárium*, *alszél*, *apetítus*, *ándung*, *fédereskocsi*, *grenadírmars*, *kisafa*, *trucc*, *vízaví* stb. (tehát — az ÉKsz. szerint — népi, illetőleg visszaszorult és visszaszorulóban lévő szavakhoz). Ezzel a szótár használóinak a dolgát kívántam megkönnyíteni, hogy ne kelljen másik szótárhoz nyúlniuk egy-egy ismeretlen jelentés miatt. Növény- és állatneveknél csak akkor adok latin nevet is, ha pontosan azonosítani tudtam őket. A jelentés(ek) után közlöm — kurzív szedésben — a példamondatokat, de csak akkor, ha szükségesnek látszott, s ha találtam megfelelőt. Több esetben több példamondatot is közlök: bizonyos szavak jelentésárnyalatokban gazdagok, ezeknél egy példamondat inkább egyoldalúan félrevezetné, semmint felvilágosítaná az olvasót. Ne feledjük azonban, a példamondatok csupán szemléltető anyagul szolgálnak, a pontos jelentésmegadást nem helyettesíthetik.

Igekötös alakulatok meglétére a tulajdonképpeni tájszavak esetén utalok. Szinonimákra és a szómezőbe tartozó, a címszóval valamely okból szorosabban összetartozó szavakra Vö.-vel hívom föl a figyelmet. A szótár használatának a megkönnyítése végett viszonylag gyakran élek az utalás, illetőleg a — félkövér betűtípussal szedett — utalócímszó lehetőségével: a) ha valamely ige csak igekötös alakban használatos, az igekötő nélküli alaknak megfelelő helyen utalok az igekötös formára, például *fejbekel* l. *megfejbekel*, *viggyanik* l. *kiviggyanik*; b) ezt teszem akkor is, ha a nyelvjárási alak (az alaki tájszó) annyira eltér a köznyelvi formától, hogy a nagyfokú eltérés miatt a szótár használója esetleg nem találná meg, például *sindő* l. *zsindely*, *tí-tú* l. *tél-túl*.

Több szócikkben Népr. jelzéssel néprajzi, Megj. rövidítéssel pedig nyelvi és egyéb természetű megjegyzéseket, illetőleg magyarázatokat közlök. (A fényképmelléletek közlését, sajnos, nem vállalta a kiadó.)

*

Tájszótárak írását nem lehet befejezni, csak abbahagyni. Ezt tettem én is. Arra nem gondolhatok több okból sem, hogy a nyelvjárás egész szókincsét tartalmazó mihályi szótárt készítsek. Úgy látom továbbá, hogy tájszótáram anyagát sem tudnám már számottevően bővíteni. Ezért — jöllehet bizonyo-

san nem kevés tájszó maradt följegyzetlen — a szótár anyagának a gyűjtését lezártam. Remélem azonban, hogy a mihályi nyelvjárás tájszavainak ilyen fokú leírásával is megbízható forrásanyagot bocsátok a magyar nyelvtudomány, illetőleg nyelvjáráskutatás rendelkezésére.

Mihályi vázlatos története

Mihályi község Észak-Nyugat Dunántúlon, a Kisalföld délnyugati részén, a Rábaközben, a Kis-Rába két oldalán fekszik, Soprontól mintegy 50 km-re keletre, Kapuvártól 10 km-re délre.

A falu Árpád-kori magyar település. Sopron várának volt tartozéka. Fekvése miatt fontos szerepe volt a Rábaköz és a Répcevidék gyepűinek és gyepűelvének fenntartásában és védelmezésében. A gyepű fontosságával, a határőrvidék és a határőrzők jelentőségével magyarázható Rábaköz vármegye és a rábaközi ispánság e korban történt létrehozása is. Mihályi első okleveles adata 1198-ból származik: „quod predium pauli nomine Michal iobagionif castri fuprunienfif. . .” (Ó-Magyar Olvasókönyv 62). Csák Ugrin győri püspök megkapja a felségsértés bűnében elmarasztalt Pál soproni várjobbágnak a birtokát, Mihályit. Így kerül a település a Csák nemzetség kezébe. A birtokkal kilenc szolgáltság is járt; művelődéstörténetileg is érdekesek az első, írásban megörökített és fennmaradt mihályi nevek, a kilenc család tagjainak a nevei (például: *Zumbotca* = *Szombatka*, *Picur* = *Picur* 'picurka, kicsike', *Feldes* = *Földes*, *Sereteu* = *Szerető*, *Martinus* = *Márton*, *Michael* = *Mihály*, *Emeleu* = *Emelő* 'szoptató' stb.). Ugrin püspök — később esztergomi érsek — Mihályit öccsére, Miklósrá hagyományozta. Miklós is vagyonszerző ember volt, aki előbb görög, majd francia nőt vett feleségül. Fia, Izsák eredményesen folytatta apja birtokgyarapító munkáját. A falu II. Endrétől megkapta a kamara haszna nevű adótól való mentességet és megindult a mezővárossá fejlődés útján. Izsák halála után mostohatestvérei: János és Márk öröklik Mihályit. János — akinek egyetemi végzettséget föltételező *mester* címe volt — leszármazottai lettek a mihályiak, Márknak magva szakadt. Az Árpád-korban Mihályi összeforrott a Csák nembeli család ország- és határvédő, királyainak kegyeit élvező életével. A föld jó terméseket adott, ezért volt mindig pénzük a birtokosoknak újabb és újabb földvásárlásokra. Már akkor fejlett malomipara volt a falunak. 1437-ben Zsigmond király pallosjogot adott a mihályiaknak. Birtokaikon kalodát, kínzókamrárt, börtönöket állíthattak föl, s a tolvajokat, rablókat, gyújtogatókat, halottfosztogatókat, méregkeverőket stb. az országos törvények szerint lefejezhették, felakaszthatták, megégethették. Mihályi az Ugrin leszármazottak kihaltával örökvétel útján a Ládonyiak, majd a Káldyak, 1729-ben a Niczkyek, később a Fiáth, majd a Barthodeiszky, 1860-ban pedig a Döry család birtokába jut. 1594-ben törökök dúlják föl Mihályit, 1704-ben labanc rákok és németek égetik fel. A nyelvjárást beszélő lakosság folytonossága azonban nem szakad meg, mert az elmenekültek visszatérnek, illetőleg a falu környékbeliekkel egészül ki. A reformáció hatására Mihályi lakossága evangélikus lett. Az evangélikus gyülekezetek első virágkora a Rábaközben 1535 és 1643 között volt. A — nem kis részben erőszakos — rekatolizálás a 17.—18. században volt a legeredményesebb.

A falu több mint harmada azonban mindvégig evangélikus maradt. Az 1850-es összeírás szerint például Mihályiban 782 római katolikus, 575 evangélikus és 64 izraelita élt. A faluban régóta két felekezeti, katolikus és evangélikus (1654) iskola működött (1950-ig). Az 1681-i országgyűlés határozata értelmében azonban az evangélikusok Sopron megyében csak Nemeskéren és Vadosfán tarthattak papot és tanítót, ezért 1844-ig a vadosfai tanító járt Mihályiba, illetőleg a mihályi evangélikus gyerekek Vadosfára. A plébánosokat Győrött, az evangélikus lelkészeket és tanítókat Sopronban képezték ki szinte kivétel nélkül.

A családok közül a *Horváth*, *Molnár*, *Tóth*, *Varga* és *Zsirai* a 17. század közepén tűnnek föl, de népes nemzetségek az első ízben 1728-ban adatolt *Babos*, *Buti*, *Garab*, *Gönye*, *Kiss*, *Kovács*, *Lakatos*, *Marics*, *Németh*, *Pintér*, *Rabi*, *Sandi*, *Szabó* nevű családok is.

Mihályi újabb kori történetére szólaltassunk meg egykorú leírásokat: **1799:** „Mihályi. Magyar mező Város Sopron Várm. földes Urai Berthodetzki, és több Urak, lakosai katolikusok, és evangélikusok, fekszik Sopronhoz 5⁶/₈ mért-földnyire, határja két nyomásbéli, búzát, rozsot, zabot, árpát terem, szőleje nints, erdeje középserű, itten a' Kastélyban Erzsébet Királyné alatt a' Magyar Sz. Korona, egy éjjel tartatott, sok juhokat tenyésztetnek lakosai” (VÁLYI: Magyar Országnek leírása. Budán, 1799. II, 607—8); **1836:** Mihályi „magyar m. v. [= mezőváros] a' Kis Rába mellett: 886 kath. 657 evang. 73 'sidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Több csinos uri lakházak. Határja róna, 's bőtermékenységu legelője sok marhát, juhot táplál. F. U. [= földesurak] Barthodieszky, Róth, Fiáth, Kisfaludy, Bognár 's m. t. [= még több]” (FÉNYES: Magyar Országnek... mostani állapotja... Pesten, 1836. I, 289); **1851:** „Mihályi, magyar mező-város, Sopron vmegyében, a Rába közt, ut. postája Kapuvár 1¹/₂ mfd. Lakja 980 romai kath., 650 evang., 100 zsidó. Kath. par. szentegyház. Több csinos uri lakházak. Róna határa 3566⁴⁵/100 hold, melly mind szántóföld, néhol szíkes, majd szurkos, általában jó termékegységű [helyesen: termékenységű]. Ebből úrbériség 43 egész telek; a többi majorság, mellyet bírnak Barthodeiszky, Róth, Fiáth, Szürnyegi, Horváth, Tóth Antalné [= Antalné], s több birtokos családok. Van sör- és pálínkaháza is” (FÉNYES: Magyarország geographiai szótára. Pesten, 1851. III, 87—8).

Mihályi lakóinak a száma így alakult: **1697:** 607, **1714:** 600, **1785:** 1145, **1828:** 1456, **1850:** 1495, **1869:** 1574, **1880:** 1491, **1890:** 1417, **1900:** 1398, **1930:** 1452, **1944:** 1464, **1970:** 1443.

Mihályi — miként a rábaközi falvak nagy része — elsősorban jó földjének köszönhette gazdasági föllendülését. A föld gabonaféléket, takarmányt, gyümölcsöt (a 17. század óta) egyaránt bőven termelt s nagyarányú állattartást is lehetővé tett (a 18. században egy időben 700 darabból álló nyája volt a falunak). Egy 1823-ból származó leírás szerint például „termései közé szám-láltatik: búza, rozs, árpa, kukoricza, zab, krumpli, több hüvelyes vetemények, len, kender, néhol hajdina is”, illetőleg „... [juhokon és] szarvasmarhákon kívül sok és jeles lovak is vagynak. Itt a' közönségesebb gazdák is közönsége-sen 3, 4 lovon, és pedig termes, jó vérű 's pajos lovakon járnak” (Rábaköz-ről írta NAGY APÁTHI KISS SÁMUEL: Soprony Vármegyének rövid Esmér-tetése. Tudományos Gyűjtemény 1823. 10 : 61—2). A mihályiak terményei-keket, állataikat mindig jól értékesíthették. Legfontosabb fölvevőpiacuk Kapu-vár, Sopron, illetőleg Bécs volt, de eljutottak Szombathelyre, Csornára, Győrbe

és Pápára is. Ezeknek a városoknak a közelsége, viszonylag könnyű és gyors megközelíthetőségük jó piacot kínált a mezőgazdasági, valamint — részben — házi-, illetőleg kézműipari termékek eladására; vö. „A' Dunántúli Vármegyék közül egynek sincs az a' módja, gabonáját és marháját olly kevés úti-költség mellett olly áron el adni, mint el adja Soprony Vármegye. Soprony Sz. Kir. Városába minden héten kétszer jönnek az Ausztriaiak” (NAGY APÁTHI KISS SÁMUEL: i. m. 60). Az osztrák-magyar monarchia idején tovább nőtt a kereslet a rábaközi termények és állatok iránt a Bécsi-medencében, illetőleg a gyorsan fejlődő, iparosodó környékbeli városokban. A mihályiak elsősorban teheneket, ökröket és lovakat vittek — gabonán, főként búzán kívül — a piacokra. A Pallas-lexikon 1897-ben például megjegyzendőnek tartotta, hogy Mihályi „élénk marhakereskedést űz” (XII, 639). Fontos szerepet játszott a 19. század első felében is még a fával és vesszővel való munka. Ennek emlékét őrzi az 1896-ban följegyzett *szánycsináló mihályiak* kifejezés (Magyar Nyelvőr 25 :429). A Kis-Rába partján levő füzesek, illetőleg a környező erdők (a Petleni és a Mihályi-Vadosfa közötti egykori tölgyerdő, melynek emlékét a *Tölös* dűlőnév máig őrzi) több mihályi családnak is adtak munkát és kenyeret. Híresek voltak a mihályi pipakészítő és vályogvető cigányok: sokfelé hívták munkára őket. A *pipás, botos mihályiak* falucsúfoló a hagyomány szerint azért keletkezett, mert a jómódú mihályi gazdák azzal kezdték a napot, hogy hosszúszerű pipára gyújtottak, aztán kampósbotot fogtak s megnézték, hogyan dolgoznak a zsellérek.

A 48-as szabadságharcban 16 mihályi harcolt honvédként.

A módos mezővárosban természetesen az iparosoknak is könnyebb volt a megélhetés: áruik iránt nagyobb volt a kereslet. Nem véletlen, hogy a környező falvakban (Kisfalud, Gyóró, Himód, Círák, Vica, Vadosfa, Magyar-keresztúr, Jobaháza, Babót) emberemlékezet óta jóval kevesebb iparos élt és él, mint Mihályiban. A Mihályiban működő, céhbe tömörült takácsok 1807-ben, a szabók, szűcsök, kádárok és kosárfonó iparosok 1827-ben nyertek királyi kiváltságlevelet. A faluban 1883-ban 32 iparos működött (8—8 cipész, szabó, kádár, 2 kovács, 1—1 asztalos, bábsütő, fazekas, gombkötő, kőműves, nyeregkészítő), 1929-ben 24, 1939-ben pedig 30. Az I. világháború előtt a mesterlegények általában Ausztriában (Bécsben, Búcsújhelyen stb.) is dolgoztak segédként, ahol a korszerű szakmai ismeretek mellett a német nyelvet is elsajátíthatták többé-kevésbé.

Mihályiban magyarul nem beszélő család, ember — adataink szerint — soha nem lakott. A magukat nem magyaroknak vallók — az 1850. évi összeírás szerint 3 szláv, 2 szlovák és 1 német — is tudtak magyarul. Idegen nyelvekkel — a tanult embereket nem tekintve — a mihályiak közül azok érintkeztek az osztrák földön is dolgozó iparosokon kívül, akik a soproni és bécsi vásárookra jártak. Mihályiban is gyakran megfordultak — erre a legidősebbek ma is jól emlékeznek — fölvásárló vagy eladó céllal a Sopron környéki svábok és horvátok (baromfit, tojást vettek többnyire), valamint a drótos tótok. Az Erdélyből jött vándorkereskedők szótteseket, a bosnyákok pedig bazár-árukat kínáltak eladásra.

A trianoni béke után a falu gazdaságilag visszaesett, mivel a Rábaköz egyik legfontosabb fölvevőpiacával, a Bécsi-medencével a kapcsolatok meglazultak. A két háború közötti időszakban Mihályiban 50 családnak nem volt földje, 112-nek 1—5 hold, 37-nek 5—10, 44 családnak pedig 10—20 hold földje volt. A többi földesúri (Dőry, Fiáth, Barthodeiszky) és egyházi kézen volt. A faluba

a villanyt 1921-ben vezették be. Új munkalehetőséget a két háború között a szénsavgyár megalapítása jelentett. Mihályiban 1933-ban tárták föl az első természetes széndioxid forrást. A vállalatot 1938-ban a Magyar-Amerikai Olajipari RT. (MAORT) alapította a Mihályiban föltárt széndioxid hasznosítására. Az üzem egyre bővült, s hazánk egyetlen, Európa egyik legnagyobb természetes eredetű széndioxidot feldolgozó üzeme ma is a mihályi-répcelaki széndioxid mezőre épül.

Az Új Magyar Lexikonban ez áll Mihályiról: „L [= lakos]: 1600 (1960). Vá. [= vasútállomás]: Kapuvár. Búza-, kukorica- és gyümölcsstermesztés. Szarvasmarha-, sertés-, baromfi- és versenylótenyésztés. Tejgazdaság. Malom. 1603 m-es mélyfúrás nyert gázból szénsavgyártás. — Hajdani vízivárat kastéllyá építették át (műemlék). Több műemlék jellegű barokk szobor és épület” (Bp., 1972⁷. 5 : 8).

A lakosság nagy része ma is a mezőgazdaságban, az 1948-ban alakult Tánácsis termelőszövetkezetben dolgozik (a tsz-szervezés 1959-ben fejeződött be a faluban). Jelentős azonban a helyi, illetőleg a répcelaki szénsavgyárban dolgozók száma is. A környező városokba (Kapuvár, Sopron, Győr) bejárók száma nem számottevő. A község szociális helyzete jó: 8 osztályos általános iskola — az 1970/71-es tanévben 209 tanulóval —, ideiglenesen kihelyezett levelező gimnázium és marxista középiskola — korábban mezőgazdasági technikum is —, óvoda, bölcsőde, művelődési ház, gyógyszertár, körzeti általános és fogorvosi rendelő, posta, mozi, községi könyvtár, katolikus templom és evangélikus imaház, ABC-áruház, takarékpénztár, vendéglő, presszó, illetőleg cementtárda és törpevízmű áll a mihályiak rendelkezésére. A helyreállított — idegenforgalmi nevezetességű és látványosságú — Dőry-kastélyban tanácsai továbbképző tanfolyamok kaptak helyet. A mozi és a községi könyvtár gyér látogatottságú. Rendszeresen nem sok ember olvas könyveket, inkább újságokat: 1974-ben 58-féle napilap és folyóirat járt a faluba. A tv-nézés az egyetlen szórakozási-művelődési lehetőség a faluban, amellyel a mihályiak túlnyomó része rendszeresen él: 1973 végén 480 tv-készülék volt a községben. Az általános iskolát elvégzők nagy része szakmát adó középiskolákba megy, illetőleg ipari tanulónak jelentkezik (Kapuvár, Győr, Sopron). Piacra (vásárolni és eladni), valamint nagyáruházakba Kapuvárra, Csornára, Beledbe, ritkábban Győrbe és Sopronba járnak a mihályiak.

(1973-ban Mihályihoz csatolták a szomszédos Kisfaludot. Ebben a munkában azonban csak a történeti Mihályiról s annak nyelvéről van szó. Itt jegyzem meg, hogy múlt századokbeli és századunk eleji közlésekben, nyomtatott és kéziratos forrásokban — a nyelvjárási ejtésnek megfelelően — *Miháli*, illetőleg *Nagy-Miháli* alakban is gyakran írták a falu nevét.)

Felhasznált irodalom: FEJÉR: Codex Diplomaticus Hungariae (a Mihályira vonatkozó locusokat 1. CZINÁR: Index Cod. Dipl. 291); HERCZEG FRIGYES: Sopron vármegye története a Hunyadiak korában. Pannonhalma, 19—28; HORVÁTH ZOLTÁN: A jobbágyvilág alkonya Sopron megyében. Bp., 1976; LAUCSEK JÓNÁS: A vadosfai ág. hitv. evang. anyaegyházközség és filiáinak története 1644—1896. Kapuvárott, 1902; MIHÁLYI ERNŐ: Mihályi története. Kézirat, é. és h. nélkül, A vadosfai templom története. Pannonhalma, 1936; NAGY IMRE: Sopron vármegye története. Sopron, I—II. 1889, 1891 (a Mihályira vonatkozó locusokat 1. Házi Jenő: Név- és tárgymutató. Sopron, 1922. 51—2); PAYR SÁNDOR: A vadosfai artikuláris egyházközség Rábaközben. Bp., 1910, A dunántúli evangélikus egyházkerület története. Sopron, 1924; Soós

IMRE: Ősi Sopronmegyei nemzetségek. Sopron, é. n. 207—12; SOPRONI ELEK: A Kultursarok gondjai. Bp., 1940; l. még A magyar ipar almanachja. Bp., 1929. 218—9; a mihályi céh (1838 aug. 5-től) és a mihályi Ipartársulat kéziratok jegyzőkönyve (1845-től); A Magyar Korona országainak 1900. évi népszámlálása. Bp., 1902. 515; DÖMÖTÖR SÁNDOR: Fakémények Mihályiban és Kisfaludon. Soproni Szemle 1957 (11): 231—43, „Szöcsinküldők” Mihályiban. Soproni Szemle 1958 (12): 79: 79; ERŐSS ISTVÁN: A ciráki körjegyzőség és plébánia története. Győr, 1943; GYARMATI PÁL: Közművelődés és szabadidő. Kézirat. Mihályi, 1975; KISS JENŐ: Tallózás Sopron megyei (mihályi) földrajzi nevek között. Soproni Szemle 1969 (23): 357—60, A mihályi Ipartársulat és Ipartestület történetéhez (1828—1948). Soproni Szemle 1973 (27): 261—2; SZABADOS MARGIT: A házikönyvtárak Mihályiban. Főiskolai szakdolgozat. Szombathely, 1972. Kézirat; l. még a szöveg közben idézett forrásokat, valamint helységnévtárakat, lexikonokat, adatközlőim szóbeli közléseit.

Megjegyzés: Mihályi vázlatos történetét — különös tekintettel a viszonylag részletesebben bemutatott 19. és 20. századra — azért közlöm ehelyütt, mert úgy vélem, a szótárban rejlő művelődéstörténeti, szótörténeti-etimológiai, gazdaság- és településtörténeti, valamint néprajzi tanulságok kiaknázásának a lehetőségét ezzel némiképp növelhetem.

Mihályi tájszavak, szólások és földrajzi nevek, illetőleg eredetmagyarázatuk közlési helyei

Mihályi tájszavak, szólások és földrajzi nevek közlési helyei (megjelenésük sorrendjében): Magyar Nyelvészet 1858 (3): 240, Magyar Nyelvőr 1889 (18): 233, 1892 (21): 335, 381, 431, 475, 1893 (22): 473, 522—3, 1896 (25): 429, 1898 (27): 236, Magyar Nyelv 1913 (9): 48, 239, 425—9, 464—5, Magyar Nyelvőr 1965 (89): 220—2, Nyelvtudományi Értekezések 69. sz. 1970. passim, Magyar Nyelvjárások 1973 (19): 29—37; l. még Soproni Szemle 1974 (28): 186—9, illetőleg Magyar Tájszótár, A magyar nyelvjárások atlasza, Új Magyar Tájszótár.

Mihályi tájszavak és földrajzi nevek eredetmagyarázatára l. Magyar Nyelv 1913 (9): 239, 1966 (62): 224, 1969 (65): 64—6, 126—7, 456, 1970 (66): 83—4, 1971 (67): 339—40, Magyar Nyelvőr 1967 (91): 230—2, 493—4, 1970 (94): 104—8, Magyar Nyelvjárások 1973 (19): 29—37, Soproni Szemle 1969 (23): 357—60.

Mihályi, 1976 szeptemberében.

A JELEK, A RÖVIDÍTÉSEK ÉS A MINŐSÍTÉSEK JEGYZÉKE

1. A jelek

X	= valódi (tulajdonképpeni) tájshó
O	= visszashorulóban, kihálóban
†	= már nem használatos, kihalt

2. A szófaji minősítések

fn.	= főnév
hsz.	= határozóshó
mn.	= melléknév
msz.	= mondatszó (indulatszó)
tn. i.	= tárgyatlan ige
ts. i.	= tárgyas ige

3. A stílusminősítések

durva	= durva
gúny.	= gúnyos
gyny.	= gyermeknyelvi
kedv.	= kedveskedő
rossz.	= rosszalló, pejoratív
tréf.	= tréfás

4. Egyéb

Ik.	= igekötőshó alakulat (a címszóként szereplő ige és a fölshorolt igekötő(k) kapcsolódásából)
-----	--

kif. = kifejezés, szóshókerkezt

'kny.' = a nyelvjáráshó jelentés(ek) mellett megvan(nak) a nyelvjáráshóban a címszó (legáltalánosabb) köznyelvi jelentése(i) is

l. = lásd (utalócímszóshóknál)

Megj. = nyelvhasználatsí, illetőleg egyéb természetű, tárgyi jellegű megjegyzés

Népr. = néprajshó jellegű megjegyzés

Vő. = vesd össze (szinonimákra, illetőleg a valamely okból összetartozó szóshóakra történő utaláshókor)

SZÓTÁR

A, Á

abajnac X *abajnac* fn. 'kotyvalék, min-denféléből készített étel'.

abázol X *ab'ézul* ts. i. 'rendetlenül, ételét összevissza keverve, pazarolva eszik (em-ber, állat)'. *Nëm lehet annyi takarmánt elej-bék tenni, mer akkor sokat ab'ézúnak ezek a marhák, bézzék ha kevesebbet kapnak, akkor mindet megészik.* Ik. : bele-, össző-.

ábdál l. **összeábdál**

ablakos O *ablakos* fn. l. 'drótos tót'. 2. 'kny.'.

acat *aszott*

accejde X O *accejde* nyomatékositott, indulatszószerű igealak. Vö. **hecejde**.

abtreten X † *aptrètèn* msz. 'lelépni'. Megj. K. u. k. vezényszó volt.

acskó l. **zacskó**

adjusztírun X O *agyuszt'érung* fn. 'kato-nai fölszerelés'.

adresz X O *átrész* fn. 'cím'. *Add oda az átrészodat, akkor írunk.*

agáci, agáco l. **akác**

agg X O *agg* tn. i. 'gondja van vmire'. *Mék-csinjálom eszt a dugot, osztán nëm aggok rá.*

aggik l. **megaggik**

aggja X *ag'gya* fn. 'első kaszálású lóhere, lucerna, széna'.

agglegény *aglegin* fn. l. 'lepényszerű sült tészta'. 2. 'kny.'.

agyar X O *agyar* mn. 'irigy'. *De asz szegün igén agyar v'ót, a saját testvirinek sē adot v'óna sēmmüt.*

agyarkodik X O *agyarkodik* tn. i. 'gyü-l-kodik'. *A múltkor m'ég j'óba v'ótak, osztám mas mēg mindig agyarkonnak egymáro.*

agybakol l. **elagybakol, megagybakol**

ágyesz-bugyesz X O *ágyēz-bugyēsz* msz. tréf. 'ahogy lesz, úgy lesz; részemről el van intézve a dolog; utánam a vízözön'. Többnyire ebben a kifejezésben (a mondanivaló lezárásaképpen): *ágyēz-bugyēsz, ahogyan lēssz, ul lēssz.*

ajtóruha X *ajt'óruha* fn. '(főként a kony-ha-) ajtóra akasztott függönyféle, amely a legyek távoltartására szolgál nyáron'.

ajtószárfa X *ajt'ószárfa* fn. 'ajtófélfa'.

akác *agáci, agáco*

akár(-) O *akar(-)*

akkórós X O *akk'óruós* mn. 'akkora, annyi idős'. *Akk'óruós az is, mind 'én, égygy 'évbe születünk.* Vö. **egykorú**.

akkurát X O *akurát* mn. 'ugyanolyan, ugyanakkora'. *Akurát, mind az annya, messzirű láccik.*

akó † *ak'ó* fn. 'egy fajta űrmérték'.

ákszentál l. **ráákszentál**

alája *alajja* hsz. és ik. 'alá'.

alászpajbász O *alászpajbász* msz. tréf. 'alászfőnök'. *Évett, ivot, fűzetett, osztán alászpajbász mēnt is haza a kocsmából.*

alezánsz X † *olēzánsz* hsz. 'mindegy'.

aljabúza X *allabuza* fn. 'szemetes búza'. *Dobgyatok ki az allabuzából a tikoknak, az ussē j'ó sē űllyeni, sē vet'émagnak!*

aljuk X *allok* fn. 'a jószág fekvőhelye'. *Erity ki az istál'óba, csinád mēg az allokot, ott a sz'óma, 'én a ganajt má kivüttem.*

állás *állás* fn. l. 'hevenyészett alkalmatos-ság, amelyről a gabonakévéket adogatják az asztag tetejére'. *Népr. Úgy készül, hogy két gerendát, illetőleg erős rudat az asztag oldalába dugnak és arra deszkákat tesznek, A kévéhányók (l. kévéhányó a.) a kévéket a szekérről az állásra, az álláson álló(k) pedig az asztag tetejére adogatják az asztagra-kóknak.* 2. 'kny.'.

állít l. **odaállít**

állogat *állogat* ts. i. l. 'kuglibábukat állít föl (a gyerek) a kuglizóban'. *Ming gyerekek szoktunk állogatynyi a Monostorinál a kugli-z'óba, osztám mindēm parti után kaptunk husz fill'ért.* 2. 'kny.'.

állogató *állogat'ó* fn. l. 'a kuglibábukat felállító, a kugligolyókat összeszedő és visz-szagarító személy (többnyire fiúgyermek)'. *Tēnnap ű v'ót az állogat'ó, ölik sokat kere-sētt, az'ér mer egiz dilután kugliztak.* 2. 'kny.'.

álmárium *uómárijom* fn. 'fiókos, polcos szekrény'.

almol X *almul* tn. i. 'szalmát szór, rak a jószág alá'.

alomárs X † *al'ómars* msz. 'gyerünk, in-dulás'.

álomszessel X O *álomszessel* hsz. 'félá-lomban, félig alva, félig ébren'. *Valaki az*

íjjel az ablakot zörgette, álomszesszé nem is tultam, mi csínyállok.

alszél *“ősz”*él fn. ’déli szél’.

által † *ált*úó hsz. és ik. ’át’.

ámbitus † *ám*bítus fn. ’veranda’.

amiatt O *amm*iánn

amonnán amonnajd

ándorodik l. *neki*ándorodik

ándung *ándung* fn. ’szándék, kedv’. *Sēm-mi ándungom bemēnni a faluba, a dolokho mēk plānē.*

ányg O *ányg*y fn. ’nagybátyja felesége’. Csak birtokos személyjellel: *ánygyom hozott idē tejet tēnnap is.*

ánygi O *ánygi*y fn. ’sógornő’.

ánslóg O *áns*lag fn. ’boroshordó kéne-zésére való kénrúd’.

ánslósbor X O *áns*lagozs bor kif. ’fejfájást okozó, túlkénezt bor’.

ánsztrigátsapka l. **asztrahánsapka**

antragol X *an*tragul ts. i. ’elver, kipofoz’. *A Laci antragúta a hugát, am mēk csak kijabát: annya, annya! Ik.: el-, ki-, mēg-.*

annyira O *annyi*vá

áperte † *áp*értē hsz. ’őszintén, kereken, nyíltan’. *Nēm teket“óri*ájzott az, *mēgmonta* *áp*értē, *hoh hozzámēgy ahko a legin*hē.

apetitus † *ápi*tus fn. ’étvágy’. *Régebben az öregēk j“ó ápi*tust kívántok *ēv*iskor.

ápfog l. **zápfog**

ápitus l. **apetitus**

arasz † *aras*zt. Megj. A következő közmondásfélében fordul még elő: *huncut a paraszt, ha csak ēggy araszt is.*

araszol † *aras*ztul

ária *ári*ja fn. l. ’(zenei) hallás’. *J“ó ári*ájávo van a *lány*ínok, *má karin*ékēs az *iskolá*bo.

2. ’kny.’.

áridál l. **leáridál**

áristom O *ári*stom fn. ’zárka (katonaság-nál)’.

árnyék *árny*ík fn. l. ’meleg, langyosság’. *J“ó az a kis árny*ík a *tikok*nak is, *ugyis öl*ög *fásztok* má *ebbe a nah* *híde*gbe. 2. ’kny.’.

árnyéka X O *árny*ika fn. ’egy fajta borogatószer’.

áspiskigyó † *ásp*iskigy“ó fn. ’házsártos, veszekedő nő’.

aszongya *aszonygya* ts. i. (mások szavainak idézésekor, gyakran töltelékszóként) ’azt mondja’.

aszonygyák X *aszonygy*ák fn. ’szóbeszéd, mendemonda’. *Nē agy rá, acs csak ollan aszonygyák.*

aszott l. **acat**

asszonycsizma X † *asszon*csizma fn. ’nők számára készített, kerek szárú csizma’.

asztalfiagyalázó X † *aszt*“ófiagyaláz“ó mn. és fn. tréf.-gúny. ’rosszevő (gyerek)’.

asztom X *asztom* hsz. úgy vélem, azt gondolom, úgy hiszem; valószínűleg; talán’. *Asztom m“ég a háboru elött öss*zöházo-sottak. *Asztom doktorho köllök mēnni, mer nēm mulik a szurás a mellembe.*

asztrahánsapka X O *áns*ztrigátsapka fn. ’asztrahánprémből készült sapka’.

átabotában *át*obotábo hsz. ’összevissza, rendetlenül (tesz vagy beszél vmit)’.

*Ot van a firs*izűnyi *val“ó* *fa a szür*übe *át*obotábo *öss*zödobávo, *asz* *rēnd*ēzzítēk *el.*

átelkedott X *át*ilkeodott mn. rossz. ’(átko-zott) rossz, neveletlen, vásott (gyerek)’.

*Má mēgin ez az át*ilkeodott *bi*üdös *köl*ök *dön*-töttö *ki a tejet a kánná*bú, *de csak ker*üllön *a szēm*ēm *el“ē, kipofozom!* Megj. Az *át*kozott-nál gyengébb.

atyamentom X *atyamēntom* fn. durva (káromkodászerű kifejezésekben) *Az atya*-mēntomát *neki!* — *Vēgyitēk mēg eszt a csillárt is!* *Az atyamēntom, mid gond*úsz, *má*ro *nēm is köll a pinz?*

aufstēhen X † *aufst*ēn msz. ’fölkelni’.

avizál l. **megavizál**

ázlag X † *áz*log fn. ’kirakat’.

azonban *azomba* l. hsz. ’közben’. *Étetynyi köllök azomba, mīnygyá el is mēn*ēk. 2. ’kny.’.

B

bábakeresztés X *báb*okērēszcsig fn. ’az a keresztés, amelyen a bába részesíti azt az újszülöttet, akinek a megmaradásához nincs remény’.

babesuszko X † *bap*csuszko l. fn. ’bab-ból készült ételféleség’. 2. msz. háromütemű taktus kifejezésére. **Népr.** Cséphadaróval történő eséplésnél monlák. Általában idősebb emberek jártak esépleni, hárman szoktak összebandázní. A három ütem akkor jött ki, amikor hárman dolgoztak. Az első ütēs, az első ütem volt a legerősebb, ezt követte gyors egymásutánban a második

és a harmadik, majd kis szünet után újra az első következett.

bábó X † *báb*“ó fn. gyny. ’láb’.

babócs X *bab*“ócs fn. ’bölgöl’ (Tabanus bovinus).

baca X *baca* mn. gúny. ’butuska (gyerek)’.

De baca ēl lán vagy, as sē tudod, mīt k“ó csinányi, ha kifut a tej! **Vö.** *bac*adella, *bac*anádi *baca*, *bac*atella, *bös*zme.

bacadella X *bac*adēlla mn. gúny. ’butuska (gyerek)’.

Vö. *baca*, *bac*anádi *baca*, *bac*atella, *bös*zme.

bacanádi baca X *bac*anádi *baca* mn.

gúny. 'butuska (gyerek)'. Vö. **baca**, **bacarella**, **bakatella**, **böszme**.

bacaság X **bacaság** fn. gúny. 'butaság'. *Bacaság v^{ót} attul a lántú, hogy ugy összőatta magát avval a legínnyel.*

baffogat X **baffogat** tn. i. '(kutya) mély, messzehangzó, öblös hangon el-eltakantja magát'.

baggadoz X **baggadoz** tn. i. 'le-lehajol'. *Od baggadoznak a szomszédiek a kukoricábo, biztos babot szénnek.*

bagócs X **bagócs** fn. 'a bögölyök családjába tartozó vérszívó légy, pöcsik' (Hypoderma bovis).

bagófészek X O **bagófészék** fn. 'bagós ember'.

bagyulál l. **bebagyulál**

bakatella X **bakatella** mn. gúny. 'butuska'. Vö. **baca**, **bacadella**, **bacanádi baca**, **böszme**.

bakló X **bakló** fn. 'bojt'.

baklós X **baklós** mn. 'bojtos'.

bakol X **bakul** tn. i. 'lehajol'. *A bakugróos játékná av v^{ót} a legrosszabb, amikor bakúnyi köllött. Fejbe akard dobnyi, de lebakútam, osztán az ablakod dopta ki, uk köllöt neki. Ik.: lő-.*

baktörtőjás X O **baktörtőjás** fn. tréf. 'semmi'. Megj. Gyerekek tréfás biztatására mondják: tedd meg ezt meg azt s tiéd lesz a baktörtőjás.

balangiroz X **balangéroz** tn. i. 'céltalanul járkál, mászkál, lődörög'.

bálizs X † **bálizs** fn. 'bosnyák házaló kereskedő'. Megj. A monarchia idején a bálizsok megfordultak a mihályi vásárokon is, bazárárukat árusítottak.

banga **banga** mn. és fn. 'buta, durva (ember)'.

bankli **pángli** fn. 'cipészek (alacsony) munkaasztala'. *Vasárnapra aptya mindig lépucúta, rëndbe tetté a műhelbe a pánglüt, sorba rakta a szérszámóját rajta.*

bankos X **bankos** mn. 'beteg (malac)'. *Szónyi köllök az állatorvosnak, mer bankosak a malacok, má szopnyi sē akarnak, a vigim m^{ék} kifeszűnek.*

baráberásó X O **barábélásó** fn. 'gömbölyű végű ásó'.

barázda **bérázdo**

bárzsing O **bárzsing** fn. 'nyelöcső (disznó)'.

baszarint l. **kibaszarint**, **lebaszarint**

bászli X **bászli** mn. gúny. 'gyáva, félnék, ijedős'. *Bászli ez a gyerek, ha idegént lát, nēm mer beszűnyi.*

baszobarázda X O **baszóbérázdo** fn. durva 'rossz, elhibázott barázda'. Vö. **cseszobarázda**.

bebagyulál X **bebagyulál** ts. i. '(kendővel) betakar (vkít)'. *Hídeg v^{ót}, fűttem a gyereket, osztán ub bebagyulátom, hogy az ora sē láccot ki.*

bebónifikál X **bebónifikál** ts. i. '(pénzt, munkát) behajt, visszaszeresz'. *Sokat kirt tūlem az asztalos, becsapott alapossan, de ű is gyűtt em hozzám, 'én osztám bebónifikátom rajta.*

becce¹ X **bèce** fn. gúny. 'tehén'. *Ez a gyerek mindig az istállóba akar kímēnyi a bèce¹eket lesnyi.* Vö. **becce²**, **búbecce**.

becce² X **bèce** mn. gúny. 'butuska (kisgyerek)'. *Tē kizs bèce, nē fi, nēm bánt tégdet a macska! Vö. becce¹.*

becce ne X **bèce ne** msz. (többször ismételve tehén, borjú terelésére) *becce ne, nē, bèce ne! Vö. becce¹⁻².*

bécsi piros X † **b¹écsipiros** fn. 'egy fajta alma'.

bécsi rongy X † **b¹écsirongy** fn. 'textilfélék'. Megj. A múlt század második felében, amikor a szőttesek mellett terjedni kezdett Ausztriából, Bécs felől a vékonyabb (ezért „rongy”), finomabb gyári textília, akkor keletkezett a szó. Rendes falusi lány hozományában akkor még csak szőttes volt.

bécsi virzsinia X † **b¹écsivörzsina** fn. 'finomabb fajta szivar'.

becsodálkodik **becsodákozik** tn. i. 'becsíp, berűg'.

becsukódik **becsukódik** tn. i. l. 'becsuk, bezár'. *Mēny hátro becsukóunnyi, a faház még a tikház m^{ég} nyitva van. 2. 'kny.'*

béda X O **bēda** mn. 'buta, bamba, durva'. **befírhangel** X O **bef¹érhangul** tn. i. 'elfüggönyöz'. Vö. **elfírhangel**, **fírhangel**.

befödöz **befödöz** ts. i. 'esdörörc kancát megtermékenyít'. Vö. **begörget**, **beugrat**, **beűzet**.

begörget X **begörget** ts. i. 'disznót megtermékenyít'. Vö. **begörög**, **görög**. Műveltető származéka **begörgettet**.

begörög X **begörög** tn. i. '(disznó) párosodik'. Vö. **begörget**, **görög**.

beig X **bejig** hsz. 'addig, ami bent van (épületben, házban, faluban)'. *A kerbe szētűk a kukoricát, ez a gyerek mēk fokta az egygyig zsákot, osztám bejig vűttő, ollan erős v^{ót}, éccēr sē tettē lē.* Vö. **benek**, **felig**, **felnek**, **kiig**, **kinek**, **leig**, **lenek**.

bekáfol **bekáfful** tn. i. 'berűg, lerészegetik'.

bekeg X **bekēg** tn. i. '(birka) béget'.

beládol X † **beládul** ts. i. 'megtölt (fegyvert)'.

bélbödön X **bélbödön** mn. gúny. 'nagyétkü (ember)'.

beleaprított X **beleaprított** fn. 'ételfajta: tejbe aprított kenyér'. Megj. Gyermekként cukorral édesítve ettük legszívesebben, többnyire reggeliként.

beléje **belejje** hsz. és ik. 'bele'.

belekap **belekap** tn. i. 'belekezd'.

belekotág X **belekotág** tn. i. 'sokat fecseg, beszél, belevág más szavába; belebeszél, belepofáz'. *Mindēmbe belekotág a lányo, mer ollan neveletlen az is.*

belevejsz X belevejsz mn. 'belevaló, ügyes, rámenős'. *Belevejsz gyerek vút, azonnal odamént, osztán addig pörült velék, amíg vissza nem atták a pínst.*

bekopellál X O bekopellál tn. i. '.,bevágó-dik' vhoval (dolgozni), vkinek a társaságába'. *A Juóska bekopellát a tanácscho, od dúgozik má évek úta.*

bemaszától X † bemaszatul tn. i. 'berúg'.

benek X benek hsz. 'befelé'. *Asziszëm benek indútak, mer a bódába is akartak vënnyi valamit. Vö. beig, felig, felnek, kiig, kinek, leig, lenek.*

benga X bënga mn. 'nyomorék'. *Az egíssigës gyerekek émëntek a hástú, csak a bëngák marattak ithonn, akik dúgozni sē tunnak.*

bërázdo l. barázda

bértáfol X O bërtáful tn. i. 'virraszt'. *Egész íjje bërtáfútam a gyerek mellett, mer igém beteg vút szëginyëm. Vö. verázsol.*

beszélógép X † beszélógép fn. 'gramofon'.

betér betér tn. i. 'befér'. *Ha ëvëszték a széket, betér oda az asztal is. Vö. eltér.*

betéve bététvő hsz. 1. 'könny nélkül, fejből'. *Okos embër vút az, bététvő tudott ës csomó versét. 2. 'számatlanul, ellenőrizetlenül, nagy mennyiségben'.*

betorpad X betorpad tn. i. 'betörök (tojás-héj)'. *Süssíték mëg eszt a tojást ë, be van torpadva a hëjja!*

beugrat beugrat ts. i. 1. 'kannyúl nös-tényt megtermékenyít'. 2. 'kny.'. Vö. befödöz, begörget, beüzet.

beüzet X beüzet ts. i. 'bika tehenet megtermékenyít'. Vö. befödöz, begörget, beugrat, üzekedik.

bevalkol X † bevalkul ts. i. '(vacsorát, uzsonnát) gyorsan bevág'.

bezosztáj X bëzosztál fn. 'szakálltalan, szovjet búzafajta'. *Megj. A 60-as években vált ismertté.*

bibe X bibe, bibë msz. (többször ismételve kicsibék terelésére) *bibe pitye bibë!* Vö. hiura.

biberkél X bibërkél tn. és ts. i. '(ujjával) tapogat, babrálgat vmin vmit'. *Në bibërkéd az ujjodat, mer a seb ëmírgédik rajta!* Vö. bibireskezés, elbabirkál.

bibireskezés X bëbireskëz tn. i. '(ujjával) játékosan babrálgat, tapogat, biberkél'. Vö. biberkél, elbabirkál.

biboldó X O biboldó (enyhe káromkodás-féle:) *a biboldó erre mëg arra, csönd légyën ám itt!*

biciklimag X biciklimag fn. tréf. Gyerekek tréfás félrevezetésére szolgáló szó, így küldik el őket a boltba: *eriggy a bódába, hozzá biciklimagot!*

bikaesők bikacsók

bilice X bilice fn. 'kisfiú penise'. Vö. bille, buci, bulucó.

bilicke X bilicke fn. 'bige, pilinke'. *Akkor én átóm a körbe, mer ëkaptad a bilickémet.*

bilickézik X bilickézik tn. i. 'bigézik, pilinckézik'. Vö. bolház.

bilincs O bilincs fn. 1. 'seb (a kézen)'. 2. 'kny.'. Vö. bilincses.

bilincses O bilincses mn. 1. 'sebes (köz)'. 2. 'kny.'. Vö. bilincs.

bille X bille fn. 'kisfiú penise'. Vö. bilice, buci, bulucó.

billemácsik X billemácsik fn. tréf. 'krumplinudli'. Vö. bucinudli.

bizgat bizgat ts. i. '(tüzet, állatot) piszkál, mozgat (hogyan lángholásra, menésre ösztökélje)'.

bizse X O bizse fn. gyny. 'kisgyerek fog'.

bocskor bocskor fn. 1. '(esős időben, átázott földön járva) lábbelire ragadó, vastag sárreteg, sárcsomó'. 2. 'kny.'.

bodál l. nekibodálja magát

bodda X bodda mn. 'durva, érzéketlen, ügyetlen'. *Ollam boddák lëttek a kezejëm az aratásbo, hom mast a horgulásho igën ügyetlenyek az ujjaim.*

bogár bogár fn. 1. 'légy'. *Nyáronn annyí bogár begyün a konyhábo, nëm lehet kiirtanyi őket. 2. 'kny.'.*

boglya bagla

bogyólék X bogyólik fn. 'kiesi, bogyó nagyságú (burgonya)gumó, ill. gumók'. *Az idén nëm lész sëmmi, bogyólik a krumpi mindëhun, kerbe, mezzónn.*

bohajdi X O bohajdi mn. 'hóbortos (fel-nőtt ember)'.

bohóejárás X bohóejárás fn. 'magyarrahába, illetőleg különböz farsangi maskarába öltözött legények vidám húshagyó-keddi falujárása'. Népr. A bohóejárás résztvevői a következők: 2 magyarruhás legény, 1 harmonikás, menyasszony, vőlegény, vőfély, koszorúslány, vasorrú bába, drótos-tót, medve, medvetáncoltató, hamuszás-kos, kormoszás és 2 bohóe. A menet reggel indul s mire az egész falut bejárlák, már délután van. A két magyarruhás legény vezeti a csoportot. Minden házhoz bemennek általában s az udvaron táncolnak. Fánkot (húshagyókedden minden háznál van fánk a faluban) vagy pénzt kapnak. Az eladó lányokat meg szokták táncoltatni. Tánera perdülnek az utéan is, a házak előtt. A hejehujázó, vidám, látványos, szemet gyönyörködtető, tarka menetet az érdeklődők és kíváncsiskodók tekintete és nagy gyereksereg követi. Őket a menet többi tagjától lelemaradó bohócok és a hamuszás, illetőleg a kormoszásos ijesztgeti és kergeti szét. A két utóbbi a bohóejárás réme: akit el tudnak kapni (gyerekeket, eladó lányokat), elverik (= bekormozzák, behamuzzák) zsákukkal. A bohóejarást este farsangi bál követi. A szokás ma is él Mihályiban (mivel a környéken másutt nem, ezért jellegzetes

mihályi szokásnak tartják). Vö. magyar-ruha, magyarruhás.

bojtorján † *bujtörgyán*

bolház X † *b^uolház* tn. i. 'bigézik'. Vö. bilickézik.

bolházás X † *b^uolházás* fn. 'botútos gyerekjáték, bigezés'. Vö. bilickézés.

bóklál X *b^uóklál* tn. i. 'céltalanul jár-ke, mászkál (nagyobb területen), bóklászik'. *A suttyúk kim bóklálnok mast a kerték alatt valahun.*

boletta X O *bolétta* fn. 'pénzt helyettesítő jegy a harmincas évek búzaválsága idején'. *A bolétávol csak ad^uót lehetét füzetynyi, mást nem.*

bolshevik O *bolsëvik* mn. és fn. 'kommunista'.

bombardó X *bombard^uó* mn. 'otromba, durva, buta (ember)'. *Ez a bombard^uó gye-rég berugot megín, osztán az aptyávol akart veszekénnyi.*

bónás X *b^uónás* mn. 'rögeszmés, mániá-kus (ember)'.

bones X *bones* fn. 'örökzöld kúszónövény'.

bongyor X *bonygyor* mn. 'göndör'.

bontószék X *bont^uószék* fn. 'négy lábú, téglalap alakú, vastag, erős, fából készített asztal, amelyen disznóöléskor a disznót szétbontják'.

borító X *burít^uó* fn. 'a kotlós egy hely-ben tartására szolgáló puttonyszerű, fonott eszköz (a kiscsibék ki-bejárhatnak alatta)'.

borközi állapot X † *borközi állopot* fn. 'spicees, boros állapot, ittasság'.

borock l. **barack**

borsodó *borsatu* fn. 'borból és tojásból készített mártással leöntött piskóta'.

botromász X *botromász* mn. gúny. 'nagy, melák, durva, buta (ember)'. *Aval a bot-romász embérrel nem lehetét kigyünnyi, ha j^uózan v^uót, ha ríszég.*

bolgárkodik X *bulgárkodik* tn. i. 'kertész-kedik'.

böcölék X *böc^uólik* fn. 'ághelyes, kemény, nehezen hasítható nagyobb fahasáb, fada-rab'. *Favágáskor nem szerettyük a böc^uóli-kéd, de ha melegét akarunk a szobábo, akkor az a legjobb, attú meleg van hamar.* Vö. bölöke.

bögyöges X *bögyöges* mn. 'nagy, fejlett keblű (lány, asszony)'.

böjt O *bűt* fn. 'a böjt időszaka'. *Az egíz bútónn igén sokat fujt a szél. Az ideji év bútytö hidegnek ígrkékzik.*

bök *bök* ts. i. l. 'vmi szúr'. *Böki a lábo-mat valami.* 2. 'kny.'.

böketint X *böketint* hsz. 'szembe, hegyé-vel fölfelé; szúrósan, sértően, bántóan'. *Vigyáznyi küő, mer böketint áll a tehén szarra. Böketint állította a falho a vüllát. Nem lehetét rëndessem beszinyi velé, mer mindig böketint sz^uót vissza.* Vö. csapatint, fültint.

bököd *bököd* ts. i. l. '(gyomnövényt) át-vágva irt'. 2. 'kny.'. Vö. bökődő.

böködő X *bököd^uó* fn. 'az acat töben való átvágására szolgáló szerszám'. Vö. bököd.

bölcsőháj X O *b^uöcs^uőháj* fn. tréf. 'ese-esemő széklete (a pelenkában)'.

bölöke X O *böl^uöke* fn. 'ághelyes, ke-mény, nehezen hasítható kisebb fadarab, fahasáb'. Vö. böcölék.

bömhec X *bömhec* mn. és fn. rossz. 'nagy-evő, kövér (ember)'.

bőrös zsidó X O *bűrözzsid^uó* fn. 'házaló (kereskedő, régen főleg zsidó), aki az elhul-lott, levágott állatok bőrét vásárolta ösz-sze'. *A bűrözzsid^uók a t^uéli bürnek örültek, a nyárijji^uer mindik kevessebbet attak. Asz kijabáták: van-é bür, toll elad^uó? Vö. gyűrűs zsidó, rongyos zsidó, tollas zsidó.*

börzöget l. **megbörzöget**

böstörög X *böstörög* tn. i. 'ellenkezik, vitatkozik, veszekedik'. *Ezék a gyerekék mindig böstörögnek, jáccás közbe se értik még egymást.*

bösme X *bösme* l. mn. rossz. 'ügyefo-gyott, buta, ügyetlen'. *Ollam bösme v^uót az is, mind a sötít icaka, sémmi hibáját nem fogatta el, mindénkin^ué okossab akart lennyi.* 2. hsz. 'igen, nagyon'. *V^uót ott éb bösme naf fa, alik tutták kidöntenyi a favág^uók.*

böszméül X *böszm^uévil* hsz. 'nagyon'. *Böszm^uévil tudot kaszányi az a legín, akkora rëndét vágot, hogy az a szégim marokszéd^uó-lán alig gy^uőszto j^uőszénnyi utánno a markot.* Vö. bösme 2. jelentését.

brező X † *brészó* fn. rossz. 'rossz, er-kölestelen, léha nő'. *Rígén sokszor hallottam rozsz nőkrú, hob brészók.* Vö. cafrinka, ce-mende, cihó, kruscós, rüfke, szepentyó.

brünercipő X † *brün^uercipő* fn. 'vászón-féléből készített, fekete cipő'. *Öregapád m^uiek csinád brün^uercip^uót ugy a szátotfor-dul^uó táján, könnyit cip^uók v^uótak. Én n^uóta is v^uót rá: „brün^uercip^uő kipék-kopog a lábánn . . .”*

bübecce X *bübecce* fn. gyny. 'tehén'. Vö. becce¹.

búbol *bubul* ts. i. 'kakas párosodik'. *A fíjatal kokas má réggel bubulla a tikokat.*

buci *buci* fn. tréf.-kedv. 'kisfiú penise'. *Dugd el a bucidagy, gyerek, mer megláttýák a lányok!* Vö. bilice, bille, bulucó.

bucinudli X *bucinudli* fn. tréf. 'krumpli-nudli'. Vö. billemácsik.

buckó X *buck^uó* fn. 'kis domborulat (a földön), esomósodás (a testen)'. Vö. buckós.

buckós X *buck^uós* mn. 'rögös, esomós'. Vö. buckó.

bugyogakorsó X *bugyogakorsó^uó* fn. 'agyag-ból égetett, kb. 2—4 literes, gömbölyded alakú, szűk nyakú, mezei munkáknál hasz-nált víztartó edény'. *Aratáskor rígebbem mindig vüttünk ki magunkal bugyogakors^uót, mer abba sokájik hús maratt a víz.*

bugyor bugyor fn. 'ruhába kötött csomag, teher'.

bukfencezik O *bukhencézik*

bulibánc X † *bulibánc* fn. 'katicabogarár'. **Megj.** A század elején még általános használatú volt, a *katicabogar* a harmincas években szorította ki végleg. **Népr.** Gyermekeversikében is előfordult (a katicabogarat tenyerükre téve mondták a kislányok): *bulibánc, bulibánc, merre vüsznek firjnek, vadosfajú ritnek* (Vadosfa Mihálytól 3 km-re fekvő falu).

bulucó X *bulucó* fn. tréf.-kedv. 'kisfiú penise'. *Kimeccém a bulucódat, ha rossz lész!* Vö. *bilice, bille, buci*.

buri¹ X *buri* fn. gyny. 'liba'. Vö. **buri²**.

buri² X *buri* msz. (többször ismételve ludak, kislibák hívására) *buri, gyerték ide, buri-buri, buri nē!* Vö. **buri¹**.

burkus burkus fn. 'a kotló és a kiscsibék éjszakai szálláshelyeül, illetőleg a tyúkoknak tojóhelyeül szolgáló speciális fonott kosárféle'. *Mikor idésanyám kivetté a burít^uóbul a kotl^uóst, éccerre bevittó a tikházbo, a burkuzsba tetté, osztán a kottyogására szípēm bemēntek a kiscsibék is magoktul.* Vö. **borító**.

cafát cafát fn. 1. 'harmat, (eső utáni) nedvesség (növényeken, főként fűvön)'. *Réggēre mēgin akkora cafát lēt, mind ūösszē szokot lēnnyi.* 2. 'kny.'. Vö. **cafatos**.

cafatos cafatos mn. 'harmatos, vizes'. *Nē mēnnyetēk ki a kerbe, cafatos a fű, vizes lēssz a cip^uótók!* Vö. **cafát**.

cafog X *cafog* tn. i. rossz. '(piszkos, nedves) ruha lafog vkin'. **Megj.** A *lafog*-nál jóval pejoratívabb.

cafol l. **lecafol**

cafrinka X *cafrinka* fn. rossz. 'léha nő'. *Ezēknek a cafrinkákknok persze ot k^uó lēnnyi mindem bálbo.* Vö. **bregyó, cemende, cihó, krucsó, rüfke, szepentyó**.

cájg X † *cájg* fn. 'élesztő'. Vö. **kelesztő**.

cakli X *cakli* fn. 'a bőr szélét mintásra vágó (cipész)szerszám; tisztafélék (forgácsfánk) kivágására szolgáló szerszám'. Vö. **cakliz**.

cakliz X *cakliz* tn. i. 'a caklival dolgozik'. Vö. **cakli**.

cakni X *cakni* fn. 'kicsipkézett ruhadarab, ruhaszegély'.

cakompakostul X *cakompakostul* hsz. 'mindenestül'. *Mēggondúta magát, összszēdēt mēndēt, um mēnt haza cakompakostul.*

cankózik X *cankózik* tn. i. 'bizonytalanul megy, járkál (görbe lábú ember)'.

búzaérő körte X *buzair^uőkörte* fn. 'búzaérés idején érő, sárga, édes, finom zamatú, kicsi kőtefajta'.

búzasterc X *buzasterc* fn. 'pirított búzalisztből készült étel'. Vö. **krumpliisterc, sterc**.

búzaszentelő O *buzaszentelő* fn. 'katolikus szertartás, amelyen a pap zászlós körmenet élén beszenteli a vetést'. **Megj.** Nem vonultak végig az egész határon, a plébánia földjére mentek ki, ott zajlott le a szertartás. A szokás 1945 után megszűnt.

büdösmargit X *büdösmargit* fn. 'egy fajta kicsi, kemény hátú, érintésre kellemetlen szagú rovar'. *Ha rászát ēb büdösmargit a párkánro, lépöckütüg, de az ujjunk így is büdös lēt tülö.*

büdösség *büdösség* fn. tréf.-kedv. 1. 'eleven, ügyes kisgyerek (fiú)'. *Ez a büdösség nekēm m^ég nēm adot pusztit.* 2. 'kny.'.

büzölög *büzölög* tn. i. 'nedves, nem száraz fa, ág lassan, füstölögve ég'. *M^ér a kinti fábu hosztatog be, ez is csak büzölög, nēm gyullad mēg rēndēssenn.*

büzöl X *büzöl* tn. i. 'szellent, büdösít'. *J^uó lēsz, ha vēc^éere mész, mer külömbe egysz este id büzűsz a szobábo.* Ik. : *teli*.

C

cejj X *cejj* fn. 'dolog, szerszám'. *J^uó ēc cejj az a t^uótt^uóttol, ēfogannám ēn is, könnyid velē írnyi.*

cejgnadrág X O *cejgnadrág* fn. 'olcsóbb nyári ruhaanyagból készült nadrág'. *A cejgnadrágbo az a j^uó, hok könnyid mēg nēm meleg.*

cejgol X † *cejgul* tn. i. 'pipál'.

celecula O *celecula* fn. 'cókmoz, cuce; a kőműves munkájához szükséges kellékek'.

celőke X O *celőke* fn. 'vastag, erős bot'. *Hozzávákto a celők^ék^ét a kokasho, mer nekēm gyütt.* Vö. **kanót**.

cemende X † *cemēnde* fn. rossz. 'léha, rossz nő'. Vö. **cafrinka, cihó, krucsó, rüfke, szepentyó**.

cenzár X O *cēnzár* fn. 'lőcsiszár'. *A cēnzár más állotajit segítē elannyi vagy mēgvēnnyi pinz^ér.*

cepedliz X *cēpēdliz* tn. i. 'járkál, jön-megy'. *Mit cēpēdlizöl, ha fáj a lábod, ū lē a fenekedre má!*

cic *cic* msz. (többször ismételve macska hívására). Vö. **cice**.

cice X *cice* fn. gyny. kedv. 'cica'. Vö. **cic**.

cicomál X *csicsomál* ts. i. 'diszít, szépítget (babát, személyt)'.

ciha X O *ciha* fn. 'a dunyha alsó, olcsóbb anyagból levő huzatja'.

cihó X *cihó* fn. orosz. 'züllött nő, kurva'. *Sajnányi való, ronda cihó a lányo*. Vö. **cafrinka**, **cemende**, **krucsó**, **rúfke**, **szepentyó**. **cikákol** X *cikákol* tn. i. 'a légesőbe jutott ételtől, italtól fuldokolva köhög'.

cikória *cigóri*
cilinder *cilinder* fn. 'petróleumlámpa lámpaüvege'.

címer *cimber* fn. 'a kukorica porzós virágzata'. *A kukorica a kerbe má hánnyo a cimberit, meleg marad az idő*.

címeres O *cimérés* mn. 'kiváló (tehen)'.
condora X *condora* fn. 'vminek része, darabja'. *Fáj mindén condorám. Az utósd condoráig mindént megévett*.

copákás X *copákás* mn. 'nedves, sáros, ragadós (föld)'. *A nagy esőtől mas copákás a föld, nem szabad rámennyi, s a földnek, s a csizmáknak nem lenné jó*.

copákol X *copákol* tn. i. 'sárban, lucskos hóban megy, cammog'. *Eső volt akkoriba,*

sénki s ment ki az uccáro, csak öregapá copákát a túsó soronn.

cubringer X † *cupringër* fn. 'eselédközetítő'. *Majd emegy innéj Pestre, osztán a cupringër széröz neki helet*.

cudri X O *cudri* mn. 'világravaló, fürge (lány)'.

cugszfürer † *cukszfiéröl*, O *cukszfiürer* fn. 'szakaszvezető'.

cukhárung X *cukhárung* fn. 'vmihez tartozó dolgok, eszközök, tárgyak, cugehór'.

cullang X *cullang* fn. 'a kijáró fizetésén, díjon felüli járulék, pótdíj'. *Ézérháromszáz a fizetisé meg a cullank persze*.

cungeráj X *cungëráj* fn. 'mindenfélé limlom, cókмок'. *Nincs hel az új butoroknak, ez a sog gönc akadígba van, kiszórom ám az egész cungerájt az udvarra! Vö. hóbelevanc*.

cvidér X *cvidër* mn. 'rosszkedvű, nyugös'. *Mi lütö eszt a lánygyerékét, hogy ollan cvidër, ki huszta föl?*

Cs

csabajkos X *csabajkos* mn. 'girbe-gurba, ághelyes (fa), rossz lábú (ember)'.

csajvadék X *csajvadék* fn. kissé gúny. 'fiatal lány'. Vö. **csajvalék**.

csajvalék X *csajvalék* fn. kissé gúny. 'fiatal lány'. Vö. **csajvadék**.

csalingál X *csalingál* tn. i. 'ritkán, csak itt-ott nőtt silány gabonát, takarmányt, füvet) kaszálgat'. *Hád bizon ics csak csalingányi lehet, iszén alig láccik valami az egész földön*.

csammog X *csammog* tn. i. 'huncutul kaesint'.

csapa *csapa* fn. '(ember, állat, jármű) nyoma'. *Ézék a rohat kutyák egész nacs csapács csinátok a krumpiföldön, erre ész a fene őket*. Gonosz emberre mondják: *büdös még a csapájo is*.

csapatint X *csapatint* hsz. 'csapófával leütve (a köbölben, malomsajtárban a gabona)'. *A gabnát hordógba tettik, osztám mikor pupozva vót, akkor csapófával lécsapták a földt, van arra monták, hocs csapatint van*. Vö. **böketint**, **fültint**.

csapdlecsaci X *csablécsaci* fn. 'egy fajta kártyajáték'.

csaptató X *csaptató* fn. 'szekérrakomány, főként ág leszorítására való, kb. 2 méter hosszú, 5 cm. vastag husáng'.

csárma X † *csármo* mn. 'szeles, kacérkodó'.

csarmalkodik X O *csarmózkodik* tn. i. 'legyeskedik a lány(ok) körül (az udvarlás kezdeti szakaszában)'.

csatak *csatak* fn. 'latyak, harmat'. Vö. **csatakos**.

csatakos *csatakos* mn. 'latyakos, vizes, nedves'. Vö. **csatak**.

csatál X *csatál* tn. i. '(a tyúk) tojás után hangosan kotkodácsol'. Vö. **csatáz**.

csatáz *csatáz* tn. i. '(a tyúk) tojás után hangosan kotkodácsol'. Vö. **csatál**.

csatóllál X † *csatóllál* tn. i. '(baromfi, gyerek) elesavarog'.

csattogó X *csattogó* fn. 'földiszeder'.

csávó X *csávó* fn. gúny. 'cigánygyerek'.

cseder X *cseder* ts. i. 'csavar, sodor'. *Rígebben az ostar sudarát mindig ucs csedertük. A nasz szél kiesederté az öreg úomafát a kerbe*. Ik. : ki-, még-.

csdejdebajda X *csdejdebajda* mn. gúny. 'esetlen, ügyetlen, ferde (menésű)'.

cseka X *csëka* fn. orosz. 'vékony, sovány, öreg tehén'.

csektet X *csektet* tn. i. 'baktat, csoszog, nehezen megy'. *Áz öregaptya csektet a házunk előtt, amire ab beir, én is kin lészék*.

cselák X *csélák* mn. és fn. orosz. 'buta, durva (ember)'.

cselleget X *cselleget* tn. i. 'elcsen, lopkod, elemel vmit (kisebb méretekenben)'. *Né hagygyátok a gyerekécs csellegetynyi, mer rászokik a lopásro! Vö. csellent*.

csellent X *csellent* tn. i. 'elcsen, elemel vmit'. *Úk keszté az is, ek kis eszt, ek kis asz csellentett, osztán a börtömbe kötöt ki*. Vö. **cselleget**.

csemceseg *csemcség* tn. i. 'vizenyős, átázott talaj cuppog a léptek alatt'. *Annyi eső vót, hocs csak ucs csemcség a föld még mast is a kerbe*.

csemege † **csömmöge** fn. 'finom ételféle, ingyenc falat'. *Ugy éttik a gyerekek, mind a csömmögét.*

csemtli X **O csemtli** fn. 'kicsi vas-kétfilléres az I. világháború idején'.

cseperkekalap l. **csiperkekalap**

cserény X **O cserén** fn. 'vesszőből font, gyümölcs (főleg szilva) aszalására szolgáló eszköz'.

cserevilág X **cserevilág** fn. 'az 1945–46-os inflációs korszak, amikor a javakat nem pénzért vették, hanem cseréltették'. *Mikor a cserevilág v^uót, akkor buzával, árpával még kukoricával fűzettek a parasztok az iparosoknak.*

cserfes X **csörfös** mn. kissé rossz. 'nyelves, feleselő (gyerek, főként lány)'. *Ennek a csörfös lánknak nem lehet a kedvre mondaniyi sémmit.*

cserrenes X **csérrenes** fn. 'sokat fecsegő, beszélő (ember, főleg kisgyerek)'. *Az a lánygyerek ollan jó^u csérrenes, be nem áno a szájo neki.* Vö. **hebrencs**

cservenka X **csérvénka** fn. 'bakfis, kis-lány'. *Milyen gyorsan nyűőnek ezek a csérvénkák, nemsokára gyűnek az udvarl^uók.* Vö. **devojka**, **frajla**.

csészik X **csészik** tn. i. durva 'teszt, csinál'. Elsősorban kifejezésekben: *mics csészik az? Nem csészik as sémmit. Csészhetéd, érontotta mindent. Csészhetéd az örömejéidet.* Vö. **kicsesz**, **lecseesz**, **megcseesz**.

csészkelődik X **csészkül^uódik** tn. i. '(állandóan) kevés eredménnyel foglalkozik, vesződik vkivel, vmivel'. *Egiz dilutánn a roz biciklivé csészkül^uódott, azért nem mént el.*

csészko X † **csészko** fn. rossz. 'igen rossz, piszkos csizmadia'. *A csészko^ut nálunk ritkán monták a roz csizmadiaírok.*

csészóbarázda X **O csész^uőbérázdo** fn. 'elhízázott, elrontott barázda'. Vö. **baszóbarázda**.

csésződik X **csész^uódik** tn. i. durva 'tönkre megy, elromlik'. *Csész^uögyyenek csak ezek az emb^urek, ha nem halgatnak a jó^u sz^uó-ra!*

csesztet **csesztet** ts. i. l. durva 'bosszant, ingerel, szekíroz vkit'. *Né csésztezsd aszt a lánt, nem ládot, mélem m^urges! 2. tn. i. 'lapos kővel kacsázik'. Nálunk a Rábánn is jó^ul léhecs csészletinyi.*

csete X **csete** mn. kissé rossz. 'csámpás lábú (ember)'. Vö. **csetebota**.

csetebota X **csetebota** mn. kissé rossz. 'csámpás lábú (ember)'. *Szíp v^uóna ez a lán, de annyira cseteboták a láboj^u, nem jó^u ránízn-yi.* Vö. **csete**.

cseteklik X **cseteklik** tn. i. 'megbicsaklik (láb)'. *Ezenn a rossz utonn akkorács cseteklik a lábom mindig.*

csetres X **csetresz** fn. 'haszontalan, értéktelen (porcellán) kicsi edény, dísz tárgy'. *Na még még ez a sok csetresz is it van, ezeket is*

ē k^uő mosogatynyi. Annyi a csetresz, hok ki sē láccung belüllő.

csetteg **cséttég** tn. i. l. 'papucsban, szandálban: kopogó lábbeliben) megy'. *Mire ak kicséttég a mezz^uőre, ém má vígzék a krumpiszédíssel.* 2. 'kny.'. Ik. : be-, ki-.

csése X **csivé** fn. 'mésébél'.

csiápol X **csiápol** tn. i. 'halk, gyenge, elfogyó hangokat hallat (állat); betegeskedik, gyöngélkedik (állat, átvitt értelemben és ritkán ember is)'. *Szégín csibe alik csiápút a napom, még is döglöt hamar.* Vö. **píjog**. **csiberteskedik** X **csiberteskedik** tn. i. kissé rossz. 'csámpásan jár'. *A magas sarku cip^uőgbe csiberteskénnek a lányok, érdémés níznyí űket.*

csicsedli X **csicsédli** fn. 'kicsi aprópénz'.

csicscsenik l. **megcsicscsenik**

csicsipál X **O csicsipál** fn. 'tavasszal elsőként megjelenő, szép hangú madár, a tavasz hűnöke'.

csicsomál l. **cicomál**

csigaszeg X **csigaszeg** fn. 'nagy fejű vasszeg, janciszeg'. *T^uélenn a gyerekek is csigaszeget verettek a cip^uőjókra. mer új jobban lehetős csuszkérányi a jégénn.* **Megj.** A csigaszeget a gyerekek játékcsigájába is szokták verni: azon forgott a csiga. Innen a **csigaszeg** elnevezés.

csihar X **O csihar** fn. 'fiatal, még hajlékony (erdei tölgy)fa'.

csikász † **csikász** fn. 'csikra vadászó halász'.

csikerész X **csikérisz** ts i. '(tehén) kevés, ill. alacsony füvet csipked, legelész'. *Igény gyöngé a legel^uő, alik tunnak a marhák valamics csikériszn-yi.*

csiklandék X **csiklandik** mn. 'csiklandós'. Vö. **csiklandékos**.

csiklandékos X **csiklandikos** mn. 'csiklandós'. Vö. **csiklandék**.

csiklandékoz X **csiklandíkoz** ts. i. 'csiklandoz vkit'. *Az iskolábo is csiklandoszták, am még majnem mékfullatt a nevetízse.* Ik. : *agyon-, még-, összö-*.

csikoláb X **csik^uoláb** (l^uóg) fn. 'gyermek orrából kilógó váladék'. *Té gyerek, hun a zsepkend^uód, má mégín l^uóg a csik^uoláb a, törüd lé, mer a kabótodra csöppenyik!*

csikorog **csikorog** ebben a kifejezésben : *alík csikorog O 'nagyon szegényesen él'. Vö. közörül.*

csikósparhert X **csik^uósporhelt** fn. 'négy lábón álló, lakatos készítette, elmozdítható takaréktűzhely, csikótűzhely'. **Megj.** A II. világháború előtt általános volt Mihályiban.

csimbók X **csimbók** fn. 'cserebogár'. *Májuzsba a gesztényefa teli v^uót napokonñ ács csimbókká, rázn-yi lehetett űket a tikoknak, annyi v^uót űkor.* Vö. **cserebók**.

csimbókos X **csimbókos** mn. 'csomós, bogas'. Vö. **csombókos**, **csombólékos**.

csimota X *csimota* mn. orosz. 'kicsi, alacsony (ember)'. *Vuót ép picin embër itt, asz monták csimotának.*

csináltvirág X O *csináltvirág* fn. 'művirág'. *A csináltvirág nem ollan szíp, mind az igazi.*

csingál X *csingál* tn. i. 'kifutós labdajátékban) a dobni készülő játékos úgy tesz, mintha dobna, hogy megtévessze a vonaltól vonalig futó többi s könnyebben eltalálja a labdával valamelyiket'. Vö. **csingáló**.

csingáló X *csingáló* fn. 'a dobó játékos abban a kifutós labdajátékban, amelyben egy játékos (a csingáló) labdával dob, a többi az egyik vonaltól a másikig (kb. 10—15 métert) fut s igyekszik elkerülni a megdobást. A csingálónak háromszori feldobás után el kellett dobnia a labdát'. *Mindenkí szeretét vóna csingáló lenni, hogy a kiszemelt áldozatot megdophassa.* Vö. **csingál**.

csingálódik X *csingálódik* tn. i. 1. 'a csingáló úgy tesz, mintha dobna a labdát'. 2. 'úgy tesz, mintha tenne vmit'. *Né csingálóggy arval a szegény gyerekké, minygyá ebűőgi magát, nem látod? (akkor mondják, amikor valaki a kisgyerek felé nyújt valamit, de visszahúzza, mikor a gyerek elérné azt). Sokájk csingálódott, mire mégerett az esűő.* Vö. **csingál**, **csingáló**.

csip X *csip*, *csipcsip* msz. (a madár hangját utánzó szó).

csipicsóka *csipcsipcsúoka* fn. A játék kíséző versikéje: „*csipcsipcsúoka, vakvarjucska, juó vuót-é a kislíjucska? Komám asszon szekeré, tikok únek rajta, hëss el másé, gyere haza magunké!*”

csipszar X *csipszar* fn. O 1. 'gyerekjáték'. **Népr.** Három gyermek egymás mellett áll vagy megy, s az egyik szélről álló elkiáltja magát: „*szírú-szírú anygyal, középpett a csipszar*”, mire a közepén álló gyorsan szólre ugrik s egyik társa kerül a helyére. 2. gúny. 'tacsó, mitugrász (kisgyerek)'. *Mit akarsz té csipszar, ki szé láccol a fűődbül, csöndbe lly am, mer kipofozól!*

csiperkekalap X O *csiperkekalap* fn. 'a csiperkegombához hasonló alakú kalap'. **csira** X *csira* mn. 'vörösesarka, kis (szarvasmarha)'. **csiramálé** X O *csiramálé* fn. 'csíráztatott búza lisztjéből készített édes lepényféle sütemény'. Vö. **héjas szalados, szalados**.

csirizestál X *csirizestál* fn. 'a csiriz áztatására szolgáló edény'. *Akik ohatták a mestérsígyeket, asz monták: „csirizestál, vikszostál, Istem velet susztéráj”.*

csirkázik X † *csirkádzik* tn. i. '(a sebből genny, vér) szivárog’.

csivölög X *csivölög* tn. i. 'kisesibék (kis-kacsák, kislíbak) csipogva, „beszélgetve” ide-oda szaladgálnak’. *Mita ujra meleg van, a csibék a ház mellett, az udvaron csivölögnek, élvezik a napot még a melegét.*

csobolyó *csobolló* fn. 'ital tartására és ivóedényül használt hordozható, lapos hordócska’.

csombókos X *csombókos* mn. 'esomós, bogas’. Vö. **csimbókos, csombólékos**.

csombólékos X *csombólékos* mn. 'esomós, bogas’. *Csombólékos a tehém farka, mer nem tartja rëndbe a gazdájó.* Vö. **csimbókos, csombókos**.

csoport *csoport* fn. 1. 'kis földdarab, rög, göröngy’. *Nas sár vuót akkoriba, osztán a szekerek sok sárt kihortak a fűődekrül az utra, az ot mékkeminkédett, uh hocs csoportokká lét teli az a rász, ahun fűőgyíttek a tagutrul.* 2. 'termelőszövetkezet’. *A csoportba vettek új kombájnokat, mast azokkal aratnak.* 3. 'kny’. Vö. **csoportos**.

csoportos *csoportos* mn. 1. 'göröngyös, rögs (föld)’. *Nehez lëssz idém borsúót ütetynyi, mer igen csoportos a fűőd a kerbe is.* 2. 'kny’. Vö. **csoport**.

csóreszol X *csúörészol, csúörézul* tn. i. 'lop’. *Azok igen értették, hogyan léhecs csúörészúnyi a közözsbul.*

csorgó X *csurgó* fn. 'az ereszalja széle, ahova a víz leesorog’. *Az ereszt rigënn it minálunk csak csurgónak montuk.*

csoszogóba jár X *csoszogóba jár* (megy) kif. 'idősebb asszony (esetleg férfi) a nősül-ni kívánó legény megbízottjaként a jelölt házához jár, hogy megtudja valahogy, mi-e van a lánynak, hozzá menne-e feleségül’. *Cszozogóba nem járhatott am akárki, csak megbízható, tisztelőbe álló szemlélek, fűőleg üdűősebb asszonyok.*

csovad l. **kicsovad**

csovaszt X O *csovaszt* tn. i. 'füllent’. *Mas csovasztottá, nem az igazat montad!*

csöbörbe lépő ló X *csöbörbe lépő ló* kif. 'olyan ló, amely egyik első lábát járás közben magasabbra kapkodja föl’.

csögbög X *csögbög* mn. gúny. 'kiesi, megcsúnt (ember)’. *Ez a szerëncsétlen is olan csögbök csak, mind a szomszíggya, sënki sè méty hozzá szëgínhë.*

csög-lög X *csög-lög* tn. i. kissé rossz. 'csavarog, ténfereg’. *Nëm csinát sëmmit az egisz h'ëtën, csak csűőgöt-lűőgött.*

csökik l. **megcsökik**

csököny X *csökön* fn. 'makacsság, önfe-jűség’. *Elbbe a kislímbo akkora a csökön, hob borzástó, mindig veszekënnyi küő velë.* Vö. **csökönnyarizsnya**.

csökönnyarizsnya X *csökönnyarizsnya* fn. tréf. 'makacs, önfejú gyerek’. *Na té csökönnyarizsnya, köllött a pofon nekëd, juó lész ezután, szűót fogacc idësapádnok? Vö. csököny.*

csömmöge l. **csemege**

csömörlet X *csömöllet* fn. durva 'utálatos, undorító ember, állat’. *Ezëk a csömölled dök tikok mëgin kikoporták a kiskerbe a palántá-kot.*

csöpöri X *csöpöri* mn. 'szemerkélő, csöpörész (eső)'. *Csöpöri üd^uó v^uót, az^ér nem mentek ki a mezz^uőre aratynyi.*

csöppöl X *csöppöl* ts. i. 'cseppenként engedí a tejet (a fejő fejeskor)'.

csörfös l. *cserfes*

csörge X *csörge* fn. 'tepertő'. *Diszn^uóllás naptján ki szoktuk sütyinyi a zsirt, így osztán másnap má v^uót is csörge^énk.*

csörgettyü X † *csörgető* fn. 'ladaszerű, kézzel hajtott, erős, kerepelő hangot adó kezdetleges készülék, amelyet nagypénteken használtak harang helyett'.

csőszgyerek X O *csőszgyerek* fn. 'szüreti bálón a szőlőt őrző fiatal'. Vö. **csőszlány**.

csőszlány X O *csőszlán* fn. 'szüreti bálón a szőlőt őrző lány'. Népr. Mesterséges lugast csináltak a bálra, szőlőfürtöket akasztottak föl s a „lopókat” „elkapták”, „megbüntették” 1—2 forintra. Majdnem mindenki „lopott”: a „bírság” is bevétel volt tulajdonképpen.

csőszökör X O *csőszökör* fn. 'a gondok, bajok'. *Maj ha a csőszökör megnyomgya a lábodat, té sē beszisz illel könnyenn! Ik.: meg.*

csőszörög X *csőszörög* tn. i. 'csoszorog'. Megj. A *csoszorog*-nál kisebb intenzitású cselekvést fejez ki.

csubakol X *csubakul* tn. i. 'hord, cipel

(terhet)'. *Igēn sokat köllöttem csubakúnyi a nyulaknak a kerbül.*

csuklószorító *csukl^uószorít^uó* fn. 'érszorító'.

csuszkera X *csuszkera* fn. 'befagyott tó, folyó, pocsolya, árok azon része, ahol a jégén csúszkálni lehet'. A *Kanárisonn, a faluvégem v^uót a legjop csuszkera, oda jártunk csuszkérányi*. Vö. **csuszkeral**.

csuszkeral X *csuszkéral* tn. i. 'jégén csúszkál'. *Csigaszéges cip^uőv^é v^uót legjop csuszkérányi, ha lehetett, én is mindig abba csuszkératom, mer acs csak us siklott a jégén.* Vö. **csuszkera**.

csuszpájz † *csuszpájz* fn. '(sűrű) krumplifőzelék'.

csutál l. *lecsutál*

csutura O *csutura* fn. 'a pipának a pipaszár és a szopóka közötti, szaruból vagy csontból készített, csavarmentes része, amelybe a szopóka bele van csavarva'.

csuvaros X † *csuvaros* fn. 'olyan fuvaros, aki pénzért hordta más gabonáját örletni a malomba s szállította haza az örleményt'.

csüg X *csüg* fn. 'testrészt, testrészek'. *Mindēn csügöm fájt, én ollam beteg v^uótam, sēnki sē hiszi el.*

csürkös X O *csürkös* mn. 'rossz lábú, rosszúl menő (ember)'. *Ab bizon csürkössen jár, mer születisē úta rossz a lábo szégínn.*

D

dádáz l. *megdádáz*

dádé † *dádé* fn. 'őreg cigány'.

dadra X † *dadra* mn. *rossz*. 'mamlasz.'

danaszol X *danaszul* ts. i. '(halkan, esendben) dúdolgat, énekelget'. *Nēm v^uót ríszeg ēggyik sē, szíp csōndbe danaszútak.*

dángál l. *tángál*

darázsderekü X O *darázsdērēku* mn. 'karcú (nő)'.

davaj X *davaj, devej* msz. tréf.-gúny. 'ide vele; gyereünk'. Vö. **davajoz**.

davajoz X *davajoz, devejēz* tn. i. tréf.-gúny. 'lop, elcsen'. *Davajoznyi igēn tuttak azok a munkahelēkēn is.* Vö. **davaj**.

dávergat X *dávergat* tn. i. 'unottan, vontatottan énekelget'. *Ēd darabik szípēm mulattak, inēkütek, utōb má csag dávergattak.*

defilíroz X *dēfellēroz* tn. i. 'jár-kel, jön-megy'. A *mozi* előd *dēfellēroznak* a lányok *egíz dilutánn*.

degradál *dēkrētál* ts. i. 'leépít vmit'. *Dēkrētálluk a nehez munkát, mer nēm bírgyuk má.*

dejkó X O *dējk^uó* fn. 'csikó (ritkán: ló)'.

dejszen X *dējszēn* msz. 'de hiszen'. Vö. **hájszēn**.

dekkol *dēkkul* tn. i. 'félreül, félrehúzódva észrevétlenül tartózkodik vhol'. *Kin dēkkút a kerbe a fák alatt, az^ér nēm találtuk.*

dekli O *dēkni* fn. 'fedő'. *Katonáj^ékná a sajkadēknire tēttik a hust.*

delizánsz † *dēlizánc* fn. 'egy fajta kocsi'.

deredúció X † *dereduci^uó* fn. tréf. 'rossz, vásott gyerek'. *Az öregēktū hallottam, hogy a rossz k^uőekre aszontig, dereduci^uó.* Vö. **egzekúció, dezentor**.

derefel X † *derefül* tn. i. 'pihen, heverészik (a napon)'.

derőce X *der^uőce* fn. 'életerő, szívósság'. *Van ebbe a gyeregbe der^uőce, nēm k^uő fitte-nyi, nēm lēsz ennek sēm-nyi bajja.*

déványos X *d'éványos* mn. 'jó, rendes (élet-telen tárgy, dolog)'. *Má lēhet látynyi, hogy az id^én nēm lēsz valami d'éványos termi-sünk, kev^és es^uó esēt.*

devojka X *dēvojka, dēvolka* fn. 'bakfis, kislány'. *Szípēn tūnnak táncúnyi ezek a dēvolkák a bucsuba is.* Vö. **cservenka, frajla**.

dezentor O *gēzēntor* fn. tréf. 'huncut, vásott gyerek, gazfickó'. Vö. **deredúció, egzekúció**.

dézzel X O *d'észül* tn. i. 'elbeszélget, elpipázgat (téli estéken)'. *Rígén tiélenn össögyüttek a parasztok, osztám pipázvo ébeszgettik az üd^uót, ud d'észütek*.

diéta *d'éta* fn. 'beszélgetés'. A *katona-ságrú v^uót a d'éta nálok az este*.

digdácns X † *digdácns* fn. 'sovány, kivéndhedt, rossz ló'.

dikhenc X *dikhęc* fn. (megszólításként:) 'gyerek, srác, hékás'. *Na, dikhęc, mi van, hogy ityęg a fityęg?*

dikics † *dikics* fn. 'egyeses, nyeles kés'. Vö. *kárméntő*.

diófát állít X *dij^uófát állút* kif. '(gyerek) fején és két kezén áll'. Megj. A kézen és a fején állás kombinációja a diófaállítás. Kisebbségi gyerekek gyakori játéka, gyermekkorunkban mi is — sokszor versenyezve — tornáztunk így. Fal vagy fa mellett, illetőleg — a gyakorlatibb — támasz nélkül csinálják. Magas fűben könnyű diófát állítani, mert a fűben jól meg lehet kapaszkodni. A jó diófaállítók sokáig meg tudtak/tudnak állni támasz nélkül is. Vö. *fejtetőn áll, fejtetőre áll*.

dirndliruha X † *dindliruha* fn. 'könnyű, szellős, nyári női ruha'. Megj. A harmincas években volt divat pár évig.

dodva X *dodva* mn. kissé rossz. 'durva, érzéketlen'. *Min dodvák a kezeim a r'épa-szédéstű, mas nem tunnák sztpënn írnyí*. Megj. A boddá-nál erősebb. Vö. *bodda*.

dologtevő nap † *dolokt'énap* fn. 'hétköznap'.

dombíroz X † *domb'éroz* tn. i. 'dorbézol'.

domínium *dominum* fn. 'az egész mindenség, amiről éppen szó van (pl. a kert, az udvar, a szoba mindennel, ami hozzá tartozik)'. *Nízseték körül itt a kerbe: az egiz dominum az enyim*.

dónesztál X *d^uönyesztál* ts. i. 'bosszant, zaklat, szekál vkit'. *Ólöged d^uönyesztátom 'érté, m'éksé csinató m'eg a kapulábot*.

dorkó X *dork^uó* fn. 'tornacipó'. *Dork^uóba szabacs csak fodbaloznyi m'ennyi az iskolábo*.

dödme X *dödme* mn. kissé rossz. 'kövér, esetlen'.

dödög X *dödög* tn. i. 'dohog, motyog; ritkán szólva, halkán beszélget (öregember)'. *Od dödög öreganyád a szomszédn'énivel az ucca^ujióba*. Vö. *dödörész*.

dödörész X *dödörész* tn. i. 'motyog, esendben beszélget (idős ember)'. Vö. *dödög*.

dödölle X O *dödölle* fn. 'egy fajta tésztás étel'.

dögkert X *dökkert* fn. 'az az elkülönített, bekerített hely, ahova a döglött lovakat, szarvasmarhákat és sertéseket temették'. *A rigi dökkert a Kendérszót^uó mellet v^uót, az újat kivüttik a falubul a határbo Vadosfa felé*.

döglés X *döglis* fn. (káromkodásszerű kifejezésekben:) *té rohad döglis, nem misz haza!* (pl. kutyára).

döher X O *döher* mn. kissé rossz. 'kövér, durva'. Vö. *döhöder*.

döhöder X O *döhöder* mn. kissé rossz. 'kövér, durva'. Vö. *döher*.

ducifaros X O *ducifaros* mn. kissé tréf. 'nagy fenekű (asszony, lány)'. *Ezék a ducifaros fehértépek éfoglaltak mindén helet a buzba*.

dudog X *dudog* tn. i. 'ond-mond, dohog, morog, duzzog, panaszkodik'. *Az öregaszonyok igén sokat tunnag dudognyi, mer mindig van nekik valami bajjok*.

dufál X *dufál* ts. i. 'döfköd (kisborjú az anyja tőgyét)'. *Ha nem gyün tej, akkor ékezdí a borygyu dufányi az annya t^uögyit, mer szopnyi akar m'ég*.

dulló X *dulló* mn. rossz. 'lusta, dologkerülő'. *Ez a dulló lám m'égín ithom van, de nem sokat írnek velé, az annyanok s'ë segil, nem m'egy a mezz^uöre s'ë*.

durkmars X *durkmars* fn. 'hosszú műszak: amikor a vargák éjjel-nappal is dolgoztak'. *Nagy ünnepek elöt mindig durkmarsocs csinátok rigënn, áddúgoszták az íjjelékis*.

durgat X O *durgat* ts. i. 'a disznó zörgeti az orrával a hidas ajtaját'.

dusozik X O *dusozik* tn. i. 'gyors, csárdásszerű zenére csizmaszárverős táncot jár (a legény)'

duzmatyi X *duzmatyi* mn. és fn. rossz. 'duzzogó (ember, főleg gyerek)'

düddő X O *düdd^uó* mn. rossz. 'bárgyú, ütődött, együgyű (ember)'

dülöngirez X *dülöng'éréz* tn. i. 'jobbra-balra dölve megy, jár'. *Be v^uót rugva, mer dülöng'érézv' gyütt az utonn*.

E, É

e¹ é msz. (közelre mutató nyomósítására). *It van é, vügyt'ek ki eszt a kalapácsot é!*

e² X é hsz. 'nem'. *Kámisz a mezz^uöre? É, dehom m'énék*. — *Együssz? É, hogyam m'énnek, mikor annyi d'ugom van ithonn is*.

eberlasztin l. everlasztin

ebfing *épfing* fn. tréf. 'a nyelven támadt fájdalmas pattanás'. Népr. *Ha kigyütt az épfing, esz köllöt mondanyi: „épfing k'ét a ny'itévemén, ha k'ét, ma k'ét, ma évesszén”*.

ecselget X O *ecseléget* ts. i. 'nagy gondnal, odaadással, szívvel készít vmit, dolgozik vmin'.

édeskáposzta *idéskáposzta* fn. 'káposztás főzelék'. Vö. **plutyka**.

égerfa O *egérfa* fn. 'nyírfaféle fa (Alnus)'. **egrebugrál** X *egrebugrál* tn. i. 'ugrabugrál'. *Né egrebugrálótok a kerbe, lőtöríték a virágokat, hallátok-é?*

egres *egrés* fn. 'köszméte, piszke (Ribes uva-crispa; Ribes grossularia)'. **egzecérplacc** † *egrecérplacc* fn. 'katonai gyakorlatór'.

egzekúció X O *egzekució* fn. tréf. 'rossz, szófogadatlan gyerek'. Vö. **deredució**, **dezentor**.

egyed *eszik a hasával* X *eggyet eszik a hasával* kif. 'jól lakik'. *Kedvemre való ebéd vót, eggyet ettem a hasammal 'én is mámo*.

egyez X *eggyez* ts. i. 'egyel'. *Igén sürü a mák a kerbe, eggyeznyi köllöné má*.

egykorú X O *ékkóruós* mn. 'egyidős'. Vö. **akkóros**.

egynéhány O *énnyihán* számnév. '˘'. Népr. A következő találós kérdésben fordul még elő: „*énnyihán birkának hán lábo van? — Ném tudom. — Hát aki 'énnyi hány a birkáknek, annak hány van? — Kettő. — Na látod*”.

ehol X *ehun* hsz. 'íme (itt), lám (itt)'. *Éhun é, it van a k'ésé, amit má ténnap úta keres*. Vö. **hol**.

éhomra † *ihomra* hsz. 'éhyomorra'.

ejncfixre X *encfixszre* hsz. 'egykettőre, gyorsan'. Vö. **ejncvejre**.

ejncvejre X *encvejre* hsz. 'egykettőre, gyorsan'. *Annyit köllőtünk a fával, osztám mikor áthítuk a Pistát, ah hozzálátott a munkáho, encvejre kidöntöttö aszt a naf fát*. Vö. **ejncfixre**.

éjtnap *ítnap* hsz. 'éjjel-nappal'. *Ítnap fuj a szél, horgya a hovat, h'ónap ki sé tudunk mennyi az uccáro majd*.

ejtőzik O *ejtőzik* tn. i. 'ebéd vagy vacsora után pihen, pihenget'. *Teliétté magát, osztán ejtőzött eggyet a szobábo a díványonn*.

eklendezik X *eklendézik* tn. i. 'vki mást aka-lályozva, zavarva dülöngél, mozog'. *Né eklendézz előttem, mer rá találok lépnyi a lábodra, osztán rihace!*

ekti † *ékti* mn. 'igazi, valódi'.

elagybakol X *elagybakul* ts. i. 'kiver, megpofoz (gyereket)'. *Elagybakútam őket, mer összötörtik a tojásokat a tikházbo*. Vö. **megagybakol**.

elárium X *elárijom* fn. tréf. (enyhe káromkodásféle) *Az elárijomát neki, mi csinátotok má mégin!*

elbabirkál X *ebabirkál* tn. i. 'elbabrál'. Vö. **biberkél**, **bibircségez**.

elbitangol O *elbitangul*, *ébitangul* tn. i. '(el)csavarog (állat)'. *Ténnap mégin ébitan-*

gút a tehén, alik talátruk még a harmadik szomszót kertyebe.

elbujalja magát X *elbujalla* vagy *ébujalla* magát kif. 'nekibúsulja magát, elkeseredik'. *Ném lehet velé terveznyi még szórakoznyi mennyi, mer mindig ébujalla magát, ollankor osztán szórnyi sé akar*.

elcsovaszt X O *écsovaszt* ts. i. 'elmulaszt vmit'.

elébe *elejbé* hsz. és ik. 'elé'.

elél *elél* ts. i. 'gondatlanul bánva (vmi-vel) tönkre tesz vmit'.

elértet X O *elértet* ts. i. 'elcsépel'. *Mellen jó, hom miég az esű előt elértettünk, ik kevesebb a vesztesig*.

eleven *kéneső* X † *eleven kényesűő* kif. 1. 'higany'. 2. 'fürgé gyerek'.

elfirhangol X O *éfirhangul* tn. i. 'elfüggönyöz'. Vö. **befirhangol**, **firhang**.

elgáncsol O *ékancsul*

elken *éken* ts. i. 1. 'elver, kipofoz'. 2. 'kny'.

elkompolyodik X *ékompolodik* tn. i. 'elszomorodik'. *Mikor mékhallotta, hok kifeszűt a lú, ékompolodott, mer av vót a jobbik tova, ném is szót éd darabik sénkühé sé*.

elkordélja magát X O *ékordélla* magát kif. '(nehezen) elhatározza magát vmire'. *Ékordétam magamat, hogy a h'étén hazahozom a kukoricaszárt a mezzőrül, az'er is, mer osztán kisűb ném írék rá*.

elkoszperál X *ekuszperál* ts. i. 'lábbelit hanyag, gondatlan használattal elkoptat, elvasít, elszagatt'. *Némrig vettük a cipűöket, em még má ékuszpérátó őket, méhetünk újjakat vennyi*.

elkövetkezik *ékövetkékik* tn. i. 1. 'elköszön, elbúcsúzik'. *Kisű van, nekém is é kű követkéknyi lassann, 'én is haza köllök mennyi*.

elléhal X † *él'élhal* ts. i. 'elver, kipofoz'. **éllé-veszéllyel** X *ülle-veszülle* hsz. 'nagynehezen'. Ebben a kifejezésben: *nagy ülle-veszülle*. — *A szél miatt aznap nagy ülle-veszülle léarattunk, osztám mas még it van, az esű esik má máta, ném tudunk ib betakarúnyi, ot veszik mindén*.

ellenbenál X O *ellembeáltú* hsz. 'átellenben'.

ellenkedik X *ellenkékik* tn. i. 'ellenkezik'.

elmingász X O *émangász* ts. i. 'elver'. *Ha miég éccér mégd'ézmáld a paprikánekot, émingászlók*. Vö. **megmingász**.

elmángorol X *émángul* ts. i. 'elver'. *Émángútam, mer hazudott*. Vö. **mángorol**. **elnaslagol** X *énaslagul* ts. i. 'elver'. *Énaslagúlak, ha roszt lész az iskolábo*.

előbb *előbb* mn. 'előbbi, korábbi'. *Az előbb 'évege vót normális t'él, mas má as síncs*.

előben X *elűbe* hsz. 'eleinte, régebben, korábban'. *Elűbe nehezen mént neki a tanulás, de asztám belegyűtt*.

előz *elűz* tn. i. 1. 'elfogja a világosságot vki elől'. *Né elűz, nem tudok így óvanyti!* 2. 'kny.'.

elpiszlik X O *ēpiszlik* tn. i. 'tönkre megy, elromlik, szétesik (korhadat gyökér, rossz fog, megpenészedett kukoricaszem stb.)'.

elpotyál X *elpotyál* ts. i. 'elfecsérel'. *Átvették a tojasokat, jobb is ám, il legalább nem költöttem épotyányi őket.*

elsőben *elsűbe, esűbe* hsz. 'először'. *Elsűbe szűmát köllening behoznyi a szűrűbiül, csak utánno mēnnyünk a malomba.*

elsőlegény X O *elsűlegín* fn. 'a műhelyben a legügyesebb legény, a mester helyettese'. *Ha a mestér emēnt, az elsűlegín beszít a kuncsaftokkal, ű irányította a segidēket. Vő. öregsegéd.*

eltángál *ēdāngál* ts. i. 'jól elver'.

eltér *ētér* tn. i. 'elfér'. Vő. **betér**.

eltolunkál X *ētolunkál* ts. i. 'elszaggat, elhord (lábbelit)'. *Ēp pár cipűt mēgin ētolunkátá a nyáronn.*

elvádol X † *ēvādul* ts. i. 'elválal'.

elveszelődik X *ēveszelűdik* tn. i. 'elpusztul (kisebb állat)'. *A mūt ēvbe majnēm mindēgyik csibe ēveszelűdött.*

elvetélkedik X *ēvetűdik* tn. i. 'elvetél, életképtelen vagy élettelen magzatot hoz (idő előtt) a világra (tehén, ló, disznó)'

elzalámbol l. **zalámbol**

elzimbol X O *ēzimbul* ts. i. 'elkölt, elver, elmulat (pénzt)'.

émelyes X O *īmölös* mn. 'marhabögöly csípéses (tehén)'. *Megj.* A bögöly nyáron a tehén bőrébe rakja petéit s azok kikelve daganatot idéznek elő, majd — bizonyos nagyságú elterve — átfúrják a tehén bőrét s kibútnak.

émésztet X *ēmísztet* fn. 'emberi ürülék'.

eminnen *emínnejd*

emmama X O *emmama* fn. gyny. 'nagymama'. *Mink má nēm montuk öreganyánk-nok, hogy emmama.* Vő. **ennyanya**.

emse X *emse* fn. 'nőstény disznó'.

enstől X † *enstől, encstör* hsz. 'egyenlő (en vagyunk)'. *Akkor mondták a kuglizók, ha ugyanannyi fát dobtak.*

enyekes X † *enyekēs* mn. 'gennyes'.

ennyanya X O *ennyanya* fn. gyny. 'nagymama'. Vő. **emmama**.

eper *epēr* fn. 'szamóca'.

éppen † *ippeg*

éredt *ganaj* X *brēdganaj* fn. 'olyan trágya, amelyben már nincs szalma s amely ásóval vagható'. *Megj.* Ez a trágya a legjobb szerves trágya.

ereget *erēget* ts. i. 1. (vizet ereget) O 'eső után a mezőn, a lapos részekben összegyűlt vizet kis barázdát húzva az árokba levezeti'. 2. (mákot ereget) 'a száraz mákgubót kettévágva kiereszti, kirázza a mákszemeket'. 3. 'egymás után többször szel-
lent'.

ereszkedik *ereszkedik* tn. i. 1. 'szánkóval lecsúszik a (természetes vagy mesterséges, hóból összelapátolt) ereszkedőről'. *Mēnyünk ki a szánkúóval a kerbe, a gyeptű mellet jűól lēhet ereszkēnnyi, sok ott a hűó, mēég nēm süpped be.* 2. 'kny.'.

ergellős X O *ergellűös* mn. 1. 'házsártos, mérgeledő, kiszámíthatatlan (ember)'. 2. 'szeles, havas, esős, zimankós (idő)'.

ergyavóst X O *ērgyavűóst* hsz. 'rosszul, ferdén (áll)'. *A kerittisűnk ērgyavűóst áll, össző is dűl ám nēmsokáro.*

érkezik *īrkēzik* tn. i. 1. 'ráér vmire'. 2. 'kny.'.

érmes X *īrmēs* mn. 1. 'nedves, kicsit nedves (föld)'. *Itt ezēnn a rīszēnn a kukorica jűól nyűól, mer īrmēs a fűód, de odáb nēm ám.* 2. 'kny.'.

értet l. **elértet**

esennel *néz* X O *esēnnjē nīz* kif. 'vmit nagyon kívánva, szótlanul, esdve néz'. *Esēnnjē nīszte szēgin, hogyan ēttik a többijek a kűóbász.*

eset *eset* fn. 'esés'. Ebben a kifejezésben : *esettyē van a fejszīnek. A hosszú nyelű, nehűész fejszīnek van esettyē, avvű nagyokat lēhet vāgnyi.* Más jelentései megegyeznek a köznyelvel. Vő. **esetes, huzatél**.

esetes X *esetēs* mn. 'olyan fejsze, kalapás, amelynek jó húzása, esése van'. Vő. **eset, huzatél**.

estennel O *estēnnjēl* hsz. 'kora este'.

észér X *īszér* mn. és fn. *rossz*. 'mohó, önző (ember), aki anyagiakat, előnyöket, mindent (szemtelenül, erőszakosan, mások rovására is) magának akar megszerezni'. *Ezēk az īszérēk, mīkor mēkhallották, hod drágáb lēssz a cukor, zsákcsámro horták vűóna el a bűódbű, de szērēncsűere nēm enget-tik, mondván, sokam vannak mēég a faluba, akiknek szűksűgűyek van cukorra, azokra is kűő gondűnyi.* Vő. **észérkedik, észárség**.

észérkedik X *īszérkēdik* tn. i. *rossz*. 'önző, kapzsi, erőszakos módon tesz vmit'. *Addig īszérkēdēt, mīg annak is mēglēt, amit annjira akart: űj ház mēg az autűó.* Vő. **észér, észárség**. Ik. : *ki-, össző-*.

észárség X *īszársīg* fn. *rossz*. 'önző, kapzsi, erőszakos, mások érdekeit figyelembe nem vevő életszemlélet'. *Ēgyre anyagiassabbak az embérēk, mer sok a pīnzék, az īszársīg az testvīrēket is szēmbē-állította má, képessek veszekēnnyi pīr forintűr ēgymássol.* Vő. **észér, észérkedik**.

eszterháj X *ēsztergya* fn. 'eresz'. *Nē állotok az ēsztergya alá, mer vizessek lēsz-tēk!*

eszteru X *ēszteru* fn. 'töltés, sánc (nagyobb folyók mellett)'.

etet X *ētet* fn. 'egy etetésre való takarmány, moslék'. *Este vűdd el a dīsznűóknak eszt ē, ep pont ēgyg ētetre valűó, űlīg lēsz nekik, jűó laknak velē.*

etető *etető*^u fn. 1. 'az a személy, aki csépléskor az elbontott kévétet a cséplőgép dobjába dobja, illetőleg rakja'. 2. 'takarmánytároló (az istálló mellett vagy az istálló e célra elrekesztett részében)'. 3. 'kny.'. Vö. kévehányó, kévemetsző.

everlasztin X O *ëberlasztin* fn. 'erős szövetyagból készült cipő'. Vö. lasztin-cipő.

F

facér *facér* mn. és fn. 1. O 'munka nélküli iparoslegény'. A *k'et háboru között is uh hiták a munka n'ékum maratt iparoslegényeket, hof facér*. Sok *facér v'ót* akkor. 2. 'kny.'. Vö. fájsz.

fagaras X *fagaras* fn. (tagadó értelmű kifejezésekben :) 'semmi'. *Nëm ír ëf fagarast së*.

fahitű X O *fahitű* mn. 'hitetlen, akiből minden erkölcsi érzék hiányzik'.

fájdul *fájdul* ts. i. 'fájlal vmit'. *A fejüt fájduta, azér nëm gyütt ki a kerbe körtit szénnyi*. Vö. fájsz.

fájsz X *fájsz*, *fájlász* ts. i. 'sajnál, fájlal'. *M'ég mast is fájssza aszt a j'ó tehenit, amëllik taval mëgdöglött*. *Fájlászom, hogy akkor nëm mëntem ë hozzájo, mas má csak a sirgyáho mëheték*.

fajmalék X *fajmalék* fn. rossz. 'faj, fajta'. Ez is abból a *fajmalégbü val'ó*, *nëm anník értë ëk krajcárt së*.

fájrönt *fejront* fn. 'a munkaidő vége (iparosknál)'. *Mëksarkalom eszt a cip'öt, osztán ën is fejrontos csapok, ölig v'ót máro a munkábül*.

fajta O *fajt*

fajtájú O *fajtu*

fakopogató X *fakopogató*^u fn. 'harkály'.

fakutya *fakutya* kifejezésekben: *mit röhöksz, mind a fakutya? Ur röhög, mind a fakutya*.

falucsúfja X *falucsufya* fn. durva 'csunya személy (elsősorban nő)'.

falufarka X *falufarka* fn. durva '(állandóan) csavargó személy (főként nő)'.

fándli O *fändi* fn. 'hosszú nyelű, 1–2 literes, zománcos edény'.

fára X † *fáro* fn. 'papi javadalmas állás'. Vö. fárás.

fárás X † *fárás* mn. 'parókiás'. *A vados-faji pap fárás pap v'ót*. Vö. fára.

farcinál l. kifarcinál

faszarágó X *faszarágó*^u mn. és fn. gúny. 'fösvény, zsugori'. *ëlem faszarág'öt mëég nëm látom, ollam fösvén, hogy a k'rëget'öknek së at soha*. Vö. faszi, faszikurutty.

faszi X *faszi* mn. és fn. gúny. 'fösvény, zsugori'. *Ollam faszi az az embër, nëm anna*

eves X † *eves* mn. 'gennyes'. Vö. evesedik.

evesedik X † *evesedik* tn. i. 'gennyese-dik'. Vö. éves.

extravurst X O *ëksztravurst* fn. kissé rossz. 'másokétól, az általánostól eltérő dolog (tárgy, étel)'. *Na igëm, mink pr'ëzlis szivásgomb'ócot ëttünk, neki ëksztravurst köllött, ü mákot ëvët hozzá*.

as sëmmü *k'öcsömbe së, nëm máshogyann* Vö. faszarágó, faszikurutty.

faszikurutty X *faszikurutty* mn. és fn. gúny. 'zsugori, fösvény'. Vö. faszarágó, faszi.

fatengelyes † *fatengölös* mn. 'régi'. *Fatengölös világ*.

fattyú *fattyu* fn. 1. 'sűrűn vetett, szarvas-marhák zöldtakarmányozására szolgáló kukorica'. *Kimënëk a kerbe, lékaszálók és sor fattyut, osztám betulom talicskänn a teheneknek*. *Mas j'ó a fattyu, mer v'ót ölig es'üö*. 2. 'kny.'. Vö. vetettség.

féderes kocsi O *f'édérés kocsi* fn. 'rúgós kocsi'. *Az uraknak v'ót elősször f'édérés kocsiok, kis'üöb má a nap parasztnak is*.

fehércselő O *feh'ercsel'éd* fn. tréf. 'nő'. Vö. fehérszemély.

fehérpecsenye *feh'érpecsenye* fn. '(disznónál) a karajesontról levágott húsból, az ún. *hosszihus*-ból (l. ott) készített finom pecsenye'.

fehérpénz X O *feh'érpínz* fn. 'az I. világ-háború utáni években kibocsátott papírpénz'. Vö. kékpénz.

fehérszemély O *feh'érszëmil* fn. tréf. 'nő'. Vö. fehércselő.

fejbekel l. megfejbekel

fejbész l. megfejbész

fejölték X O *fej'öltik* fn. 'a lábszár és a lábfej érintkezési helye, hajlása'. Többnyire ebben a kifejezésben: *fej'üöttigbe szük vagy bü (a csizma)*.

fejtető † *fejtetë* fn. 'ember, állat fejének teteje'.

fejtetőn áll X *fejtet'üönn áll* kif. '(gyerek) fején és két kezén áll'. Vö. diófát állít, fejtetőre áll.

fejtetőre áll *fejtetőre áll* kif. 1. '(gyerek) fejére és két kezére áll'. 2. 'kny.'. Vö. diófát állít, fejtetőn áll.

feketecukor X O *feketëcukor* fn. 'medvecukor'.

fékomadta † *fikomatta* msz. (enyhe káromkodásként).

fektől X O *fëktul* tn. i. 'házzól-házra járva kér vmit; házzól-házra járva érdeklődik vmi után (vásárlási szándékkal)'.

Rígenn a fac'ér mestërleginyék szoktak fêk-tûnyi. De az is fêktût, aki malacokat akart venni.

feléje felejje hsz. és ik. 'felé'.

felhérc fôlh'enc, fôr'h'enc fn. 'szekéren a hámfák ráakasztására való megvasalt fa'.

felherkenik X fûôh'erkenyik tn. i. 'hirtelen dühbe gurul'.

felig X fôlig hsz. 'addig, ami fônt van'. *Nyomgyátok ki egész fôlig, ameddig a dr'ót elír. Vö. beig, benek, felnek, kiig, kinek, leig, lenek.*

felkászmálódik X fûôkászmálódik tn. i. 'nagynehezen fôlcihelódik, fôltápáskodik (fôlláll, fôlkel fekvő helyzetéből)'. *Az öreg valamogyon fûôkászmálódott a padrul a szek'erre, ot lét rosszul. Vö. lekászmálódik.*

fellengző O fôllengzûô mn. 'nagyot mondó, nagyzó (ember)'.

felnek X O fônek hsz. 'fôlfelé'. Vö. beig, benek, felig, kiig, kinek, leig, lenek.

félukk X O f'ésukk fn. 'egy fajta ács-mérték'.

félszakos O f'északos mn. 'ferde (asztag, kazal, gabonával megrakott szekér)'.

felszél fûôszél fn. 'északi szél'. Vö. alszél.

félzolás X f'észûólás mn. és fn. 'pityókás, spicees'. Vö. zsolás.

fenézik X feny'ézik tn. és ts. i. (tagadás kifejezésére szolgáló tagadóigeszerű alakulat :) *Ithom maradok én. — Feny'ézöl! Gyûsz velünk tē is dugozyi! Bemész a faluba tē is? — Feny'ézék, ithonn is kûô lēnyi valakinek! Mēgészem a cukrot. — Feny'ézēd, az a hugijjē!*

fennálló verem X O fônnállûôverēm fn. 'gondosan kidolgozott, téglával kirakott pincészerű verem, amelynek favázás, föld-del berakott teteje s rendes ajtaja is van'. Vö. lejáró verem.

féreg fîrēg fn. 1. 'patkány, görény, egér'. *Mas hiánzik a kutya, mer fîrēg van a házna. 2. 'kny.'*

ferencpálinka X † ferencpálinka fn. 'sós-borseszec'.

fertály † fêrtál fn. 'negyed'. *Rîgēm mon-ták eszt. Etyfêrtált mēk háromfêrtált mon-tak, k'êtfêrtált nēm.*

festôruha O fôstûôruha fn. 'festett ruha'. *Vûôtak fôstûôiparosok, azok vettek ruha-anyagot, osztám mēkfôstôttik. Av vûót a fôstûôruha, amit tûlök vettek.*

fi O fî fn. 'fiú (gyermek); fiatalember'. *M'ér mēnt hozzá feleségül, illem fî talát v'ôna mēshun is. Megj. Összetételekben: atyafi, kērészfi 'keresztfia vkinek'.*

figuráz O figuráz tn. i. 'mókázik, tréfálkozik'.

finak X O finak fn. 1. 'fából készült, egyfûlû, gabona, liszt, korpá mérésére, mérésére szolgáló eszköz a malomban'. 2. gûny. 'kôvér asszonyok) nagy feneké'.

fingharmat X finkharmat fn. tréf. '(vékony, cingár) kisgyerek'. Vö. fosfôlözô.

fîrhang O f'êrhang fn. 'függöny'. *Öreg-nyád a függônt m'êk f'êrhangnak monta. Vö. befîrhangol, elfîrhangol.*

fîtorog X fîtorog tn. i. 'lazán áll, lazán állva mozog, mûködik (késpege, szekér-kerék, talicskakerék, biciklikerek)'. *Vi-gyáznyi köllünk, mer fîtorog a k'és, nē nyul-atok a kôzeletembe, hátho êfog'gya a keze-téket. Mēk kûô igazittanyi, mer fîtorog az êsûô ker'êk.*

fityóros X † fityûóros mn. 'jó mozgású, magát mutogató, kellető, világra való, beszédes (lány)'.

flastrom † flastrom fn. 'sebragasztó, sebtapasz'.

foganodik l. megfoganodik

fôjtóra fujtûóra (kôt) hsz. 'nehezen vagy egyáltalán nem bonthatóra (kôt cipôfûzôt, kötelet, szalagot, madzagot, spárgát)'. *Fujtûóra kôtöttô a csomagot, uk köllöttük êvâgnyi a pag'êtot.*

fôkszik l. fuvakszik

folyár X † folár fn. 'parázna férfi'.

font † fûnt fn. 'egy fajta súlymérték'. *Rîgēnn aszonták, hozok êf fûnt hust.*

fôntyorodik X fonytyorodik tn. i. '(las-san összehúzódva) elfonnyad, elhervad'. *Rîgēnn esett az esûô, a kukoricák má fony-tyoronnak a mezzûônn. Ik: összô.*

fônyvadó lé X O fônyvadûôlê fn. 'az a lé, amelyben disznóöléskor a hurkát és a disznósajtot kifôzik'.

fôrgatmányos X O fôrgatmányos fn. 'pénz-ügvi szakember'.

fôrgatós X † fôrgatûos mn. 'olyan láb-beli, amelyet mindkét lábon lehetett vi-selni'. Vö. fôrgatós kaptafa.

fôrgatós kaptafa X † fôrgatûos kaptafa kif. 'olyan kaptafa, amelyet fôrgatós láb-beli készítésekor használtak'. Vö. fôrga-tós.

forhant X forhant mn. '(már használt) tartalék (szerszám, ruha, vmilyen eszköz)'. *Vêt fôl eszt a kabátot, ebbe dûgoszhacc, ugyis vam mēg êf forhant is.*

forog forog tn. i. 1. '(kutya) a párzás idôszakában nemi ôstôneitôl hajtva társ után jár, mászkál'. 2. 'kny.'

fôros l. fuvaros

fosfôlözô X fosfôlözûô fn. tréf. 'vékony, sovány (kisgyerek)'. *Mit akar ez a fos-fôlözûô itt, iszēn ê sē birgya a kosarat, ez akar krumpit hordanyi? Vö. fîngharmat.*

foszlány foszláng fn. 'vminek levált kis része'. *Igēm vedlesz, mer teli van a hátot foszlángokká, hun sût'ê lē ennyire, ollam barna a bûrôd mindêhun. Vö. foszlányos.*

foszlányos foszlángos mn. 'tollarende-zetlen, ritkult tollú (szárnyát lógató tyúk, ritkábban kacsa, lúd)'. *Valami bajja van ennek a tiknak, mer igēm foszlángos.*

fosztás *fosztás* fn. 1. 'a kukoricaeső lefosztott héja'. 2. 'kny'.

fosztorgat *X fosztorgat* ts. i. '(tyúk, lúd, kacsa fürdés után) tollát rendezgeti (a csőrével)'. *Fosztorgattyák a rícéék magokat, a vizet má kiförözték a vállubul*. Vö. **fosztoros**.

fosztoros *X fosztoros* mn. 'tollarendezetlen, ritkult tollú (tyúk, kacsa, lúd)'. *Rondák ezek a tikok, majnem mim fosztoros, minha valaki összőkuszató v^uóna a tollokat*. Vö. **fosztorgat**.

fővenyes *O főhenyész* mn. 'finom szemcséjű folyami homokkal betérített (folyópart, föld)'.
frajla *frejlen* fn. 'süldő lány, bakfis'. *De igén kicsipték magokat ezek a frejlenyek, csak nem bábo kiszűnek?* Vö. **cservenka**, **devojka**.

frájter *X O frejtér* fn. 'örvezető'. A közös *hatseregbe frejtérnek hiták az örvezetűt*.
frisling *X frislíng* fn. 'süldő'. *Szomszédieknek van öt szíp frislínggyé, a sog darátú gyorsany nyűőnek, nemsokára ē lehet annyi űket*. Vö. **frislingel**.

frislingel *X frislíngül* tn. i. 'eladásra nevel malacokat (kb. 80 kilósig)'. Vö. **frisling**.

friss fejős *X frisfejűs* mn. 'ismét fejni kezdett (tehén)'.
früstök † *früstök*, † *fölöstököm* fn. 'reggeli'. *Éccer éggy öregembér asz monta a többijeknek, jűó ápitust a fölöstökömhő, mire azok jűót röhöktek rajta, mer nem értéttik, aműt mondott*. Vö. **früstököl**.

früstököl *X † früstökül* tn. i. 'reggelizik'. Vö. **früstök**.

gabonászsák *gabnázzsák* fn. 'erősebb vászonból készült zsák, amelyben gabonát szoktak tartani'. A *gabonászsákokat masináláso mindig rēndbe tēttik, megvarták, mēkfűőtoszták*.

gabórja *X gabűörgya* mn. 'hóbortos, bolondos (ember, állat); szeles, változékony (időjárás)'. *Mámo igén gabűörgya űdűó van, a szűél befuj a kemēnikonn is*.

gacsiba *X gacsiba* mn. 'esomós, dudoros, görbe'. *Igēn gacsiba botot talátá, en nem lész jűő szűőllűőfuttatűónak*.

gádor *gádér* fn. 'tornác'. *A rigi házunknak vűót hosszú gádērgya. űri helekēnn a gádér mēg vűót falazva űk körűbellű mētēr magas fallal*. *űráronna ot zajlott az űlet: ott ēttek, ot hűssűétek, ot fejűtēttik a babot*.

gágyorog *X gágyorog* tn. i. (a kacsa hangjának utánzására). *Rēggē koránn id*

fűjlik l. *megfűjlik*

fűjtató *fűjtatűó* fn. 1. 'az az ember, aki a templomi orgonát fűjtatja'. 2. 'kny'.
fundoskörte *X fűntuskörte* fn. 'nagy, nehéz körtefajta'.

fundra eszik *X funtra eszik, latra szarik* kif. tréf.-gúny. 'mindent pontosan megtartva, szórászhasogató módon tesz, végez'. *Megj.* Nemesak 3. személyben fordul elő, de abban a leggyakoribb.

fundus *O fűntus* fn. 'telek'. *Keskēn a fűntussa, nah hízot nēm űpűhet*.

furkó *X furkűó* fn. 'keményre sült, keletlen, sikertelen tésztaadarab'. *Furkűó nyētem, azűér csuklok annyira*.

furtonfurt *O fűrtomfurt* hsz. 'folyton'. *Fűrtomfurt kajabál az az asszon, hob nēm áll a szájó*.

futrács *X fűtrács* fn. 'olyan köteg takarmány, szalma, széna, amelyet hátón könnyen el lehet vinni (kb. 15 kg.-ig)'.
futura *X futura* fn. 'magtár, ahova a beszolgáltatási gabonát gyűjtötték össze az 40-es évek elején'. Vö. **futurás**.

futurás *X fűturás* fn. '(a 40-es évek elején) a beszolgáltatási gabonák átvételével megbízott magtáros'. Vö. **futura**.

fuvakszik *fűókszik*
fuvaros *O fűóros*

fűltint *X O fűltint* hsz. 'fűltövön'. *Fűltint vákto a nyulat, ēgybű kifeszűt*. Vö. **bőketint**, **csapatint**.

fűtelék *X fűtelék* fn. 'befűtésre, begyűjtásra való ág, fatörmelék, aprófa'. *Hozzatog be ēk kis fűtelēkēt, mas má be kűő gyujtanyi este, keszt hideg lēnnyi*.

fűtyekkel l. **nagy fűtyekkel**

G

gabonászsák *gabnázzsák* fn. 'erősebb vászonból készült zsák, amelyben gabonát szoktak tartani'. A *gabonászsákokat masináláso mindig rēndbe tēttik, megvarták, mēkfűőtoszták*.

gabórja *X gabűörgya* mn. 'hóbortos, bolondos (ember, állat); szeles, változékony (időjárás)'. *Mámo igén gabűörgya űdűó van, a szűél befuj a kemēnikonn is*.

gacsiba *X gacsiba* mn. 'esomós, dudoros, görbe'. *Igēn gacsiba botot talátá, en nem lész jűő szűőllűőfuttatűónak*.

gádor *gádér* fn. 'tornác'. *A rigi házunknak vűót hosszú gádērgya. űri helekēnn a gádér mēg vűót falazva űk körűbellű mētēr magas fallal*. *űráronna ot zajlott az űlet: ott ēttek, ot hűssűétek, ot fejűtēttik a babot*.

gágyorog *X gágyorog* tn. i. (a kacsa hangjának utánzására). *Rēggē koránn id*

gágyorog a rűéűéű az ablak alatt, űh hon nēm lēhet alunnyi tűlű. Vö. **gegyereg**.

gajdesz *X gajdēc* mn. 'beteg, beteges, lerongyolódott (ember, állat)'. *Ēz a lán is, mēg ē vűót hazűrű, ollan gajdēc lēt, mas kezd erőšőnnyi, műta az annya ētēti*.

gajdorászik *gajdorászik* tn. i. 'lassan, bágyadatan énekelget'.

galacsin *galacsín* fn. 'kenyérbélből gyűrt gombóc'.

galagonya *gelegēnye* fn. 'fehér virágú, piros termésű, tövises cserje; Crataegus'.

galopp *O kalupp*

galoppiroz *X O galoppűéroz* tn. i. 'fut, vágat'.

ganaj *ganaj* fn. és mn. *rossz*. 1. 'rossz, vásott (gyerek)'. 2. fn. 'kny'. Vö. **éredt ganaj**.

ganajkupac *X ganajkupac* fn. 'a földekre kihordott és ott lerakott kisebb trágya-

csomó'. *Tⁱélen teli v^uót a mezz^uő rígebben ganajkucpockk^a, míg é nem terégették őket.*

ganajhányó villa X *ganajhány^uóvilla* fn. 'az a villa, amely rendszerint az istállóban, ill. a trágyadomb körül szokott lenni s amellyel a trágyát hanyják'.

gang † *gang* fn. 'folyosó'.

gángos † *gángos* mn. 'büszke, peckes'.

gángó X O *gáng^uó* mn. 'hosszú, vékony lábú, esetlen (gyerek, csirke)'.

gánica X O *gánco* fn. 'pirított lisztből készült étel'. *Rígenn a stercét monták ugy is, hog gánco.* Vö. **sterc**.

gántáros X *gántáros* mn. 'beteges, gyengélkedő'. *Mast idésanyám gántáros, nem is tud dúgozni, csak van, nincs kedv^e semmih^e s^e.*

garde X O *gard^e* fn. 'fiatal hölgyeket bábla kísérő, ott rájuk felügyelő idősebb nő'.

gartai legény X † *gartajlegín* fn. 'dúc, támaszték'. Megj. A Mihálytól 10 km.-re fekvő Garta — Kapuvárba beolvadt falu — hosszú, erős legényeiről volt híres. Vö. **himódi legény, támadék**.

gyatyakötő *gyatyaköt^uó* fn. 'a gyatyakoreba fűzött, azt összehúzó szalag'.

gatyauilet X *gatyauilet* fn. 'a gatyának az a része, amely a két láb közét és az ülepet takarja'.

gazol X *gazul* tn. i. 'szellent'. *Réttenet^zs bűdösset tud gazúnyi, ollam mind a görin.*

gebed *gebed* tn. i. *durva (emberről szólva)* 'döglik, nyomorultul elpusztul'. Megj. Többnyire még ik.-vel.

geciz X *geciz* tn. i. 'vacakol'. *N^e gecizetek^z annyit, indúnyi köllené má!*

gegyereg X *gegy^erég* tn. i. (a kacsá hangjának utánzására). *Ha a r^ec^et^ek megláttyák annyát, ékezenek gegy^er^enyi, mer aszszik, hok kapnak valamit.* Vö. **gágyorog**.

geggyel X *geggyül* ts. i. 'ápol (embert, kis állatot)'. *Amik hideg van, a csib^eeket is geggyúnyi k^uő, mer mekfászhotnak, osztán akkor kifeszűnek.*

gejszt X O *gejszt* fn. 'ügyesség, életrevalóság, leleménység'. *Nincs ebbe az emb^erbe annyj gejszt, nem tuggya ez aszt mekcsinányi.* Vö. **kraft**.

gelegénye l. **galagonya**
gémberedik *g^emb^er^edik* tn. i. '(sár) fagyni kezd'. Vö. **meggöbörödik**.

genyegunya X *genyegunya* fn. *rossz. 'értéktelen, hitvány, rossz ruha, kabát'. geréb* X O *g^er^et^eb* fn. 'gerinc'. Többnyire csak birtokos személyjeles alakban: *Ollan sován, hok kiláccik a g^er^et^ebgy^e.*

gereben O *gereb^en* fn. 'kender fészülésére és tisztítására való fogazott eszköz'. Vö. **gerebenez**.

gerebenez O *gereb^en^ez* ts. i. 'gereben-nel fésül, tisztít (kendert)'. Vö. **gereben**.

gereblye gráblo

gerencsér † *gölönc^er* fn. 'fazekas'.

gergelyes X O *gergölös* mn. 'havas, szelés, esős, kiszámíthatatlan (időjárás)'.

N^em kívánczik ki az emb^er a mezz^uőre ebbe a gergölös üd^uőbe, mer megászhot, megfászhot, belebetegűhet.

gersmersdorfi X *g^erm^ez^erdorfi* fn. 'nemesített, nagy szemű cseresznyefajta'.

gernye X *g^er^enya* mn. *kissé rossz. 'sovány, vézna, görnyedt'. Illen g^er^enya emb^ert n^em v^esznek fűő s^ehás^e dúgozni, isz^en n^encs s^emmi er^uő benn^e.*

gersli O *g^ersli* fn. 'árpakása'.

gezemice X *gezemice* fn. 'száraz növényi hulladék, ágtörmelék'. *A sporheldbe m^enk gezemic^et^e szoktung begyujtányi, mer agy gyorsan lángro kap, de ha hamar akarunk meleg^et a konyhábo, akkor izs gezemic^et hozung be ^ek kosárról. Gezemic^et^ey nyáron l^ehet összössz^ennyi a szűrűbe is a fák alatt. Megj. Gezemic^evel, száraz kukoricaszárral szokták fölmelegiteni a vizet a katlanban (üstházban) nagymosáskor.* Vö. **gezmet**.

gezentor l. **dezentor**

gezmet X *gezmet* fn. 'ágtörmelék'. *El akar alunnyi a tűz a sporheldbe, hoz gyorsan ^ek kⁱzs gezmet^et, t^ed rá, majd attú újra m^eg gyullad.* Vö. **gezemice**.

gigeles X *gⁱg^el^es* mn. 'kevély, büszke'. *Az ollan gⁱg^el^ess^em m^ent mámo jⁱs az uccánn, ollam f^esz^ess^enn, ahogyan csak tudott.*

giligala X *giligala* mn. *rossz. 'nem egészen normális, ütődöttforma (ember)'.*

gilt X † *gült* msz. 'jó, rendben van'.

gimpli X *gimpli* mn. 'fejetlen, hitvány, sovány, vékony (ember, állat)'. *Ez^ek a gimpli ludak alig ^esznek valamit, in n^em l^ehet l^evágnyi őket, alig nyomnak, s^emmi szirgyok n^encs. S^emmit ^er^uő gimpli emb^er az.*

gincgönc X *gindzgönc* fn. *rossz. 'limlom, kacat'. A sog gindzgönc^t má mozdúnyi s^e l^ehet ebbe a szobábo.*

glanckefe X O *glanck^ef^e* fn. 'fényesítő kefe'. Vö. **glancol**.

glancol X † *glancul* ts. i. '(cipőt, csizmát) fényesít'. Vö. **glanckefe**.

gledicsia *gl^edics* fn. 'lepényfa'.

glokni X O *loknⁱ* fn. 'harangszabás (szoknyánál)'. Vö. **gloknis**.

gloknis X O *loknⁱs* mn. 'harangszabású, harang alakú (szoknya)'. Vö. **glokn**.

gobáncol X *gobáncul* tn. i. 'összevissza járkál, mászkál (sárban, növényzetben)'. *Sok v^uót az es^uő, annyj a sár, mast asztán a g^er^ek^ek abba gobáncúnak a falu^ug^enn.*

góe X *g^uóe* msz. (többször ismételve kacsák terelésére) *G^uóe, g^uóe, a helet^ekre m^ennyet^ek, g^uóe, g^uóe!*

godenya X O *god^enya* mn. és fn. 'rég, rossz, dűledező (kisebb-nagyobb épület):

ház, csűr, viskó). *Godënya ëh ház ez, nëm-sokáro összödül.*

gógyi X *g^uódi* fn. 'ész'.

gojzer X *gojzër* fn. 'duplatalpú, három varrásos cipő'.

golyva *gogyola*

gomb l. **permuter-gomb**

gombásrénye X *gombás^{ri}énye* fn. 'gombás rántotta'. *A gombás^{ri}énye uk készül, hogy a tiggombát mëdinctülük, mëksütik, osztán ráverik a tojást. Nálunk igën szerez-tik, ha tunnak tiggombát szënnyi, mindik sütnék. Vö. rénye.*

gondnokláda X *gondnokládo* fn. 'a gyülekezet hivatalos iratait tartalmazó láda'.

goré *g^uóri* fn. l. 'léc-, ritkábban drótfalú, négy lábon álló építmény a csöves kukorica számára'. 2. 'kny'.

góttol X *g^uóttul* tn. i. 'szomorkodva, összehúzódva, mozdulatlanul ül (tyúk)'. *Az a tik napok óta g^uóttul, a vígim mⁱék kifeszül, biztos vam valami bajja neki.*

göbe X † *göbe* fn. 'emse, nösténydisznó'.

göboly *g^uöböl* fn. 'hízó, hízásra fogott marha; hizlalt marha; (ritkán) kövér ember'. Vö. **göbolyös**.

göbolyös X *g^uöbölös* fn. 'a göbolyók gondozója'. *Többen is g^uöbölösnek akartak mennyi a téezbe. Vö. göboly.*

göbörödik l. **meggöbörödik**

göcög X *göcög* tn. i. kedv. 'rázkódva nevet (csecsemő, kisgyerek)'.

göcs X *göcs* fn. 'csomó, bog (fában)'. Vö. **göcsös**.

göcsört X *göcsört* fn. 'keményre fagyott sárdarab; göröngy'. *Teli van göcsörtökkel az egész út, nëm j^uó az a szekereknek së. Vö. göcsörtös.*

göcsörtös *göcsörtös* mn. 'göröngyös'. *Göcsörtös utonn igën ráz a bicikli mëg a szekiér. Vö. göcsört.*

göcsös X *göcsös* mn. 'csomós, ághelyes (fa)'. Vö. **göcs**.

göldény X O *göl^uódi* mn. 'kicsi, kövér, vastag (gyerek, malac)'.

görényláda X O *görényládo* fn. 'a görény elfogására szolgáló ládaszerű csapda'.

görög *görög* tn. i. '(disznó) párosodásra való hajlandóságot mutat'. Vö. **begörget**, **begörög**.

göröncöl X *göröncül* ts. i. 'vmihez hozzáérve hangosan súrol (faág a házfalat, szekérszeka a földet pl.)'. *Zötyög^uós utom mënt a szekiér, ëggy ág lëirt a f^uódre, ag göröncül az egész uton hazáig.*

göthös *göthes* mn. 'beteges, köhögös'.

gözsi X O *gözsi* fn. 'kismalac'.

gözsörög X *gözsörög* tn. i. 'fázósan, betegesen összehúzza magát'.

grábó l. **gereblye**

grádics † *gérádics* ~ *garádics*, ma: *grádics* fn. 'lépcső'.

gránátos † *gránátos* fn. 'egy fajta katona'.

grejfel X *grejful* tn. i. 'ellop, elcsen vmit, szajrézik'. *Nëm lop acs csak grejful, de asz j^uól csinállo. Ik.: el-.*

grenadírmars *granatiérmars* fn. 'gránátoskocka'.

gresztó X *grëszt^uó* fn. 'öreg, kivénhedt ló'. *A virslibe val^uó lovat monygyák grëszt^uónak.*

grifli X † *grifli* fn. 'palavessző'.

grupp O *krupp* fn. 'virágágyás'.

gubanc *gubanc* fn. 'összecsomósodott haj, szőr'.

gubbadoz X *gubbadoz* tn. i. 'le-lehajol, le-leguggol (összehúzza magát)'. Vö. **gugyadozik**, **gugyaszt**, **gugyorog**, **güzsörög**.

guggyadozik X *guggyadozik* tn. i. 'le-leguggol, le-lehajol (összehúzza magát)'. *A porba förödött a tik, mast osztá guggyadozva rázzo lë a port magáru. Vö. gubba-*

doz, guggyaszt, gugyorog, güzsörög.

guggyaszt X *guggyaszt* tn. i. '(összehúzóva) guggol'. *A tikok a farakás melled guggyasztanak az árnyigba. Vö. gubbadoz, guggyadozik, gugyorog, güzsörög.*

gugyorog X *gugyorog* tn. i. 'összehúzóva guggol, ül'. *Ug gugyorgott az is, mind a macska a zsomporba vagy a kálho mellett. Vö. gubbadoz, guggyadozik, guggyaszt, güzsörög.*

gunyó X *guny^uó* fn. 'kicsi fészec-, pajta-féleség a mezőn'. *Mëgj. A gunyóba menektek az eső elöl, ott deleltek.*

gurgat X *gurgat* ts. i. 'hengerrel megnyomatja a földet'.

gurgó X *gurg^uó* fn. '(mezőgazdasági) henger'. Vö. **gurgula**.

gurgula X *gurgula* fn. '(mezőgazdasági) henger'. Vö. **gurgó**.

gurgulázik † *gurgulázik* tn. i. 'gargalizál'.

guzsorodik X *guzsorodik* tn. i. 'fázósan, betegesformán összehúzza magát'. Vö. **guzsorog**.

guzsorog X *guzsorog* tn. i. 'fázósan, betegesformán összehúzódik'. *Nëm sz^uót sëm-mü, magáro terített ëk kabátot, ug guzsor-gott a kálho mellett. Vö. guzsorodik.*

gülszemű X *gülszëmü* mn. 'gúny. 'kidülledt, nagy szemű (ember)'.

güzsörög X *güzsörög* tn. i. 'összehúzóva, guggol, üldögel'. Vö. **gubbadoz**, **guggyadozik**, **guggyaszt**, **gugyorog**.

Gy

gyánkli X † *jánkli* fn. 'könnyű nyári férfikabát'.

gyanta † *gyántár*

gyantáz † *gyántároz*

gyarat X † *gyarat* ts. i. 'gerebenez (kender)'.

gyarlít X *gyallít* ts. i. '(fájdalmat) szüntet, csillapít, csökkent'. *Ez a kenyűőcs em márig gyallította a fájást az arcomon.*

gyepű *gyepű* fn. 'élősvényből álló kerítés'.

gyepszaggató szél X *gyöpszaggató szél* kif. 'viharos, igen erős szél'. *A gyöpszaggató szél tönkre teszi a kukoricát, ledönti a gabnát, letöri a szűllűt, nak kárt tut ténny.*

gyerek *gyerek* fn. 1. 'fiú'. 2. 'kny'.

gyerekeste X *gyerékeste* fn. 'koraeste'.
Vö. *öregeste*.

gyerekpecér X O *gyerékpiszér* fn. 'gyerekeket kedvelő, szerető ember'. *Am mindik sokat jáccot a lányával, táncút is velé, gyerekpiszér vűt. Vö. kutyapecér.*

gyertyapecsenye X O *gyertyapecsénye* fn. 'az első őszi gyertyagyújtáskor készített pecsenyés vacsora'. *Népr.* Ez a szó egy régi szokás emlékét őrizi. Akkor született, amikor még gyertyával világítottak a cipésműhelyekben. Őszre fordulván az idő a nappalok rövidültek, hamarabb sötétedett. A munkát persze nem lehetett naplementekor befejezni, ezért gyertyát gyújtottak s a gyertya gyér fénye mellett dolgoztak tovább. Az első alkalommal, amikor a gyertyát meggyújtották, amikor tehát a mester kiadta a parancsot: *mától fogva estig* — azaz sötétedés után is — dolgozunk, a mesternő asszony pecsenyés vacsorát készített az ott dolgozó segédek, inasok s a családtagok részére s együtt pecsenyéztek, iddogáltak. Mihályiban ez a szokás az 1890-es években még élt.

gyeszkel l. **gyöszököl**

gyihos X O *gyihos* fn. és mn. 'heves (ló),

támadó (kakas); (kis termetű) veszekedő (ember)'.

gyilkolódik X *gyikulódik* tn. i. 'sokáig eredménytelenül s erőlködve, kínlódva tesz vmit'. *Nehéz vűt szíjje hasítottani a tuskűt, sokagy gyikulóttam velé.*

gyomál X *gyomál* ts. i. 'összevissza tapos, nyomkod, töm (földet eső után)'. *Né járgotok mast a kerbe, esű vűt, puha a föld, nem szabad gyományi! Ik.: agyon-gyomorideg X gyomorideg fn. ebben a kifejezésben: gyomoridegem van 'gyomoridegességem van'.*

gyóget X *gyűget* tn. i. 'a győ szót ismételve indulásra nógat (lovat)'.

györgyike X O *györgyike* fn. 'egy fajta több színű, magról kelt virág'.

györgyina X O *györgyina* fn. 'egy fajta hagymás virág'.

gyöszököl X *gyöszököl, gyűszüköl, gyeszöl* ts. i. '(kést) ügyetlenül köszörül'.

gyújtó † *gyujtó* fn. 'gyufa'. *Rigenn ép pakli gyujtót kértek, nem gyufát.*

gyukhel X O *gyukhél* fn. '(kis)kutya'.

gyújt *gyűt*

gyűlölet *gyűlűlet* fn. durva 'gyűlöletes személy, dolog'. *Ezek a gyűlűleték, ezek tették tönkre bennünket.*

gyürekel X *gyürekül* ts. i. '(ruhát) gyűr, meggyűr'. *Né gyüreküd a ruhádót, ronda ráncos az így is! Vö. gyürekés.*

gyürekés X *gyürekés* mn. 'gyűrődött'. *Illeny gyürekés pantallóba sēh sē mēhet-ték, bucsuba plánē nēm. Vö. gyürekel.*

gyürkés menyecske X O *gyürkés menyecske* kif. tréf. 'erőtlen, parasztikus menyecske'.

gyűrűfa X *gyűrűfa* fn. 'fagyal'. *A gyűrűfa vesszejéből fonták rigenn a lészát még a kosarakat.*

gyűrűs zsidó X † *gyűrűzsidó* fn. 'zsidó házalo-kereskedő, aki rongyért gyűrűket, csecebecsőt, játékszereket árult'. Vö. **bőrös zsidó, rdngyos zsidó, tollas zsidó.**

H

hacacaré X *hacacaré* mn. 'rikító, tarka, sok színű (szoknya)'. *A cigánasszonyoknak szokot hacacaré szoknyájok lennyi.*

hadigyerek X *hadigyerék* fn. 'háború idején, házasságon kívüli kapcsolatból, olyan asszonytól született gyermek, akinek a férje a harctéren vagy fogságban volt'. *Ollik-másik asszonnak lēgy gyerekē, miközbe az ura a frontom vűt, arra a gyerekre mon-ták, hoh hadigyerék.*

hadovál X *hadovál* tn. i. rossz. 'dumál, sokat pofáz'.

hagyas *hagyas* fn. 1. 'gyerek'. *Kegyetlen ēh hagyas, nēm fogannám ē sēm mē pinzér. 2. 'kny'.*

hajcibál X *hajcibál* ts. i. 'vkit, vmit kerget, hajt, űz, üldöz'. *A kutya állondóann a tikokat hajcibállo az udvaronn, azér van ez a naz zaj hátul. Vö. hajkurál.*

hajcühej X O *hajcühej* fn. 'nagy fel-fordulás, hűhó'.

hajdermennük X *hejdërmënkü* fn. (káromkodásszerű szó). *A hejdërmënkü bele-vágott, abbü má nëm lësz sëmmit!*

hájibáji X † *hájibáji* mn. 'mennyi idős, mikori?' *Hájibáji ez az újság, ez a székrin, ih hallottam mondanyi.*

hajj el X *hajjel* msz. (tehen elriasztására, terelésére).

hajkurál X *hajkurál* ts. i. '(kitartóan) hajt, kerget, üldöz vkit, vmit'. Vö. **haj-cibál**.

hájszen X O *hájszën* msz. 'de hiszen, hát hiszen'. Vö. **dejszen**.

hajszoldódik *hajcul^uódik* tn. i. 'gyakran zaklatva sürget vkit'. *Má napok óta hajcul^uódik a cípejijj^ér, gyün réggel, este, hom megván-é.*

hajsz *hajsz* msz. (igás szarvasmarha terelésére:) 'balra!' Vö. **hík**.

hakk X *hakk* fn. 1. 'mély bevágás a ki-döntendő fa törzsében'. *Júó nah hakkot vágott az agácifábo, nëmsokáro ki is dü.* 2. 'a kidöntendő fa törzséből kivágott darab'. 3. 'darab'. *Júó ëh hak kënyeret talátá vágnyi.* Vö. **hakkol**.

hakkol X *hakkul* tn. i. 'a kidöntendő fa törzséből kivág egy darabot'. *Mëllikték tud júól hakkúnyi, agy gyüjjön idé, ki akargyug döntenyi eszt a naf fát.* Vö. **hakk**.

halából X *halából* ts. i. rossz. 'mindent (erőszakosan) saját magának gyűjt, sze-rez meg'. *Pofátlonság, hogy em mindëmbül, a sz^uómábul is annyit akar halábúnyi.*

hálaistenkedik X O *hálaistenkedik, hálo-istenkedik* tn. i. 'hálálkodik, gyakran mondva a "hála Isten"-t'. *Attunk neki ënnyi még innyi ölöget, alig gy^uözöt hálo-istenkënnyi szëgin.*

halat X *halat* ts. i. 'vkinek közeli halálát jósolja'. *Azok má rëgüta halattýák az öregannyokat, mer tud^uögyulladáso van, osztán állít^uólag igën gyöngé má.*

hallá X *hallá* msz. 'hadd látom'. *Hallá, mi van a zsebédbe!* Vö. **hanná**.

hallgat *húogat* tn. i. ebben a kifejezésben: 'éire vagy úóra húogat a kazal, az asztag' 'vmely irányba dől, nyúlik (a ferdén rakott) kazal, asztag'.

hamham X *hamham* msz. gyny. 'kapd be; enni!'

hamisgulyás X *hamisgulás* fn. 'hús nél-kül készített gulyás'.

hamisleves X *hamisleves* fn. 'hús nél-küli leves'.

hángedli X O *hángëdli* fn. 'előke'. *Nëm v^uót rajta a hángëdli, lëttë az üngüt.* Vö. **pápirhángedli, pártedli**.

hangya *hanygyál*

hanná X *hanná* msz. 'hadd nézzem'. *Hanná hát, mutassátok nekëm is, mit hosz-tatok!* Vö. **hallá**.

harál X *harál* ts. i. '(gyümölcsöt) meg-kezdve, megrágva eldob, elpazarol'. *Në harállátok a körtët, micsoda dolog a, hallá, együték rëndëssenn!*

hánydál X *hándál* tn. i. 'felhány; sze-mére vet vkinek vmit'. Ik.: *föl-*.

harantol X *harantol* (vkin, vmin) tn. i. 'zsarnokoskodik, basáskodik'. *Sokájik ha-rantútak a bitangok rajtunk, ölg v^uót ki-bírnyi azokat az éveket.*

harazsák X † *harazsák* fn. 'durva szö-vésű, nagy zsák'.

harisnya 1. **strimpfli**

hászmáldik X *hászmál^uódik* tn. i. 'nyug-talanul izeg-mozog, forgolódik (fekvő hely-zetben, ágyban pl.)'. *Annyit hászmál^uóc, hon nëm lëhet elalunnyi tüled.*

hattalia X O *hattalia* fn. 'dióhéjból ké-szített sipféle fúvószerszám, -játék'.

háziváson † *háziváson* fn. 'kenderből vagy lenből házilag szőtt vásonféle-ség'.

héber X *h^uöb^ér* fn. 'lopó'.

hebrencs *hebrencs* fn. 'sokat fecsegő, beszélő (ember, főleg kisgyerek)'. Vö. **cserrencs**.

hecejde X † *hecejdë* nyomatékositott, indulatszószerű igealak (gyerekeknek mondták). Vö. **accejde**.

hedereg X *hederëg* tn. i. '(részeg ember) tántorog'. *Hederëgvë gyüt ki a kocsmábul, lëhetett asz má látnyi messzirü, hor ríszëg.* Vö. **meghederedik**.

hédervári hét rosseb X *h^éédervári h^éetros-seb* kif. (envhe káromkodásként). Vö. **radai rosseb**.

hegyé X *hëgy^é* névutó 'föle'. *A farakás hëgy^é tëttem a kabátomat, hozzátok idé.* Vö. **hegyébe, hegyett**.

hegyébe X *hëgyibë* névutó 'föle, rá, föléje'. Megj. Ritkább, választékosabb, mint a **hegyé**. Vö. **hegyé, hegyett**.

hegyett X *hëgyëtt* névutó 'fölött'. *Hë-gyëttë v^uót a táskád az enyimnek, az^ér nëm talátom még ëccërre.* Vö. **hegyé, hegyébe**.

héjas szalados X O *hëjjas szalados* kif. 'egy fajta szalados'. Népr. A rendes szaladostól abban különbözött — már nem sütik ezt sem —, hogy kenyértésztából gyúrt "héj"-ba, burokba téve sütötték ki. Ez a fajta nem volt olyan finom, édes, mint a rendes szalados. Vö. **csiramálé, szalados**.

heknyekukk X *heknyekukk* fn. tréf. (gyermeknek mondott tréfás szó, a *mi lesz (ez)?, mi ez?*-féle kérdések vála-szaként) 'valami'. *Idës, mi lëssz az ebéd mámo? Mi lënnë, heknyekukk!* Vö. **náj-náj**.

hektika † *hëptika* fn. 'tüdőbaj, erős kö-högés'. Vö. **hektikás**.

hektikás † *hëptikás* mn. és fn. 'tüdőbaj-ban, erős köhögésben szenvedő (ember)'. Vö. **hektika**.

hemmes X *hemmes* fn. '(gyermek) ijesztgetésére emlegetett) képzeletbeli rém'. *Ha nem lész jó, évűsz a hemmes!* Vö. **kankus, rézfaszú baglyok**

heppeg X *heppég* tn. i. 'fulladozva, zihálva, nehezen lélegzik (pl. kifáradt ember, tömött kacska a melegben)'. *Uk ki vót fulladva, hocs csak heppégét, mire idő-irt.*

herbatea O *hərbati* fn. 'hársfatea'.

herberg X † *helberk* fn. 'olyan hely, helyiség, ahol esténként össze lehetett jönni beszélgetni (cipészműhely többnyire)'. **Megj.** Iparosok ismerték a szó régebbi jelentését: 'fogadó, szálláshely'.

herbergel X † *helberkül* tn. i. '(hosszú téli) estéték a helberkben tölt el'.

herdel X O *herdel* ~ *herd'el* ts. i. 'pazarol; csúnyán vág (kenyeret)'.

herebótál X *hereb'ótál* ts. i. '(erősen gesztikulálva) összevissza beszél, magyaráz mindenfélét (boros ember pl.)'. *Ot hereb'ótát a kocsmazú'óba, mik haza nem hí-ták.* Ik.: *össző*..

herkeduda X O *herkeduda* fn. 'fánk tész-tájából süített apró gombócok'.

herkelyuk X *herkelik* fn. 'a padlás szel-lőző és világító ablaka, nyílása'. *F'űötöttem a macskát a pallásro egerisznyi, de léggyütt a herkelikonn.*

herkenik I. **felherkenik**

herkópáter X O *hërk'ópátër* fn. durva (nyomatékos tagadásban:) *m'ég a hërk'ó-pátërnek sè mènèk oda!* (szitkozódásban:) *a hërk'ópátërgyát neki!*

herkules X *herkules* mn. 'hirtelen haragú, indulatos'. Többnyire így: *herkules éggy embër ez az X.*

herregös X O *hërrëg'űs* fn. és mn. 'in-dulatos, ingerült (személy)'.

herreg X O *hërrëg* tn. i. rossz. 'mérgesen, indulatosan beszél, válaszol, felel'.

herrgott X † *hërgolt*, O *hërgott* msz. (káromkodásban:) *a hërgot szencsigtű!* *A hërgott atyauristenű!*

hess el X *hëssë* msz. (baromfiak elriasztására, elhajtására) *hëssë, hëss, mënnyeték innëj, hëssë.* Vö. *sse.*

hétben a *h'édbe* kif. 'ezen a héten'. *A h'édbe m'ég a fát is össző akarom vágnyi.*

hetehtál X *hetehtál* tn. i. rossz. 'össze-vissza beszél mindent'. *Mit köll annyit hetehtányi, be nëm áno a szájo!*

hetel *hetül* tn. i. 'sokáig elmarad vhol'. *Idësanyád ot hetül a szomszídaba, híjjátok má haza!* Ik.: *el*..

hetyeg *hëtyëg* tn. i. 'hetykén viselkedik, csapja a szelet'.

hévízál X *h'ëvizál* tn. i. 'tétlenül tölti idejét'. Ik.: *el*..

hiába jábo

hiábavaló *jáboval'ó*. *Jáboval'ó embërnek jáboval'ó a beszígyë.*

híccel X O *hiccül* tn. i. 'hányja a szikrát (izzó vas a kovácsműhelyben)'.

hidas *hidas* fn. 'disznóól'.

hidastábla X O *hidastáblo* fn. 'a hidas-vályú ajtaja, födele'.

hidasvályú X O *hidasvállu* fn. 'disznó-ólak oldalába elhelyezett vályú, amelyhez az ólban levő disznók járomszerűleg készfittet rács nyílásain keresztül férhetnek hozzá'. **Népr.** Volt egy másik fajtája is: befelé is lehetett nyomni a födelet, más szóval: ajtót, hidastáblát, s a moslék ki-öntése előtt benyomták, hogy a disznók ne férhessenek hozzá, amíg a moslékot el-keverik. Ez az ajtó mindkét irányban moz-gatható volt.

hidor X *hidor* ts. i. 'vmit, vmiről, vmibe, vhová (le)sodor'. *A kötényëmbe hídortam a morzsákat az aszt'órol.*

hiencel O *h'ënc lú* kif. 'hienc, nehéz, nagy testű ló'.

higos X *higos* mn. 'kissé híg'.

hík X *hík* msz. (igába fogott szarvas-marha terelésére:) 'jobbra!'. Vö. **hajs.**

himódi legény X *himodilegín* fn. 'dúc, támaszték'. *El akart a kazalung dünyi, k'ët jó himodilegínnyë mëk köllöttük duc'ünyi.* **Megj.** A Mihályihoz közel fekvő Himód faluból sok erős, munkabíró ember járt napszámosként — aratáskor — dol-gozni. Vö. **gartai legény, támadék.**

himpér X *himp'ër* fn. 'málna'.

himpókos X *himp'ókos* mn. 'fehéres, szürkés púp a ló esáncján, ill. körülötte'.

hintelék X *hintelék* fn. '(moslékra, ta-karmányra) szórt (kevés) dara, korpa'. *A hintelëktű jobbam fejl'ünnèk a malacok is.*

hirtelenében *hërtelenennyibe*

hiszen iszén

hit *hüt* fn. ebben a kifejezésben: *nah hüt're* 'sok kérésre, könyörgésre'.

hiu X *hi* fn. 1. † 'padlás'. 2. 'tyúktól felső, kakasülő része'. Vö. **hiura.**

hiura X *híra* msz. (tyúkok, csibék ólba terelésére szolgál:) *híra, vüd be annya, vüd be!* Vö. **hiu.**

hó *h'ó* msz. (többnyire többször ismé-telve: lovaknak megállást parancsoló szó).

hóbelevanc *h'óbelevanc* fn. 'mindenféle limlom, ócskaság, cókók'. *Mindën, ami it van a faházbo, az egis h'óbelevanc mēhet a tűzbe.* Vö. **cungeráj.**

hobogász X O *hobogász* mn. rossz. 'ko-molytalan, link (pasas)'.

hófrákkodik X *h'ófrákkodik* tn. i. rossz. 'csavarog'.

hófujat X † *h'ófuját* fn. 'hófúvás'.

hóka *h'óka* fn. 'fehér folt a ló homlokán'. Vö. **hókás.**

hókás X *h'ókás* mn. 'fehér foltos (ló)'. Vö. **hóka.**

hókkon X O *h'ókkon* fn. 'kislejse'.

hókon X *h^uókonn* hsz. 'homlokon'. *H^uókonn akart vágni, észrevéttem üd^uőbe, lőfoktam a kezét.*

hol *hun*

holttetem † *h^uöttetem*, † *h^uöttetén* fn.

1. † 'kézen, fejen keletkezett, nem fájó csomósodás, daganat; vadhús'. 2. 'kny.'.

hopiccál X *hopiccál* tn. i. kedv. 'ugrál (örömeiben a gyerek)'.

hópiátál X *h^uópiátál* tn. i. rossz. '(hosszasan) fecseg, hiábavaló dolgokról beszél'. Ik.: *el*..

hopszesz X O *hopszesz* fn. (csak birtokos személyjellel:) *hopszesszé* 'módja (nyitja, trükkje) vminek'. *Jobru k^uő bedugnyi a lábba, um megáll, ennek az a hopszesszé*. Vö. *indes, móres*.

horgos tojás X *horgostojás* fn. 'kakas ürüléke'. Vö. *baktertojás*.

hosszúhús X *hosszihus* fn. '(disznónál) a karajesontról (= orjáról) lefejtett, levágott hús'. Vö. *fehérpecsenye*.

höblötöl X *höblötül* tn. i. 'gyorsan, össze-vissza beszél mindenféle haszontalan dologt'.

höcsköl X *höcskül* ts. i. 'szakértelem nélkül csinál vmit'. Ik.: *össző*..

höroget X *h^uöröget* tn. i. rossz. 'nagy hangon kiabál'. *Csönd legyen, it nem szabtat h^uörögetynyi, en nem kocsma!*

hüferán X *hüfērán* msz. csodálkozás, meglepetés kifejezésére. *Hüfērán aptya, gyere ki gyorsan, má mekhszták a szenyet, a ház előtt áll a szek^lér a!*

hügygödör *hugygödör* fn. 'istállóban a húgy összegyűjtésére készített cementakna, amelyből vödörrel merik ki a húgyot'.

hügyozik *huggyozik* a gélészta kif. tréf. 'ég a gyomor'.

hujjog X *hujjog* tn. i. 'nagy hangerővel kiabál'. *Hujjogassatok othon, né a más házáná!*

hullaház *hullaház* fn. 'temetői épület (fából), ahol az öngyilkosok, vízbe fúltak, boncoltak és ismeretlenek holttestét temetésükig tartották'. *Megj.* Ma már a téglából épült *ravatalozó*-ban tartják a

holttestet, ahova az elhalálozás után pár órával ki kell vinni az elhunytat.

hupál X *hupál* ts. i. rossz. '(szakértelem nélkül) durván, nagy, hangos ütésekkel (kalapáccsal, fejszével) ver, csinál vmit'. *Az udvaron hupátok valamit, ládát akartak a malacoknak összőállítani*. Ik.: *össző*..

hupalag X *hupolag* fn. '(ütés nyomán keletkező) daganat (fejen, ill. a test bármely részén)'. *Mikor fejbe doptak, osztán hupolag ny^uót a fejemⁿⁿ, öreganyám a konyhak^léssé nyomta vissza, mer igⁿⁿ lác-cott*.

huppancs X *huppancs* fn. 1. 'sületlen, nehéz kenyér, kalács (általában rosszul sült tészta)'. 2. 'idomtalan, otromba, nagy eszma'.

huzatél X O *huzatíl* fn. '(fejsze) húzása, esése'. *Améllik fejsz^lének j^uó huzatilla van, avv^u könnyep fát vágni, mer jobban vág, gyorsabban fog, vastagabb darabokat is, fadöntish^e meg dirékt aj j^uó*. Vö. *eset, esetes*.

húzkol X *huszkul* ts. i. 'húzgál vmit'.

húzmény X † *huzmín* mn. 'sok fizetség, pénzt kérő (ember)'. *An nem v^uót ollan huzmín emb^{er}, mind a tús^uó soríjak, an nem kirt többet sohas^e, mind ami járt*.

hüccs X *hüccs* msz. (disznó hajtására, terelésére).

hülyebülye X *hülebüle* mn. és fn. gúny. 'hülye, ütődött, együgyű'. *Errel a hülebü^lé-vel én nem jáccok, iszén hatik s^e tut számúny*.

hümmöget X *hümmöget* tn. i. 'félhangosan vagy magában beszélve "hm"-féle hangokat hallat'.

hüpög X *hüpög* tn. i. '(sírás után) eseneden, csuklásszerűen szípo

hüvely *h^uöl* fn. 'borsó és bab hüvelye, burka'. *A baph^uól, ha szároz, nem j^uó s^em-mire, eligetynyi val^uó*.

hüvelyk O *h^uökk, hövelk* fn. 'hüvelykujj'.

hüvelykes kesztyű X O *h^uökkös kesztyű* kif. 'két ujjú kesztyű'. *A h^uökkös kesztyű meleg v^uót, mer ngy ujj egymás mellet v^uót, azok melegítették egymást, a hövelkuj még ugyis vastag, an nem fázik ollan hamar*.

I, Í

ibrik *ibrik* fn. '(kisebb) edény'.

ibrikál *iprikál* tn. i. 'dolgát végzi'. *A tikok iprikátok megin a küszöbre, l^e köl-löm mosnyi, mer igⁿⁿ ronda így. L^e vattok iprikávo tik is! Ik.: l^e..*

icee † *ice* fn. 'egy fajta ürmérték'.

iccés † *ic^és* mn. 'egy icee tartalmú (pohár)'.

iceg-biceg X *ic^ég-bic^ég* tn. i. 'billeg'.

idő *üd^uő*

időnap *előtt üd^uőnap előtt* kif. 'aszokottnál vagy a természetesnél korábban'.

igás tehén X *igás teh^lén* kif. 'jármos tehén'. De: *jármos ökör*.

igaszeg X *igaszeg* fn. 'jármoszeg: a járom keretén jobb-, ill. baloldalt átdúgva az igásállat nyakát a járomba záró vas-pálcá'.

igazándiból X *igazándibul* hsz. 'valóban, igazán'. *De igazándibul ám, azokat láttom elányi a fa mögé.*

igazlító X *igazlító* fn. 'igazságos ügybonyolítást figyelő (ellenőrző) személy'. *Mékkirnélek, amíg nem vagyunk itthon, légy igazlító a ház körül mēk ha hozzák a gabnát.*

igrubugri X *igrubugri* mn. 'ugrabugráló (gyerek)'.

ijed *éd*

ijeszt *ész*

ijesztet X *ész* fn. 'ijesztő külsejű ember'. *Szentuccsa, az ul lősovánkodott, un nisz ki, mind éggy észet, sőtídbe mēg'énnē az ember tūlő.*

importit l. **kiimportit**

ina kásája X O *ina kásájo* kif. 'a térd mögötti puha rész'.

indes X O *indes* fn. (csak egyes szám 3. személyű birtokos személyjellel:) *indessē 'módja vminek'. Emellünk rajta éggyet, akkor beindul, ennek ez az indessē! Vő. hopszesz, mőres.*

ing O *imög*

ingyen *inygyér*

innen *innejd*

instancia † *instancia* fn. 'kérelem, kérvény'.

instanciázik † *instanciáz* tn. i. 'kérelmez, kérvényez'.

instrumentom X *istramēntom* fn. 1. 'limlom, hóbelevanc'. 2. kissé durva (enyhe káromkodás:) *az istramēntomát neki! Lē van ejtű az egisz istramēntom!*

inzellér † *inzellér* fn. 'mérnök'.

ipa O *ipa* fn. 'após' (birtokos személyjellel:) *ipamnā vőtam. Megj. Előfordult az ipamuram is.*

iperedik X *ipērēdik* tn. i. 1. 'gyógyulva erőre kap'. 2. 'fejlődik, növekszik'. Ik.: *mēg.*

iromba † *iromba* mn. 'nagy, durva, idom-talan (ember, állat)'.

iskátula l. **skatulya**

iskola † *oskola*

isptály † *isptál* fn. 'kórház'.

ispringel l. **kiispringel**

istálát X *istálát* (enyhe káromkodás:) *az istálát neki, hon nem dūl ki mēg mēndig ez a rohat fa! Birtokos személyjelekkel is gyakori: az istálódat, az istálóját neki(jjē), az istálótotkat, az istálótotkat neki(jjē)k! Vő. istálófáját.*

istálófáját X *istálófáját* kissé durva (enyhe káromkodás:) *az istálófáját a hüle fejednek, hogyan tudad esz tēnnyi! Más birtokos személyjelekkel is gyakori: az istálófádót, az istálófádókat, az istálófádókat! Vő. istálát.*

istenbotja X *istembottya* fn. '(lúd)toll bele'.

istentehene X *istentehenē* fn. 'egy fajta hosszú, vékony, pirosas színű, kiesi rovar'.

istentelen *istentelen* l. mn. rossz. 'rossz, neveletlen, vásott (gyerek)'. *Nēm lēhed birnyi az iskolábo sē velē, ollan istentelen ez a köllök. 2. hsz. 'igen, nagyon'. Hogyan lēhet illen istentelen rossz lēnnyi! Vő. jēzus-talan, krisztustalan, máriátlan.*

isterc l. **sterc**

iszél X O *iszél* fn. 'szabad, huzatos tér (udvar, utca)'. *Nē mēny ki őtőzetlennyūl az iszélre, mer mēkfázol!*

iszkódik X *iszkóódik* tn. i. 'menekülés-szerűen siet, fut, elkotródik'. Ik.: *el.* Vő. **iszlingel**.

iszlimuszli X O *iszlimuszli* msz. (azonnali távozásra felhívó szó:) 'sipirc, mars!' (gyerekeknek mondják). *Na gyerünk, iszlimuszli, ki innejd, ölőget jácottattok má!*

iszlingel X *iszlingül* tn. i. 'menekülés-szerűen távozik, fut, elkotródik'. Többnyire *el ik.*-vel: *eliszlingült az aptya elū, mer fūt, hok kikap. Vő. iszkódik.*

iszonytató X O *iszontató* hsz. 'rémítően, igen, nagyon, rendkívül'. *Iszontató nav viz mellett átom, aszt ámotam az újjel, uf fūtem, hon nem is igaz.*

ittenék X O *ittēnnék* hsz. 'itt'. Vő. **ottanék**.

izék *izik* fn. 'a takarmány hulladéka, (különösen) a kukorica szára'. Vő. **izékel**.

izékel X *izékül* tn. i. 'pazarolva eszik (takarmányt)'. Vő. **izék**.

iziben X † *izibe* hsz. 'azonnal'.

J

ja ja hsz. 'igen'.

jabranc X † *jabranc* fn. 'esibész'. Megj. Argó szó volt kb. 40 évvel ezelőtt.

jaja X *jaja* hsz. 'igen(is)'. *Kigyűttök a kerbe? Jaja, gyűvünk mink is.*

jakabnap X *jakabnap* fn. 'az a nap, amikor nem dolgoznak, hanem egész nap isznak (mulatnak)'. Vő. **jakabnapot tart**.

jakabnapot tart X *jakabnapot tart* kif. tréf.-gúny. 'egész nap iszogat (a kocsma-ban)'. *Tēnnap jakabnapot tartott a szomszéd, mámo nem akar mēnnyi neki a munka. Vő. jakabnap.*

jakhec X † *jakék* fn. 'zsídó'.

jancsibankó † *jancsibankó* fn. 'papír-pénz'.

jánkli l. **gyánkli**

jászol *jászu* fn. 'szarvasmarhának, lónak az istálló falához rögzített vályúszerű etetője'. **Megj.** De: *jászol* 'bölcsozerű alkotmány Jézust jelképező bábuval'.

jegyíng *X jegyümög* fn. (enyhe szidalmazásban:) *a fene a jegyüngödet (jegyüngüt, jegyüngötöket, jegyüngöket)!*

jel *gyell*

jeles *gyellés* mn. 'jellel ellátott, megjelölt'.

jérce 'érce

jézustalan *X j'ézustalan ~ jēzustalan* 1. mn. rossz. 'neveletlen, rossz'. *J'ézustalan fiad van, hallod, m'ér nem neveléd még?* 2. hsz. 'igen, nagyon'. *Az a gyerek j'ézustalan bűdös kölök v'ót, az ucca rímē, kilöv'ó-*

dösző az ablakokat is. **Vö.** *istentelen, krisztustalan, máriátlan.*

jojó *O jojó* fn. 'fonalon függő, le-föl gördíthető lapos orsó mint játékszer'. **Megj.** A 30-as években vásárokon vették.

jövő héten *O gy'öh'etēn*

juha *X O juha* fn. 'a lovaszekérnek az a része, amely a rúdszárnyakat a nyújtó alatt összeköti'.

juhar *O ihar*

jukker *X † jukkēr* fn. 'egy fajta úri kocs'.

jussol *† jussul* ts. i. 'osztózáskor örökségként kap vmit'.

jut *gyut*

K

kacatol *X kacatul* tn. i. 'haszontalan dolgokat művel, rendetlenséget csinál'. *Ténnap kacatútak az asztalonn, azúta nem találok a kalapácsot.*

kaesmarog *X kacsmarog* tn. i. 'lányokat kerülget, lányok körül jár-kel udvarlási szándékkal'. *Ez a gyerek ét tús'ó sori lán körül kacsmarog a bucsu úta, ul láccik, mēk-teccēt neki, udvarúnyi akar.*

kágyellós *X † kanygyell'ós* mn. 'kiesit spicces'.

kahol *X kahul* tn. i. 'erősen köhög'. *Uk kahúsz tē, mind a kutya.*

kajabajál *X kajabajál* tn. i. 'kiabál'.

kajesorás *X kajesorás* mn. 'girbe-görbe ágú (fa)'. *Nēm teccik en nekēm halla jē, igēn kajesorásot talát váloasztanyī, ebbū nēm lész szíp fa.*

kajla *kajla* 1. mn. és fn. kissé rossz. 'szeleburdi, komolytalan (gyerek)'. 2. fn. 'lekonyuló szarvú ökör, tehén'. **Vö.** *kaj-lákdodik.*

kajlákodik *X kajlákodik* tn. i. kissé rossz. 'szeleburdi módon, komolytalanul viselkedik'. *Ha ezēk a lányok ēgyüt vannak, csak kajlákonnnyī mēg rōhōgnnyī tūnnak.* **Vö.** *kajla.*

kakastaraj *kokastariē* fn. 1. 'alacsony, kakastarajra emlékeztető piros virágú dísznövény'. 2. 'kny'.

kalácskenő *X kalácskenyűő* fn. 'lúdtol-lakból készített kis eszet, amivel a kalácsra a tojásfehérje és a tojássárgája keveréköt rákenik'.

kalantylol *X kalantylol* tn. i. 'össze-vissza mászkál, járkál'.

kalézol *X kal'ézul* tn. i. 'céltalanul össze-vissza mászkál, járkál'. Ik.: *össző.*

kalingál *X kalínygyát* tn. i. 'lábaival jobbra-balra kilengve gyorsan fut'.

kalinkó *X kalink'ó* fn. 'lakodalmi fontott kalács'. **Megj.** Esküvőre menet és

jövet a lakodalmas nép a hintókból az út szélén álló, várakozó gyerekeknek mindig dobált kalinkó-darabokat. A szokás az 50-es évek végén még élt.

kallol 1. *megkallol*

kammant *X kammant* tn. i. 'haragosan pillant, rápillant (vkire)'. *Kammantott ēgyget rám, mer mēgmirgesítettem.* **Vö.** *kammogat.*

kammogat *X kammogat* tn. i. 'haragosan pillantgat, néz, nézeget'. *Csak uk kammogatott, igēm mirges lehetett, alig mertem ránézni.* **Vö.** *kammant.*

kanál kalán

kanálfülű *X O kanálfülű* mn. gúny. 'nagy, szétálló fülű (gyerek)'.

kankus *X kankus* fn. '(gyermekek ijesztgetésére szolgáló) képzeltbeli lény'. **Vö.** *hemmes, rézfaszú baglyok.*

kanol *X † kanyul* tn. i. 'párzik (kutya)'.

kanót *X O kan'ót* fn. 'vastag, erős bot'. *Szeretnők akkor ēj j'ó kan'óttā bemēnnnyī a jaluba, kit'óttēnyī a boszumat rajtok.* **Vö.** *celőke.*

kántorizál *X kántorizál* tn. i. 'kántori szolgálatot végez'.

kanzsi *X kandzsi* fn. 'kanmalac'.

kánya kányo fn. 'varjú'.

kanyar *X O kanyar* tn. i. 'kanyarít'.

kanyarékos *X kanyaríkos* mn. 'kanyargós (út)'.

kányázik *X O kányázik* tn. i. '(kenyér-vagy kolbászdarabokat) derékszőgbe hajtott bicska hegyével szedi föl, úgy eszeget'.

kapatos *X O kapatos* mn. 'becsípett, pityókás'.

káposztáskő *X káposztáskű* fn. 'hordóban savanyodó káposzta lenyomására használt saválló terméskő'.

karasó *X O karas'ó* hsz. 'rendben van, jó'.

karél X *kariél* ts. i. 'a szitát, rostát félkörben forgatva lisztet vagy gabonát szitál, rostál'. Ik.: még-.

káricál *karicsál* tn. i. 'kárál (tyúk)'.

kárméntő X † *kárméntő*ő fn. 'a (felső)bőrt védő fá- vagy csontdarab, amit a cipő bórreszéhez tartanak a lábbeli talpának, sarkának a faragásakor'. Népr. Egy monda szerint: „*két rabló járt a csizmadianál. Az ékiatott magát: kerekülőő, kárméntőő, dikics, gyerték előő tik is!* — mire a rablóók asz hitték, három személrű van szőő, még-étek, osztán éfutottak”.

kasa O fn. '(zsidók) szertartásához való, megfelelően levágott állat'. Vö. tréfli.

kása l. **ina kásája**

kaszagereblye X *kaszagráblo* fn. 'kaszáláskor a hosszabb gabona oldalra hártására való, a kaszanyélhez erősített vészsző'.

kászli X *kászli* fn. 'konyhaszekrény'.

kásmálódik l. **felkásmálódik**, **lekásmálódik**

katankol X *katankul* ~ *katangul* ~ *katakul* tn. i. '(zajt csapva) ütöget, ver vmit'.

kataszeglet X *kataszéglet* fn. 'nyugati, észak-nyugati irány, ahonnan az esőfelhők szoktak jönni'. *Sőtűdik a kataszeglet, esőő lesz mégin*.

katat X *katat* ts. és tn. i. 'kotorászva keresgél (vmit)'. Vö. **ketet**.

katedra † *katédra* fn. orosz. 'ócska (fa-) tákolmány'.

katracol X O *katracul* tn. i. 'rendetlenkedik, kacatol'.

katroc X *katroc* fn. 'ketrec'.

katymat X O *katymat* fn. orosz. 'kotyvalék (étel)'. Vö. **katymatol**, **ketymet**, **ketymetel**.

katymatol X O *katymatul* ts. és tn. i. 'kotyvaszt, összekever (ételt)'. *Mégin eszt a göncöt katymatúta az asszon*. Ik.: *össző*. Vö. **katymat**, **ketymet**, **ketymetel**.

katyólla X *katyólla* mn. 'szeleburdi (gyerek, elsősorban lány)'. *Hot tē mēllen katyólla tuc lēnni, nēm szigýēllēd magad!* Vö. **katyólláskodik**.

katyólláskodik X *katyólláskodik* tn. i. 'szeleburdi módon viselkedik (gyerek, főként lány)'. Vö. **katyólla**.

kátyolos X *kátyolos* mn. 'sáros-vizes, kátyúhoz hasonló, kátyúszerű'. *A disznók szeretnek kátyolos vízbe fürönni. Kátyolos a víz, má nēm érdmēs belemēnni gumicsizmívó sē, mer ronda lēssz*.

kávéház *kávéház* fn. l. † 'árnyókszék'. 2. 'kny'.

kecmet X *kecmet* fn. 'limlom, vacak'.

kecske *kecske* fn. l. tréf.-gúny. O 'szabó'.

2. 'kny'.

kecskecsöcsü *kecskecsöcsü* fn. 'nagy, hösszúkas szemű szőlő'.

kecskerágító X O *kecskerágító*ő fn. 'vékony hajtású, bokorszerű, piros bogycát termő növény'.

keferánc X O *kēfērānc* fn. orosz. 'egy fajta ócska, szellős, lengedező (férfi) felsőruha, kabátféle'.

kegyelmez † *kēgyēmez* l. ts. i. † 'magáz'. 2. tn. i. 'kny'.

keh *kehē* fn. 'köhögés'.

kehés X *kehēs* mn. 'köhögős (ló)'.

kek *kēk* mn. '(sértően) arrogáns, pök-hendi'.

kékpénz X O *kēkpēnz* fn. 'korona (a monarchia ún. közös pénze)'. Vö. **fehérpénz**.

kelebolál X *kelebóólál* tn. i. 'összevissza máskál, lődörög'. *Mikor sēmmi cūgya vaty haszna a mēntsnek, arra monygyák, hok kelebóólál*.

kelekóla X *kelekóola* mn. és fn. kissé orosz. 'bolondos, szeleburdi, hebehurgya, komolytalan'. Vö. **ketlekotla**.

kelekólláskodik X *kelekólláskodik* tn. i. kissé orosz. 'komolytalanodik, szeleburdiskodik'. Vö. **kelekóla**.

kelepicél X *kelepicél* tn. i. '(ember, szárnyas állat) beszorulva vhoval szabadulni igyekszik (kezével, szárnyával csapkodva, vagdalkozva)'.

kelesztő X O *kelesztőő* fn. 'élesztő'. Vö. **cálg**.

kemencetévő X O *kemēncetivőő* fn. 'a kemence melegének védelmére, ill. ajtajának kímélésére való fogantyús pléh-darab, amelyet a kemence befűtése után tettek a kemence nyílásába'.

kémény O *kemēn*

kenekedik X *kenyekedik* tn. i. 'hízeleg, dörgölőzik („fölfelő”)'. Vö. **kelesztő**.

képesint X O *kīpesint* hsz. 'óvatosan, mértékletesen'. *Kīpesint kűő bānni a buzávol még a pīnzal is, mer hamar éfoty külömbē*.

kepesztet X *kepesztet* tn. i. '(vízben) csapkodva, nagy erőfeszítéssel igyekszik fenntartani magát'. *Nēm tuttak még usznyi, csak képesztettek a Rábábo a gyērēkēk*. Vö. **kikepesztet**.

kerekutyózik X *kerekutyózik* tn. i. 'összevissza, cikkecakkban szaladgál'.

kerencel X *kerēncül* ts. i. '(gyakran) kerülget vmit'. *Eszt a fāt kerēncülték, mikor it jácottak*.

keresztanyád térde X O *kērēsztanýát tērgýē, kērēsztanýát tērdē, kērēsztanýát tērdit* tréfás leszóló, leintő kifejezés. *Ha űk elannák az autóójakat, kapnánok iértē ötvenezret is. — Aszt, a kērēsztanýát tērdit, mēk harmincat sē! Megj.* A kifejezés stilisztikailag expresszívabb változata a **kērēsztanýát tērdēkalácho, kērēsztanýát tērdēkalácsát**.

keresztfi X *kērēszfi* fn. l. 'kocsmái keresztfia vkinek: a kocsmái keresztapátó

felavatott, kocsmai taggá fogadott legény'. Megj. A kocsmai bekeresztelkedés után a legények már önállóan mehettek a kocsmába (addig egyáltalán nem) s csavaroghattak is. 2. gúny. 'vkitől tönkretett, elrontott dolog (eszköz, tárgy, szerszám)'. *Láttom ott egygőzöttörött, avitányérát, nem akartam mékkérdényi túló, hok kinek a kérészfija em, mer tultam, hogy az övűe*. Megj. Többnyire csak birtokos személyjellel fordul elő. Vö. kocsmai keresztapa.

kergeberge X **kergeberge** mn. és fn. gúny. 'bolondos, hebehurgya'. *Kergeberge* ebben vót világ életibe, azér nem vüttö sém-müre.

kerreget X **kérreget** tn. i. 'a kotlóstyúk veszély esetén, csibéit feltve sajátos hangot ad'. *Mikor ég galamb lészát a burítottó mellűe, a kotlós ékezdet kéréregetynyi, egybü odafutottak a csibűék mellűjűe*.

kese **kese** fn. 'hosszú, fehér simaszőrű disznó; (ritkán) szőke ember'. Megj. A kesedisznók a 20-as években terjedtek el a faluban.

kesedék X † **kesedik** fn. határozószói értelemben 'a legesekélyebb mértékben sem'. *Megnásztam én aszt a kabátot, nincs annak ek kesedik hibájó sē*.

keszkenő † **keszkenűdő**, O **keszkenyűdő** fn. 'vállra való kendő'.

készleldők X **készleldők** tn. i. 'készül'. *Ollan sokájik készleldűdött, alig gyűősztem kivárnyni*.

ketet X **ketet** tn. i. 'kutat, kotorászva keresgél'. Vö. **katat**.

ketlekotla X **ketlekotla** mn. és fn. gúny. 'szeleburdi, kelekótya'. Vö. **kelekóla**.

ketymet X O **ketymet** fn. rossz. 'kötvely-lék (étel)'. Vö. **katymat**, **katymatol**, **kety-metel**.

ketymetel X O **ketymetül** ts. és tn. i. rossz. 'kötvyaszt (ételt)'. Ik.: **összö**-. Vö. **katymat**, **katymatol**, **ketymet**.

kévehányó X **kévehányó** fn. 'az a férfi, aki a kévéket a földről (kepékből) a székérre, a székéről az asztagra, illetőleg a székéről vagy az asztagról a cséplőgépre dobálja'. Vö. **etető**, **kévehányó villa**, **kéve-metsző**.

kévehányó villa X **kévehányóvilla** fn. '(nagyon) hosszú nyelű, kétágú vasvilla, amelyet a kévék szállításakor, az asztag-rakáskor és csépléskor használtak'. Vö. **kévehányó**.

kévekötfő X **kévekötfő** fn. 'mintegy 30–40 cm hosszú, végein keskenyülő, jó hüvelykujnyi vastag, erős fapálca, mely-lyel a kéve kötelét megkötik'.

kéve-metsző X **kéve-metsző** fn. 'az a szemé-ly, aki csépléskor a cséplőgépre feldo-bott kévéket felállítja s kötelüket elvágva az etető kezébe adja'. A **kéve-metszők**

átólábo lányok vótak, mer sokat még gyor-san költöt hajúdoznyi. Vö. **etető**, **kévehányó**.
kevetál X O **kévétál** tn. i. 'jótáll, felel vmiért'. *Nem törűdök av velű, nem kevétál ar rűla, hoj jűól csinállak-ē a kaput*.

kiált **kált**

kiáltoz **kátöz**

kibaszarint X **kibaszarint** tn. i. tréf. 'becsap vkit, kitol vkivel'. *Jűól lűvű tētem, kibaszarintottam velű mast az ēccēr*. Vö. **kicsesz**, **lebaszarint**.

kibeszelés X **kibeszelés** ebben a kifeje-zésben: *jűó kibeszélűsē van* 'nagy beszédű, nagy „dumás”'.

kicitkacat X **kicitkacat** fn. 'limlom, kacat'.

kicsesz X **kicsesz** tn. i. durva 'kitol vki-vel'. *Kicsésztem velű, nem montam még neki, hok keresik*. Vö. **kibaszarint**, **lecsesz**.

kicsovad X **kicsovad** tn. i. 'kibomlik (kötés)'. *Fognyi köllē a zsákot, kicsovat mēgin, nehok kidűllōn a buza belűllō*.

kifarcinál X O **kifarcinál** ts. i. 'kifag-gat vkit, vmit'. *Majd a Mări nēni kifar-cinállo, mīt is akar az az embēr vēnnyni, az igēn ügyessen tud kērdēznyi mēndēnkű*.

kiig X **kiig** hsz. 'egészen ki'. *Kiigj, az ajűőjig mēnt velű, mer fűt a kutjátul a ven-dűg*. Vö. **beig**, **benek**, **felig**, **felnek**, **kinek**, **leig**, **lenek**.

kiimporít X **kiimporít** ts. i. 'kidob, el-, kikerget vkit, vmit'. *Ki köllötted vűóna im-porítottanyi ēccērre aszt a cigánt, tűllűnk is lopott ēcs csibűt*.

kiispringel X **kiispringül** ts. i. 'kiutasít, kitesz, kidob (embert)'. *Kiispringűttk űket a szobábul az udvarra, mer rűszűgēk vűótak*.

kikepesztet X **kikepesztet** tn. i. '(vízben) csapkodva, nagynehezen kivergődik a part-ra'. *Alik tudot kikepesztetynyi, csak csapkodot mēg nyētē a vizet, hun ēbukot, hun fűőgyűit, majnēm űk köllöt kihuznyi*. Vö. **kepesztet**.

kikompol X O **kikompul** ts. i. '(mezőn, megművelt földön nagy földdarabok, rő-gők lerakásával) kijelöl (pl. 100 vagy 200 öl) földet (krumplinak általában)'.

kimarjul O **kimarjul** tn. i. 'kificamodik (láb)'.

kimelled X **kimelled** tn. i. 'tönkre megy'. *Műta nincs tehenűnk, sē tej, sē tejpűnz, ki vagynuk melledvű*. Vö. **kimelleszt**.

kimelleszt X **kimelleszt** ts. i. 'tönkre tesz vkit'. *Ez a nagy aszt, a roszt terműs mēg ah, hom mēgdűglöttēk a disznűók, egűsz-sen kimellesztűd bennűnket*. Vö. **kimelled**.

kimetsz **kimecc** ts. i. 'kiherél (állat him-jét)'. *It vűót az állotorvos, kimeccētű a ma-lacokat*. Megj. Fiúgyermekek ijesztgeté-sére: *kimeclek, ha mēg ēccēr asz tēszűd!*

kina X (csak birtokos személyjellel): † **kinám**, **kinád**, **kinájo**, **kinánk**, **kinátok**, **kinájok** fn. 'kinálás'. Megj. *Kináláskor szokták mon-dani: hát nem velēm még a kináját*.

kinek X *kinek* hsz. 'kifelé'. *Kinek mént a kert felé, de nem tudom, mas hum van.* Vö. *beig, benek, felig, felnek, kiig, leig, lenek.*

kipellent X *kipellent* ts. i. 'elver vkit'. Vö. *pelletet, pellen.*

kiprémel X O *kíprémül* ts. i. 'elver, kifozoz vkit, vmit'.

királyfa X O *kiráfa* fn. 'búcsú idején a kocsma elé állított, feldíszített, hosszú (nyár)fa'. Népr. A királyfát színes papírszalagokkal díszítették, két darab, paprikával színesített vizet tartalmazó literes vagy félliteres üveget akasztottak rá, amelyek alulról borral töltött üvegnek látszottak. Két hét után döntötték le, a kocsmáros ilyenkor áldomást fizetett a királyfát állító legényeknek. A legények lányokat hívtak, táncoltak-mulattak: ez volt a *kizsbucsu* (kiszúcsú). A II. világháború előtt élt még a szokás.

kiréfel X *kíréfél* ts. i. 'kiver, megpofoz (gyereket)'. *Ki kölléné ríéfélyni aszt a rozsz kúóket, maj bikim maranna.*

kireljűsumát O *kíreljűsumát* msz. (enyhebb káromkodásként).

kisafa *kisafa* fn. 'egyes vagy kettős fogat hámfája'.

kisemberekig X *kisemberekig* hsz. 'méllyen (lemegy az ásó, az eke)'. *Ollam m'él fundamentumot ástok, hol léméntek a kisemberekig.*

kiskertbe néző X *kiskerbenizűő* fn. tréf. 'kancsal'.

kissopronba megy X *kissopronba megy* (mént, v'ót) kif. 'a legény otthonról szülei, családtagjai tudta és beleegyezése nélkül gabonát (búzát) visz és ad el titokban, s a kapott pénzt (általában) ivászatra költi'. *Idéspám töpször is eszrevetté, hok kissopronba v'ótam, ollankor aszonta, ha visszahozod a buzát, amít evütté, kifizetém.*

kissüldő *kissüldűő* fn. '(kb. 25–40 kg.-os) fiatal disznó'. Megj. *Süldűő*-nek (=süldő) a kb. 40 kg.-nál nagyobb fiatal disznókat nevezik.

kistűz X *kistűz* fn. '(disznó perzselésénél) az a tűz, amelyet a gyerekek állandóan ébren tartanak'. Népr. A *kistűz* az első teríték szalma leégése után (1. perzselés a.) a disznóról és a disznó mellől egy helyre összegyűjtött pernyéből és égő szalmából alakul ki. A gyerekek 'fontos' feladata, hogy ne hagyják kialudni, mert abból vesznek tüzet a következő szalmateríték, illetőleg a szalmanyalábok meggyújtására s emellett melengetik kezüket, ha a nagy tűz nem ég. Gyakran túlzásba viszik azonban a gyerekek a kistűz gondozását, sok szalmát elégetnek, ilyenkor megszidják őket, mondván, perzselésre nem marad elég szalma. Vö. *perzsel, perzselés.*

kiszni X *kiszni* fn. '(korpa, dara, szerszámok stb.) tartására szolgáló faláda'.

kitranszporál X *kitráncporál* ts. i. 'kitasít, kiküld, kilódit (házból)'.

kiújít *kiujjít* tn. i. 'kiújul'. *A fagyás mégis kiujjított a lábomonn.*

kiviggyanik X *kiviggyanyik* tn. i. 'kibújik (a nap a felhők mögül)'.

kiviribel X *kiviribül* ts. i. '(kaesa, lúd) kilocsogtatja a vizet (az itatóvályúból, vödörből)'. *Vügyeték vizet a tikoknak, a r'éc'ek kiviribütik a vállubul, amit aptya viutt az előbb, a vállu mellet mindén latyak, de viz má nincs benné!* Vö. *viribel.*

klepetus † *klépétus* fn. 'régimódi, bő köpönyeg'.

klumpa X † *klumpa* fn. 'facipő'.

knájf X O *knejb* fn. 'egy fajta cipéskész; nyél nélküli acélkés'. *A knejbomat keresém, avval akarom a bűrt vágni, aj j'vól vüsszi.*

kóbolyog X *kúóbolog* tn. i. 'céltalan, haszontalan csavargással tölti idejét'.

koc X *koc* msz. (többször ismételve malacok hívogatására). Vö. *kuc.*

kocol X *kocul* tn. és ts. i. '(kalapáccsal folyamatosan) üt, ütöget'. *It van az ás'ónk, kicsorbít az 'élé, ki kölléné kocúnyi, mer in nehez velé ásnýi.* Ik.: *ki-, meg-.* Megj. A cipéskész szókinésében: '(kalapáccsal történő ütögetéssel) talpat tömörít'. Sz.: *kocogat.* Vö. *kocolódik.*

kocolódik X *kocul'ódik* tn. i. 'civakodik'. *Irigyék ezek a gyerekék, képessek pár forintton kocul'ódnýi.*

kocsikas *kocsikas* fn. 'a szekér aljához és oldalához illeszkedő, vesszőből kosárszerűen fonott, szénával vagy szalmával kitömött, pokróccal leterített ülőalkalmatosság'.

kocsmái keresztapa X *kocsmái keresztapa* kif. tréf. 'az az idősebb férfi, aki a legénykort elért fiúk kocsmába járásának kezdetén védnöki szerepet vállal'. Népr. A fiúkat, ha elérték a legénykort (18. életévüket), a kocsmában felavatták: fogadniuk, választaniuk kellett keresztapákat, akiknek aztán a védnöksége alatt álltak. Az avatáskor a legény bort fizetett, amelynek nagyszabású ivászat, sokszor berúgás lett a vége. A keresztapák többnyire a leggyakoribb kocsmázók közül kerültek ki. Vö. *keresztfi.*

koffer O *kuffér* fn. 1. tréf. '(nagy) női far, fenék'. 2. 'kny'.

kohó *kohűő* fn. 'üstház'. *Kukoricaszárűő j'vól bedörrenttem a kohűőba, minýgyá meleg is lész a viz az üzsdbe.* Vö. *kotla.*

kókál X *kűókál* ts. i. 'gyümölcsfát (amelyen itt-ott van már csak gyümölcs) ver póznával'. *A diűőfát kűókálom, de alig esik lē valami rula.* Vö. *megkókál.*

kólál X *kűólál* tn. i. 'lödörög, ödöng, mászkál'. Vö. *kóláló.*

kóláló X *kűólálűő* fn. tréf. 'láb'. *Vüdd innejd a kűólálűőjűdat, nem lehet odáb mēnnýi túlök!* Vö. *kólál.*

kolbász *k^ubász* fn. 1. '(veréstől származó) piros csík a testen'. 2. 'kny.'

koldustető *O k^udístetű* fn. 'ruhába, szőrzetbe beleragadó apró, barna termésti gyomnövény; ennek kapaszkodó magva'.

koledál *kolédál* tn. i. '(alkalmilag) kéreget, kunyerál'. **Megj.** A kéregetőkre nem mondták, hogy koledálnak.

kolesztál *X kolészál* tn. i. 'csavarog, lődörög, mászkál'.

kolonc *kolonc* fn. 'nehezek a kútgém végén'. Vö. **kölönc**.

komatál *komatál* fn. 'keresztkomáktól a gyermekágyas asszonynak küldött ételital'. Vö. **paszita**.

komissió † *komissi^uó* fn. 'megbízás vminek az elintézésére'.

komiszáros † *komiszáros* fn. 'csendbiztos'.

kommandó † *komand^uó* fn. 'parancsnokság'.

kommercio *O komvenci^uó* fn. 'mezőgazdasági cselédek megegyezés szerinti természetbeni járandósága egy évre'. **Népr.** A kommercio a következőkből állt: 12 mázsa búza, 6 mázsa rozs, 4 mázsa árpa (= 22 mázsa gabona), 2–3 liter tej naponta, negyedévenként 1 szekér fa és 1 kataszter hold föld elmunkálása.

kompolyodik l. **elkompolyodik**

kopaj *X kopaj* fn. 'kopogás'.

koperta *O kopërta* fn. '(levél)boríték'.

kopláció *X O kopláci^uó* fn. 'koplalás'.

koppogat *X † koppogat* tn. i. 'koplal'.

Öregapátú hallottam eszt a sz^uót, hok koppogat, a koplalásro.

koráz *X koráz* tn. i. 'siet (az óra)'. *Tisz përcét szokot korázni a vëkkërünk.*

kordál l. **megkordál**

kordél l. **elkordél**

kordován *O kordován* 1. fn. 'erős (orosz) eszimbabór'. 2. mn. 'durva, közönséges (ember, gyomor)'.

kórész *X k^uórisz* ts. i. 'keresgél vmit'.

korhelyétfő *X † korhelhⁱét^uó* fn. 'vasárnapi mulatozás után lustálkodással töltött hétfő, szentheverdel-napja, Blaumontag'.

kóringol *X k^uóringul* tn. i. 'gyengélkedik, nem érzi jól magát, de nem is beteg'. *Nëm csinátom sëmmüt egisz nap, mer nëm v^uót hozzál passzi^uóm: k^uóringútam csak, mind akít fejbe vertek.* Vö. **zsóvályog**.

korrigál *k^uórigál*

korog *O kurrog, korrog*

kóstál *O k^uóstál* tn. i. 'vmilyen ára van'. *Mit k^uóstál ez a zsák krumpi?*

kosz *kosz* fn. 1. 'aranka'. 2. 'kny.'

koszmók *X koszm^uók* 1. mn. 'koszos, piszkos'. 2. fn. tréf.-kedv. kisfiúk megszólításaként.

koszpera *X O kuszpëra* fn. *rossz.* '(paraszti-) család rendszerint testi vagy/és szellemi fogyatékos családtagja (elsősorban

nő), akivel közönségesebb, piszkos munkákat végeztenek, s akinek sem ruházkodásban, sem egyébben nincsenek emberi igényei'.

koszperál *X kuszpëral* ts. i. '(lábbelit) koptat, vásít, szagat (hanyag, gondatlan használatlalt)'. Vö. **elkoszperál**.

kószternya *X k^uószternya* mn. 'csavargó, szomszédokhoz járó (nő)'. Vö. **kószternyál**.

kószternyál *X k^uószternyál* tn. i. 'mászkál, lődörög, csavarog, jár-ke'l'. *Hun it k^uószternyál, hun ott, alig van othonn egisz nap.*

koszvakaró *X koszvakar^uó* fn. tréf. 'borbély'.

kotág l. **belekotág**

kóter *k^uóter* fn. 'fából készített, kézzel is viheto ketrec, amelyben disznókat, malacokat szállítanak'.

kotla *X kotla* fn. 'üstház'. Vö. **kohó**.

kótoogat *X k^uótoogat* ts. i. '(hangosan) ütöget vmit'. *K^uótoogassútok kicsint az ^uól ^uodalát, maj fölbred a diszn^uó!* Ik.: *mëg-*

kotonoz *X kotonyoz* tn. i. 'kotorász, kotorászva keres vmit'.

kottyog *X kottyog* tn. i. '(a kotlóstyúk) rövid, szagatott (hívogató) hangot ad'. **Megj.** De: *kottyog* tn. i. 'edényben forrásban levő bor buggyanásszerű hangot ad'. Vö. **lábon kutyogó**.

kotyverál *X kutyvërál* ts. i. 'kutyvaszt vmit'.

köcölle *X köcölle* fn. 'sebkötöző ruhadarab; madzag'. *Hozd íd aszt a köcöllét, hak kössém be a zsákot!*

köcsögöl *X köcsögöl* tn. i. 'pepecsel, foglalatoskodik vmivel'.

kölönc *kölönc* fn. 'állat (kutya) nyakába akasztott, az állatot futásában akadályozó fadarab'. Vö. **kolonc**.

könyökkürt *X könyökkürt* fn. 'derék-szögben meghajló kályhacső'.

köp *pök*

köpte *pöktö* mn. 'ugyanolyan, mint az'. *Pöktö annya ez a lán, nevetynyi is ëtyformán nevetnek.* Vö. **szakasztott**.

köpeszt *X köpeszt* ts. i. '(forró vízben, vízfel) a sertes szórét lekopasztja'. *A diszn^uókat mink pörzsünyi szóktuk, köpesztenyi ritkán köpesztëttünk, inkább malacokat.*

köpü *köpü* fn. 1. 'fából készült köpülő'. 2. (birtokos személyjellel:) *köpejë* 'szerzőn (kapán, kalapácson) a nyelet tartó cső alakú rész'.

körben *körbe* hsz. 1. 'körül'. *Tisz forint körbe v^uót a bukszámbo, mikor elindútam a kocsmábo.* 2. 'kny.'

körföl *X körfül, körfül^uódik* tn. i. 'főz, főzöget (huzamosabb ideig)'. *Mivel a konyhábo nëm füttünk, it köllök körfünyi mast a mühelbe ë, osztán itt is észünk ebüdët is.*

körömszél *X körömszél* ts. i. 'karmolgat vmit'. *Fájdolmábo szëgin az arcát köröm-*

zsé⁴et⁶, csupa piros csik l⁶t rajta. Ig⁶m viszket neki a sebg⁶y, mind⁶g asz körömsz⁶éte.

körület X **körület** fn. 'vminek a közvetlen környezete'. A kálho körülete nálunk hamuzás után is tiszta v⁶ót, annya mind⁶g réndbe tartotta. Vö. **közelet**.

köszörül **köszörül** ebben a kifejezésben: alik köszörül 'erőtlenül, soványan, betegesen él, van'. Vö. **csikorog**.

köszörülködik X **köszörülködik** tn. i. 'dörgölözik'. Ig⁶n köszörülködöt hozzájo, valamit akar t⁶llö.

kötélteregető X **kötélteregető** fn. 'az az arató (többnyire gyerek vagy a marokszedő), aki a kévéhez való kötelet a földre teríti'.

kötőcöl X **kötőcöl** ts. i. '(madzaggal, kötéllal) kötözget vmit'. Kötőcöl föl a biciklire eszt a szatyrot, uh ho l⁶e n⁶e ess⁶n!

kötöző **kötöző** fn. 'az a személy, aki aratóskor a kévéket köti'. Mink hármonn arattunk: annya v⁶ót a marokszedő, ő te-régett⁶ a kötelet is, apya v⁶ót a kötöző, ő kötöztö a kíviket, 'ém m⁶ek kaszátom.

kötös X O **kötös** fn. '(kukorica- és búzaliszthól készített) kalácsféle tészta'. Népr. Ledagasztották, kis cipókat csináltak, bekenték zsírral s tepsi-ben megsütötték.

köved l. **megköved**

köveszt X **köveszt** ts. i. 'abál (szalonnát)'. Vö. **kövesztett szalonna**, **megköveszt**.

kövesztett X **kövesztett** fn. 'abált szalonna'. Vö. **kövesztett szalonna**.

kövesztett szalonna X **kövesztétszalonna** fn. 'abált szalonna'. Vö. **köveszt**, **kövesztett**, **megköveszt**.

következik l. **elkövetkezik**

közelet X **közelet** fn. 'vminek a közvetlen környezete'. Vö. **körület**.

középpütt **középpütt**

krabót X **krabót** mn. és fn. gúny. 'horvát'. Sopromba a vásárokra mast is gyűnek **krabót**ok a környék kösségeiből, ahun horvátok is laknak.

kráfli X **kráfli** fn. 'hájastészta'. A **kráfli** vásárnapi vagy ünnepi sütemén, porcukorral hintig be, ig⁶n törékény, sokat m⁶g lehet énnyi belüllö.

kraft X O **kraft** fn. 'erő, ügyesség, életrevalóság'. Nincs annyi **kraft** benn⁶, hof f⁶ő tunn⁶a rünnyi eszt a zsákot a pallásro. Vö. **gejszt**.

krájlzeráj † **kejlzerej** fn. 'kis falusi bolt'.

krájlzeros X † **kájlzéros** fn. 'boltos'.

krakedli X O **krakedli** fn. 'alkohol nélküli üdítőital'. Megj. A 20-as évek végén árulták a kocsmákban. Búcsúk idején sokat eladtak.

kramanc X † **kramanc** l. fn. 'limlom, vacak'. 2. mn. 'rendetlen (nőszemély)'. **Kramanc** **feh⁶érn⁶p**.

kriszpinusz-nap X † **kriszpinusznap** fn. 'korhelyhétfő'. Megj. Kriszpinusz volt a

cipészek, csizmadiák védőszentje. Mivel csak azt tudták, hogy Kriszpinusz névnapja hétfőn van (melyiken, azt nem), ezért „jogos” volt, hogy akár minden hétfőn „megünnepeljék”. Ez azonban inkább csak elvileg volt így, a gyakorlatban nem, s arra szolgált, hogy ha a cipészek s a csizmadiák hétfőn nem dolgoztak, kimagyarázzák magukat. Elő-előfordult ugyan is, hogy sok hétvége véget nem érő munkában telt. Ilyenkor szombat reggeltől vasárnap délig dolgoztak egyfolytában — *durkmars*-ot csinálva (l. *durkmars* a.) —, s a vasárnap este meg éjszaka némelykor szórakozással telt: ivásztattal, mulatozással, danolással, s hétfőn, másnaposan ért-hető módon nem ment a munka.

krisztíroz l. **megkrisztíroz**

krisztkindli X † **krisztkindli** fn. 'karácsonyi ajándék'.

krisztuscipkedő X † **krisztuscipkedő** mn. és fn. 'ravasz, önző, másokat kihasználó, harácsoló (ember)'.

krisztustalan l. **krisztustalan** l. mn. rossz. 'rossz, neveletlen, vásott (kölyök)'. Ezek a **krisztustalan** k⁶ökek összötörték a vízeskancs⁶ót. 2. hsz. 'igen, nagyon'. Vö. **istentelen**, **jézustalan**, **máriátlan**.

krisztustüske X **krisztustüske** fn. 'a gledi-sia tüskéje'.

krucsó X † **krucsó** fn. rossz. 'kurva'. Vö. **cafrinka**, **cemende**, **cihó**, **rüfke**, **szepentyő**.

krumplisterc X O **krumpüsterc** fn. 'krumpliból készült étel'. Népr. A krumplit egészben vagy kettévágva vízben megfőzték, utána összezüzták s vöröshagymás zsírral megöntözve tálalták.

krumlipuska X **krumlipuska** fn. 'egy fajta játékszer'. Népr. Lúdtollból készül és megfelelő vastagságú tolopálca tartozik hozzá. A töltelék 4—5 mm vastag nyerskrumpliszelethől vágják ki: a lúdtoll vastagabbik végét beleszúrják a krumpliszeletbe s a töltelék a tolopálcának a lúdtollba való nyomásával kilövik.

kuc X **kuc** msz. (többször ismételve kaesák hívogatására). Vö. **koc**.

kucséber † **kucséber** fn. 'nyakba akasztott kosárral, tálcával járó, húzós alapon bazárarut árusító személy'. Szólás: **rész-kér kucséber** 'lesz, ahogy lesz'. Népr. A kucséber zacskójából számokat húztak. Előtte a kucséber megmondta, a páros vagy a páratlan számok nyernek-e.

kuffer l. **koffer**

kukherdál X O **kukherdál** tn. i. tréf. 'dolgát végzi (nem WC-ben)'. M⁶ta ot **kukherdál** ez a **gyerek** a **ganaj** mellett, a **víginn** asztán **mékfázik**.

kukorcol X **kukorcol** tn. i. 'összehúzódva guggol, guggolva üldögél (huzamosabb ideig)'. Ot **kukorcol** a **kálho** mellett a, **mínha** **vala-mi** bajja l⁶nn⁶, úgy **üdögél**. Népr. Gyerekek-

nek gyakran emlegetett verseike: *öreganyád a palláson, kukorcul a luttojásomn, alig vár-gyo kikelésit, bakszomatta teremtsit*.

kukoricamálé *O kukoricamálé* fn. 'kukoricalisztból készített édestésztá'.

kukszél *X O kukszél* fn. 'tavaszi, hó-olvasztó, meleg déli szél'.

kukumuc *X O kukumuc* fn. orosz. 'fél-lénk, félrehúzódo, szótlan, magának való (fiú)gyermek'.

kuli *X kuli* fn. 'vén, öreg tehén'.

kulimász *kulimász*

kulipintyó *kulipintyom*

kulló *X kulló* fn. 'kétkerekű, gumi-(többnyire motorkerékpár)-kerekeken gör-dülő, kézzel húzott (vagy tolt) kordé'. **Megj.** Pár éve használatos csupán. Az uborkatermesztés föllendülésével, és az uborkának a leadóhelyre való szállításával terjedt el s vált általánosan ismertté a 70-es évek elején. **Vö. kullóz.**

kullogóvá tesz *X kullogóvá tesz* kif. '(betegség, orvosság, megerőltetés embert) legyengültté, fáradékonnyá, maródivá tesz'. *Ollan erős orvosságot kaptam, éppen csak vagyok, mer ez a gönc pirula kullogóvá tészt az embért.*

kullóz *X kullóz* tn. i. 'kullón (l. kulló a.) szállít, tol'. **Vö. kulló.**

kumet *O kumat* fn. 'lószerszám (első-sorban az osztrákoknál)'.

kumkum *X O kumkum* mn. orosz. 'szótlan, magánakvaló (ember)'.

kummancs *X kummancs* fn. 'haragosan, indulatosan beszélő, viselkedő ember'. **Vö. kummog.**

kummog *X kummog* tn. i. '(haragosan, indulatosan) szól (viselkedik)'. **Vö. kummancs.**

kundész *X kundész* ts. i. 'keresgél, ku-tat'. *Mit kundészol a spejzba mégim, mit akarsz énnyi?* **Vö. kundészkodik.**

kundészcodik *X kundészcodik* tn. i. 'keresgél, kutat'. **Megj.** A *kundész* nagyobb, a *kundészcodik* kisebb területen történő keresgélésre vonatkozik. **Vö. kundész.**

kupa *kupa* fn. 'tarkó'. *Fáj a kupám.* **Megj.** Csak birtokos személyjellel fordul elő.

kurdál *X kurdál* ts. i. 'mozgat, piszkál vmit'. **Ik. : meg-. Vö. kurkál.**

kurkál *X O kurkál* ts. i. 'piszkál, tur-kál vmit'. *Am még eb botta kurkátó a tüzet a keméncébe, mer el akart alunnyi.* **Ik. : meg-. Vö. kurdál.**

kurrentál *kuréntál* ts. i. '(utánjárással) keres, keresgél vmit v. vkit'. *Nincs étel^{uó} a házná, egész nap kukoricát kuréntátom, hov valámink mégis légyen. Egiz dilután az urát kuréntátó, de nem taláto séhun.*

kurrog *1. korog*

kuruglya *X kurugla* fn. 'szénvonó'. *A kurugláv^{uó} huszták ki a keméncéébül a parazsat még a szemetet, mielőt bevetették a kényeret.*

kuruszpol *X kuruszpol* tn. és ts. i. 'láb-belijét (a földön) húzva jár, megy (idős ember)'. *Hamar évásott a cip^{uó}m sorka, mer má kuruszpolok. A lábojim igém fáj-nok, nem is tudok ám rëndessem mënnyi, csak kuruszpínyi.*

kushad *kushad* tn. i. '(kutya veréstől félve) lapul, lapít'.

kusza *kusza* fn. 'tarlógereblyével össze-gyűjtött gabonaszálak'. **Vö. kuszakéve, kuszaszedés.**

kuszakéve *X kuszakéve* fn. 'tarlógereb-lyével összegyűjtött gabonaszálakból kö-tött kéve'. *A kuszakévigbü vitték haza a tikoknak, szétsz^{uó}érták, azok még kiverték a szeméket, osztám megétték.* **Vö. kusza, kusza-szésés.**

kuszaszedés *X kuszaszédés* fn. 'a tarlóge-reblyével összehúzott, összegyűjtött gabo-naszálak kévébe való fölszedése'. **Vö. kusza, kuszakéve.**

kuszi¹ *X kuszi* msz. (kutyahívogató szó :) *kuszi-kuszi, gyere idé!* **Vö. kuszi**².

kuszi² *X kuszi* fn. kedv. 'kiskutya'. **Vö. kuszi**¹, **szuki**².

kuszlik *X O kuszlik* fn. 1. 'pici helyiség'. 2. 'vmely helyiség sarka'. 3. 'bútorok mel-letti kis hely'.

kutkolonc *X kutkolonc* fn. 'nehezék a kútgém végén'. **Vö. kolonc.**

kutyapécér *kutyapécér* fn. 'kutyát ked-velő, szerető (ember)'. **Vö. gyerekepecér.**

kutykorog *X kutykorog, kutyorog* tn. i. 'korog (a gyomor)'.

kutyog *X kutyog* tn. i. 'üldögel'. *Egész este it kutyogott a szomszédba az az embér, majnem uk köllöt hazakünnyi.* **Ik. : el-**

küllebbít *X küllebbít* ts. i. 1. 'kijebb tesz, dob vmit' 2. 'elküld, elbocsát vkit'. *Küllebbítettük az ^{uó}örz^{uó}gyerékét, mer lopott.* **Ik. : ki-**

különödik *1. megkülönödik*

kürt *kürt* fn. 1. 'kályhacső'. 2. 'kny'.

kvint *X † kvint* fn. 'esavarmenet'.

L

la † *la* msz. (rámutatás nyomósítására). **lábón kotyogó** *X O lábónkotyogó* fn. és mn. 1. 'tyúk, amelyik sokáig kotyog, anél-

kül, hogy beülne tojni'. 2. tréf. '(könnyebb) betegséget lábón kihordó (ember)'. **Vö. kotyog.**

lacsmag X *lacsma*g fn. 'latyak, lucsök'.
Vö. **lacsma**gos.

lacsmagos X *lacsma*gos mn. 'latyakos, lucskos'. *Lacsma*gos, sáros, vizes üd^ő van *ujjabb*an karácsonkor is. Vö. **lacsma**g.

ladány X O *ladány* fn. ebben a kifejezésben: *um mégy bele, min ladám*bo a m^{én}kü (a sokat ívó emberről mondják).

ladérgumi l. **radérgumi**

lafatyol X *lafatyol* ts. és tn. i. 'lefetyel (vmit)'. *Eh^és a kuty*a, *mer ig^{én} lafatyul*la a tejet. Vö. **lefetyel**.

lajbi X *lajbi* fn. 'női mellény'.

lajt † *lajt* fn. 'kétkerékű kordéra szerelt hordó, amelyben aratóknak, cséplőknek hordtak vizet'. *Rig^{én}n, uradalmag*ba sok-szor számforgattá v^üttik ki a *lajt*ot a mez^őre.

lajtörja *lajtörja*

lamentál O *lamentál* tn. i. 'sokat beszél'. Sokat *lamentál*t itt az az *asszon*, sokk^á rövidebben is megmonhatta v^őna, am^{it} akart.

lamol X O *lamol* tn. i. '(ló, tehén, ökör) sokat vizel (s nagyon lucskossá teszi az almot)'.

lamp X O *lamp* fn. 'a méheknek hatszög alakú sejtekből álló, viaszból való építménye'. Vö. **lampos**.

lámpagyújtakor X † *lámpogyújtakor* hsz. 'az est beálltával, lámpagyújtás idején'. Vö. **világgyújtakor**.

lampértos X O *lampértos* fn. és mn. 'kissé nagyot halló (ember)'.

lampos X *lampos* (m^{éz}) mn. 'lépes (méz)'. Vö. **lamp**.

langal X O *langal* tn. i. '(tűz) lángol'. Vö. **langaló**.

langaló X O *langaló* fn. 'lángos'. Népr. A langaló kenyértésztából készült és kemencében sütötték. Begyújtottak a kemencébe s amikor már elég forró volt benne, amikor a tűz alul parázslott, a közepére tették a langalót. Mindig hamar megsült. A gyerekek kedvenc étele volt. Langaló-sütés-kor azt szokták mondani: *csücsök kerekégygy^é, lapos domboroggyá*. Vö. **langal**.

lánýágon X † *lánýágonn* (áll) hsz. 'gyöngye lábón (áll, pl. kapuláb, pajta; személy munkahelyén, állásában)'.

lap *lap* fn. 'lapos, mély fekvésű terület'. *N^{ém} akar s^{én}ki a lab*ba íp^ünyⁱ, *mer ha gy^{ün} a ví*z, akkor baj van ott.

lapálydisznó X *lapálydisznó* fn. 'hosszú (testű, orrú) tenyészsértés'.

lapít *lapít* tn. i. 1. 'elnyúlva, lapulva, álmosan fekszik (ak ágyon)'. *Má a ny^ócát is éharangoszták, t^é még m^ég mindig lapít-tasz, il lék^{is}éd a buszt a vígⁱⁿⁿ. 2. 'kny.'*

lápsrice l. **rabsic**

lasztincipó X O *lasztincipó* fn. 'erős szövetanyagból készült cipő'. Vö. **everlasztin**.

látat *látot* fn. 'eredmény'. *S^{ém}mi látott*ya nánc mámo a munkámnok.

lat O *lat* fn. 'mértékegység (súly)'. L. még *fundra eszik a*.

lázár O *lázár* mn. 'gyöngye, beteges'.

lazsnakol † *lazsnakol* ts. i. 'ver, pofoz vkit'. Ik.: el-

le X *le* msz. (kutya hívogatására). *Szuki le, gyere id^é!*

lele X *lele* msz. (libák elriasztására, elhajtására).

leáridál X *leáridál* ts. i. 'megállít vkit'. *Mikor gy^ütt^{em} haza az este, leáridát a hugi, asz k^érd^ész^{té}, igaz-é, hogy em^{én}ünk innejd.*

lebakol X *lebakol* tn. i. 'lehajol'. *H^ógól^ózárak* mindig gyorsan l^é k^őb bak^ünyi, akkor n^{ém} talánok el.

lebaszarint X *lebaszarint* ts. i. tréf. 'letol, megfedd vkit'. *J^ól lebaszarintottam a jábo-val^ó pófázásájj^{ér}*. Vö. **kibaszarint**.

lebenye X *lebenye* fn. 'a szarvasmarha nyaka alatt lelógó bőr'.

lecafol X *lecafol* ts. i. '(magasabb növényzetet, pl. lóherét, lucernát) legázol, letipor'. *N^é m^{én}ny a lúherbe, mer lecafolod, osztán n^{ém} lehet j^ól lékaszány*.

lecseesz X *lecseesz* ts. i. 'letol, leszid vkit'. *L^écs^észtem, mer n^{ém} gy^üt haza üd^őbe*.

lécskál X *lécskál* ts. i. '(gyümölcsbetakarítás után) keresgél, szedeget itt-ott (gyümölcsöt, burgonyát)'.

lecsutál X *lecsutál* ts. i. 'rövidre vág (haját, ágat)'.

lefetyel X *lefetyül* ts. és tn. i. '(kutya, macska) a nyelvét mintegy lapátként használva iszik vagy eszik, sajátos hangokat keltve'. Vö. **lafatyol**.

leff X *leff* fn. ebben a kifejezésben: *vüsi a leff^t* 'eloldalog, elsomfordál, elsompolyog'.

legyez *legyez* ts. i. 1. 'előnyben részesít vkit'. *Az olajos is a kisfaludijakat legyezi, azok éccerre kapnak olajat, ha gy^ünek. 2. 'kny.'*

lélál l. **ellélál**

lehel-pihel X *lehül-pühül* tn. i. 'gyorsan, kapkodva vesz levegőt (ember)'. *Leh^üt-püh^üt, mikor id^ért, arr^ú láttom, hogy uf futott*.

leho X *leho* fn. és mn. rossz. 'nagy testű, ügyetlen, esetlen (fiú)'.

leig X *leig* hsz. 'egészen le'. Vö. **beig**, **benek**, **felig**, **felnek**, **kiig**, **kinék**, **lenek**.

lejáró verem X O *lejáróverem* fn. 'gondosan kidolgozott, téglával kirakott pince-szerű verem, amelynek favázás, földdel be-rakott teteje s rendes ajtaja is van'. Vö. **fennálló verem**.

lejt O *lútt*

lejtő O *lúttó* ebben a kifejezésben: *lútt-ó*nek l^{ém}gy (szekér, bor).

lejtős O *lúttós*

lekázmálódik X *lekázmálódik* tn. i. 'nagynehezen lecicelődik (ágyról, szekérről)'. Vö. **felkázmálódik**.

lel (csak múlt időben:) *lüt* 'lelt', *lütö* 'lelte'. *Hát tégéd mi lüt? Ném tuggyák, mi lütö szégén asszont, de aszonygyák, igén oda van.*
léletel X O *léletül* tn. i. 'lélegzik'. *Am má a vigít járgyo, iszén alig léletül.*

lencel X *lencül* tn. i. 'himbálózva, ide-oda hajtogatva magát, könnyedén megy, jár'.

lenek X *lének* hsz. 'lefelé'. Vö. *beig, benek, felig, felnek, kiig, kinek, leig.*

lénia O *lénia* fn. 'vonalzó'.

lénung † *lérung* fn. 'a katona zsoldja'.

lepényles O *lepényles*^{uó} fn. tréf. 'száj'.

lépet X O *lépet* fn. 'lépés'. *Nal lépeték vútók a fűdönne, onnaj tuttam, hot té gyütté. Másnok nincsen illen nal lépeté.* Vö. *lépetü.*

lépetü X O. *lépetü* mn. 'lépésű'. *Nal lépetü embér vútó.* Vö. *lépet.*

lesikopó X O *lesikop*^{uó} fn. 'besúgó'.

lesimfel X *lesimfél* ts. i. 'leszól, lepesc-kondíáz vkít'. *Lesimfélük egymást, haragosok vútók.*

lésza X † *lésza* fn. 'vesszőből font, padlásra tett élemtároló, lábas kosárféle, elől kis ajtóval. Füstölt húst tároltak benne'.

leszotyorodik X *leszotyorodik* tn. i. '(kisgyerek észrevétlenül) leül (a padra, a földre)'.

letaráz X *letaráz, letarál* ts. i. 'letarol (növényt)'.

létrejön *létregyün* tn. i. 1. 'rájön, miről van szó, leesik a tantusz'. 2. 'kny'.

letyko X *letyko*^{uó} fn. rossz. 'hitvány, értéktelen leves'. *Vam valami letyko is a fűzelék mellé?*

levetel *levétel* ts. i. 1. 'fényképet készített vkiről'. 2. 'kny'.

lidére † *ludvérc*

liiferal † *liféral* ts. i. 'árut a megrendelőhöz szállít'.

*lili*¹ X *lili* msz. (többször ismételve kasák hívogatására). Vö. *lili*².

*lili*² X *lili* fn. kedv. '(kis)kaeca'. Vö. *lili*¹.

limbus X *limbus* fn. 'vizenyős, mocsaras hely, ingovány'.

liskad X *liskad* (többször le- ik.-vel) tn. i. '(növény levele tűző napon; disznó, nyúl füle) lekonyul, lehajlik'. Vö. *liskafülü.*

liskafülü X *liskafülü* mn. 'lelógó, lehajló füllű (disznó, nyúl)'. Vö. *liskad.*

littylötyö X *litylötyö* fn. rossz. 'hitvány ló, leves'.

lobanc X *lobanc* mn. 'hosszú, kócos (haj)'. *Ménny el a borbúlokho, hogyan nízúó ki ewel a lobanc hajjal! Vö. lobancos.*

lobancos X *lobancos* mn. 'hosszú, kócos hajjú (fiatal)'. Vö. *lobanc.*

lobogó *lobogó*^{uó} fn. '(a Mihályin keresztülfolyó Kis-Rábának az a része a malomnál, a zsilib után, ahol) a víz (alázuhanva) a legerősebben s leggyorsabban ömlik, örvénylik'. *Förödéskor a bátrabbak még a jobb*

uszúók a lobogúóba ugrottak, ott usznyi sē köl-löt, mer a viz nas sebessiggē kivüütt az embert.

lóder X *lúóder* fn. 'szennyvíz'. *Vügyték ki a lúóder, de nē az árogbá, hanēm a ganaj-ra, mer vam bennē a tikoknak valúó is.* Vö. *lóderos vödör.*

lóderos vödör X *lúóderosvödör* fn. 'az a vödör, amelybe (a konyhában) a szennyvizet öntik s amelyben a szennyvizet kivi-szik s kiöntik'. *Lúóderos vödörnek kimustrát vizesvödöröket szoktag beállítanyí, odatették a lavúór mellé.* Vö. *lóder.*

lohál X *lohál* ts. i. 'vizet (nagyobb edényben, lavórban, vályúban) fölkaivar, hogy az hullámozásba jön'. Ik. : *ká-*. Vö. *lohog.*

lohog X *lohog* tn. i. 'víz forrás közben mozgásba jön'. *Uf forr a víz a fazigba, csak ul lohog, mnygyá ki is folik.* Vö. *lohál.*

lókec X *lúókec* msz. 'futás, el, ki innen, indulj!'. Vö. *lókecol.*

lókecol X *lúókecul* tn. i. 'elfut, elmene-kül'. *Na lúókeculatok innē, mer baj lész külömbe a kásis miatt!* Vö. *lókec.*

londoni pepin X O *londompēpin* fn. 'különleges almafajta'.

lómbita X O *lúómbita* fn. 'libikóka'. Vö. *lómbitál.*

lómbitál X O *lúómbitál* ts. i. 'lóbál, lóbálgat vmit; libikókázik'. *Éh hosszú dēszkát kērezbe tettünk a nat tuskúónn, azon lúómbitátunk.* Vö. *lómbita.*

lóngec X *lúóngec* mn. és fn. 'langaléta'.

lopva kelt csibe X *lopva kēcs* (*k'ēcs*) *csibe* kif. 'olyan csirke, amelyet a tyúk nem a gazdaasszony ültetéséből keltett'. *Megj. A kotlóstyúk olykor félreeső helyekre is to-jik, amelyekről a gazdaasszony nem tud.* Előfordul, hogy a tyúk ezeken a tojásokon ülni kezd és ki is kelti őket, s a háziak nagy meglepetésére az elveszettnek hitt tyúk egyszercsak egész sereg kisesirkével jelenik meg.

lóstol X *lúóstul* tn. i. '(gyorsan) indul, elmegy, távozik'. *Lúóstull, indú má, mer lēkséd a busz!*

lótífuti X *lúótífuti* mn. gúny. 'folyton szaladgáló (személy)'. *Észt a lúótífuti embert mē harmaccor látom mámo réggel a bűt előt.*

lotyhadt X *lotyhatt* mn. 1. 'petyhüdt, ernyedt (izom, testrészt)' 2. 'túlérett, puha (gyümölcs)'.

lotyó *lotyó*^{uó} fn. rossz. 'sokat fecsegő, mindent kibeszélő nő'. *Az is ollan lotyóó, nēm lehet sēmmit sē mondanyí neki, mindēnt élotyog, emōnd másnok is.*

lovasa X *lovassa* fn. (birtokos személyra-gos) '(ritka növésű) magasra nyúlt, nagyra nőtt fű (ritkán lucerna, lóhere)'. *A kerbe van ēk kis fű, a lovassát lēkaszálom az állo-toknak, a többics csak k'ēzzē lehet tīpnyí, igēn kicsin.*

lőbög X *lőbög* tn. i. '(kitágult, kinyúlt bőr, pl. a kövérből sovánnyá lett, illetőleg idős emberé, lazán álló ruha) lóg, lötyög, lebeg'. *Un nézet ki, mind én madár'eszteget^űő abba a nak kabádbo, lőbögöt rajta mindén, de m'ér is az aptyájj'et köllöttő fűd-vénnyí.*

lőcskáva X *lőcskavo* fn. 'az a görbített, félkör alakú vas, amelybe a szekéren a lőcsöt akasztják'.

lőcslábú X *lőcslábú* mn. gúny. 'görbe lábú, O-lábú'.

lőkölődik X *lőköl^űödik* tn. i. 'lők-dös'.

löttyögős X *löttyög^űös* mn. 'himbálózó menésű, járású (ember)'.

lucanaptár X O *lucanaptár* fn. Népr. A Luca napja és karácsony között eltelt tizenkét nap időjárása a következő év tizenkét hónapjának időjárására utal, és pedig a délelőtti a hónap első, a délutáni a második felére. Ezt néhányan föl is szokták jegyezni (egyről pl. 1972-ből tudok).

lucsi X O *lucsi* fn. 'cucli'.

ludvérc l. **lidérc**

lutyok X *lutyok* fn. 'latyak'. *Csupa lutyok mindén kin, nēm 'érdemēs kilápnýi mast a házbul.*

lükik X *lükik* tn. i. 'lüktet'. *Mégüittem a sebēmet, mēgin igēn lükik.*

lüttyő X *lütty^űő* mn. és fn. gúny. 'esetlen mozgású, lomha járású (ember)'.

Ly

lyuk *lik*

lyukal X *likal* tn. i. 'az elvetendő bur-

gonya (kukorica, napraforgó, bab) számára kapával lyukat vág'. Ik.: ki-.

M

maci X *maci* msz. (csikóhivogató).

mácsik X *mácsik* fn. '(általában valami-vel ízesített) metélttészta'.

macskaméz *macskaméz* fn. 'mézga'.

macskásol l. **megmacskásol**

madárijesztgető *madár'eszteget^űő*

mádizsidó X *mádizsid^űó* fn. ebben a kife-

jezésben: *ot vagyunk, ahun a mádizsid^űő 'bajban vagyunk'.*

magbaváló † *magbaváll^űó* fn. és mn. 'magvaváló (gyümölcs)'.

magkakas X *makkokas* fn. 'szaporításra nevelt, meghagyott kakas'. *A lekszep kokast mēkhagyom makkokasnak.* Vö. **magréce**, **maglúd**.

magló *magl^űó*, *magl^űódiszn^űó* fn. 'anyadisznó'.

maglúd *maglud* fn. 'szaporításra nevelt, meghagyott lúd'. Vö. **magkakas**, **magréce**.

mágnescél X † *mágnēsacil* fn. 'mágnés'.

magréce X *magr^űéce* fn. 'szaporításra nevelt, meghagyott kacsa'. Vö. **magkakas**, **maglúd**.

magvető † *magvet^űő* fn. 'lepedő nagyságú vászon, melyből a gabonát vetik'. Népr. A magvető két sarkát az, aki vetett, a nyakába kötötte, a másik két végét a bal karjára csavarta úgy, hogy a lepedőszerű anyag többi része lazán maradt. Ebben az öblös részbe öntötték az elvetendő gabonát, amit jobb kézzel szórt a földbe a vető.

maherol X *m^űókkērul* tn. i. 'csinál vmit (amihez nem nagyon ért)'.

magyarruha X *magyarruha* fn. 'magyaros férfiviselet'. Népr. A következőkből áll: ráncba szedett fehér vászongatya, fehér ing, piros mellény, kötény, asztrahánsapka árvalányhajjal. Pödrött magyar bajusz il-lik hozzá. Vö. **bohócjárás**, **magyarruhás**, **pruszlik**.

magyarruhás X *magyarruhás* mn. és fn. 'magyarruhába öltözött (férfi)'. Vö. **bohócjárás**, **magyarruha**.

mainap X O *májnáp* hsz. 'az egész mai napon'. *Májnáp is esik az es^űő, akárcsak tēnnap rēggetül estig.*

májog X *májog* tn. i. '(macska) panaszo-san nyávog'. *Ehēs lehet a macska, má mūta it mājog az ajt^űő elōtt, aggyatok neki valamit.*

majorság *majorság* fn. 'baromfi; baromfiak összessége'.

majszter O *májsztēr* fn. (megszólításként) 'kisiparos mester'. *Májsztēr ur! Májsztēr uram!*

mákfőzet O *mákf^űőzet* fn. 'mákgubóból főzött lé, amellyel régebben sírós természetű csecsemőket altattak el'.

mákoslencse X *mákoslencse* fn. (csodálkozás, elismerés kifejezésekként) *mákoslencse*, a *víginn igaza lész neki m^űégis!* Vö. **márugyse**, **szürugyse**, **szűzmáriaugyse**.

málé l. **csiramálé**, **kukoricamálé**

malőr *mal^űēr* ~ *man^űēr*

mámmá X *mámmá* fn. gyny. 'ennivaló'. *Gyere, ēgy^űé szípēnn, it van a mámmá, ollam finom!*

mámmánfa X O *mámmánfa* fn. 'kettő darab, 3—5 méter hosszú földfából, rúdból készült, a találkozási pontnál kötéllel vízszintes-függőleges irányban erősen összekötött, gerendák, rudak, oszlopok felállításakor használt támasztófa, ácsszerszám'. Népr. *A királyfa állításánál is használták.*

mamuszka *mamuszka* fn. 'posztóból készült könnyű papucs, házi cipő'.

manceszter X *máncsesztér* mn. és fn. '(legerősebbnek tartott) szövet, ruhaanyag'.

mangász l. *elmangász, megmangász*

mángorol *mángul* Vö. *elmángorol.*

mángorló *mángul*^{úó}

máriahang X † *ém márijahangot sē* kif. 'egyáltalán semmit'.

máriátlan X *márijátlan* l. mn. rossz. 'neveletlen, rossz, vásott (gyerek)'. *Az'ér márijátlanom vaty, tud mēk, hogyan tuttá illenyēkecs csinányi!* 2. hsz. 'nagyon, igen'. Vö. *istentelen, jézustalan, krisztustalan.*

márc X O *márc* fn. 'méhsör'.

márgiroz X O *marg'éroz* tn. i. rossz. 'tesék-lássék módon csinál vkit'. *A többiek rēndesen dūgoznak, am mēk csak marg'éroz.*

marjul l. *kimarjul*

marmelád O *marmaládé* fn. '(boltban árusított) kemény, szelhető lekvár'.

maródi *mar^{úó}di* mn. 'gyengélkedő (ember)'. Vö. *maródiszoba.*

maródiszoba X O *mar^{úó}diszoba* fn. '(katonai) betegszoba'. Vö. *maródi.*

márugyse X *míruccsa* msz. (csodálkozás, meglepődés kifejezésére:) *míruccsa fölemeli égyedül azt a nass zsákot!* Vö. *mákoslencse, szírugyse, szűzmáriaugyse.*

masni † *mási* fn. '(szalag)esokor'.

maszadék X *maszadik* fn. '(kis) piszok'. Vö. *matyadék.*

maszál X *maszál* ts. i. 'elmaszátol, rozs-zul kenve, meszelve elpiszkít, bepiszkít'. *Micsoda munka esz, tē nem meszész, hanēm maszász, hogyan nisz ki így a fal?*

maszátol l. *bemaszátol*

maszog X *maszog* tn. i. 'lassan dolgozgat, csinálgat vmit'.

materialista *mat'erialista* mn. és fn. 1. 'anyagias'. 2. 'kommunista'.

matyadék X *matyadik* fn. 'kis piszok'. Vö. *maszadék.*

matyókás X O *maty^{úó}kás* mn. 'ittas'.

mátyolos X *mátyolos* mn. 1. 'vizes, sáros, ragadós, nelves (föld)'. 2. 'ragadós, rossz (tészta)'.

megadusztál *mégagyusztál* ts. i. 'megjavít, átalakít vmit'.

megaggik X *mégaggik* tn. i. 'megöregedik'.

megagybakol X *mégagybakul* ts. i. 'fejbe ver; elver, kipofoz (gyereket)'. Vö. *elagybakol.*

megavizál X *mégvizál* ts. i. '(megrendelésnél erősebb, parancsolásnál enyhébb)

meghív vkit'. *Még ot van ét táblo árpo az Ekēállábo, mégavizálom a J^{úó}skát, osztán huónap rēggē lēkaszálluk.*

megbíróst X † *mēgbír^{úó}st* ts. i. 'bepeler (vkit)'.

mēgbörzöget X *mēgbörzöget* ts. i. 'kicsit megmozgat (szénát, szalmát eső után, hogy jobban száradjon)'. *Dilután ki kōllenē mēnnyi a mezz^{úó}re mēgbörzögetynyi a lēhert, un nisz ki, má több es^{úó} nēm lēssz.*

megcsesz X *mēkcsész* ts. i. *durva* 'tönkretesz vmit'. *Mēkcsész^{tē} asz má az es^{úó}s ūd^{úó}, mindēn lērohad a fákrul.* Vö. *csesz.*

megcsicsenik X *mēkcsicsenyik* tn. i. '(tej, lekvár) savanyodni, romlani kezd'.

megcsölik X *mēkcsölik* tn. i. 'növésében elmarad'. *Igēm mēkcsöktek a malacok, in nēm lēhet a vásáro vünnyi ūket, tul picinyēk.* Vö. *megcsökött.*

megcsökött X *mēkcsökött* mn. 'növésében visszamaradt'. Vö. *megcsölik.*

megdádáz X *mēgdádáz* ts. i. gyny. kedv. 'megver vkit, vmit'. *Ebbe a szēgbe ütötted a fejedet? Gyere mējdádázzuk l'értē!*

megéhiül *mēgehiül* tn. i. 'megéhezik'.

megfejbekel X *mēkfejbekul* ts. i. 'fejbe ver'. Vö. *megfejbész.*

megfejbész X *mēkfejbész* ts. i. 'fejbe ver'. *Mēkfejbész^{tē}, mer kidöntöttē a vizet a kán-nibul.* Vö. *megfejbekel.*

megfoganodik X *mēkfoganyodik* tn. i. 'megfogamzik'.

megfújlik X *mēkfujlik* tn. i. 'nedves szalastakarmány, gabona (kazalban, pajtában) befülled, megpenészesedik'. *Ha nēm szenyel a pajta, hz nincs leveg^{úó}mozgás a pajtábo, akkor mēkfujlik bennē mindēn, ami nedves, osztán nēm eszik ugy az állotok.*

meggöbördik X *mēggöbördik* tn. i. '(sár) fagyni kezd'. *Rēggēre mēggöbörödött ēk kicsint, nēm is lēt sáros a cip^{úó}m, mikor a tejet vüttem a csarnogba.*

meghederedik X *mēkhederedik* tn. i. 'megtántorodik (szédüléstől, rosszullétől vagy berúgás következtében)'. *Amint kilép^tt a kocsmarj^{úó}ónn, égybū mēkhederēdēt.* Sokat járt a doktorho a virnyomásávol, de nēm is csoda, hz fólát a szēkrū, sokszor mēkhederēdēt. Vö. *hederēg.*

megkallol X O *mēkcallul* ts. i. 'ketten vkit lábánál, hónaljánál fogva fenekével nekilöbálnak valaki harmadiknak'. *Gyer-tēk, eszt a lānt mēkcallulluk!*

megkettőzik X *mēkket^{úó}zik* tn. i. 'kápázó szemnek kettőzve mutatkozik'.

megkókál X *mēkk^{úó}kál* ts. i. 'megver vkit'. Vö. *kókál.*

megkordál X *mēkkordál* ts. i. 'fegyelméz, kordában tart'. *Tiktēket is mēk kiēnē kordānyī, mer ollan nevelletenyēk vattok.* Vö. *megkordáz.*

megkordáz X *mēkkordáz* ts. i. 'fegyelméz, kordában tart'. Vö. *megkordál.*

megköved X **mékköved** tn. i. '(a kövesztőben, illetőleg melegben, forráságban) megfő; kimelegszik (ember)'. *Ebbe a nam melegbe még lehet kövönni, mennyünk az árnyágba.* Megj. Előfordul igekötő nélkül is olykor.

megköveszt X **mékköveszt** ts. i. 'forró vízben kifőz, abál (húst)'. *Mast ötüng disznót, 'ém még a tudót kövesztém még a katlamba.* Vö. **köveszt**, **kövesztett szalonna**.

megkrisztíroz X O **mékkrisztíroz** ts. i. '(kisgyermeket) beöntéssel kezel'.

megkülöndök X **mékkülöndök** tn. i. 'vkitől, vmitől elmegy a kedve'. *Um mékülöndöttem tülö, hol látynyi sē kívánom.*

megmacskásul X **mégmacskásul** tn. i. '(végtag) elzsibbad'. *Annyit üdög'etem, hom mégmacskásút a lábom, mast asztán alik tudok mēnnyi.*

megmangász X **mégmangász** ts. i. 'megver vkit'. Vö. **elmangász**, **megmáráz**.

megmáráz X **mégmáráz** ts. i. 'megver'. Vö. **megmangász**.

megmohódik X **mégmohódik** tn. i. 'a kéz megerőtletődik s emiatt a csukló körül duzzanat, kemény csomó keletkezik'.

megöl **mégöl** fn. 'ölésre szánt disznó'.

megpöcced X **mékpöcced** tn. i. 'megdagad (ujj)'. *Mékpöccett az ujjam a fatytri.*

megregmál X † **mégrégmál** ts. i. 'megfenyit (gyereket)'.

megribbant X **mégribbant** ts. i. 'elver, elfecsérel (pénzt)'. *Bucsuba v'ót, ot ribbantotta még ugy a pénzit.*

megszivosul X **mékszivosul** tn. i. 'nedvessé, nyirkossá válik'. *Ebbe a nyirkos üdöbe m'ég a faházba is mékszivosul a vágot fa.* Vö. **szivos**.

megszólaszt X **mékszólaszt** ts. i. 'szóra, szólásra bír vkit'.

megtantul X **méktantul** tn. i. 'bárgyúvá, mamlasszá válik'. Vö. **tanta**.

megveszekedik **mégveszekedik** tn. i. 'elpusztul (kisebb állat)'. Vö. **elveszelődik**.

megvetemedik **mégvetemedik** tn. i. 1. 'hízódúsznó, szarvasmarha nem hajlandó enni'. *Mégvetemedett a disznónk, nem eszik, in nem várhotunk karácsonyig, lē köllük üönyi.* 2. 'épületfa, bútortanyag elhajol, meggörbül'.

megvonisztrál X **mégvonysztrál** ts. i. 'összehúzogát, gereblyéz (gabonát, szalmát, szénát)'.

megvonódik X **mégvonódik** tn. i. 'nedvessé, nyirkossá válik'. *Mindēm mégvonódódik ebbe az esős üdöbe.* Vö. **vonódott**.

megyekövet odateszi X **mégyekövet odateszi** kif. tréf.-gúny. 'nem ott végzi a dolgát, ahol kellene'. *A rendetlen fajját, majnem belelptem, hát mégin odatettē a megyekövet az udvar közepire, takaríthatok utáno.*

majklíroz l. **smajklíroz**

melence X **melēnce** fn. 'hús, gyümölcs, zöldség megmosására, mosogatásra és gasztásra használatos tál alakú edény'.

melled l. **kimelled**

melleget **mellēget** ts. i. '(szárnyast) a melle tollaitól megfoszt'.

mellél **mellēkül** ts. i. 1. 'elhalasztja, elodázza, kerülgeti vminek a megtételét'. *Má rigēm mégigértik, osztám májig is mellēkül a faház méksindlását, így attrū köllök tartanyi, hogy éccēr össződül az egisz.* 2. 'kny.'

melleskötény **melleskötīn** fn. 'iparosok (cipészek, asztalosok, kovácsok stb.) használta kötény, amely a mellet is takarja s amelyet a nyakba akasztva és derékban átkötte hordanak'.

melleszt l. **kimelleszt**.

menés **mēns** fn. 1. 'komissió'. *Mas nēm fűözök, a mēnsēket járom lē.* 2. 'kny.'

ment X **mēnt** fn. 'sor, menet, utcarész, utcator'. *Ezēnn a mēntēnn it nincs is má rigi ház a mi uccángbo.*

menyecske **mēnyecske** fn. 'az a tánc, amelyet a menyasszonyi ruháját éjfélkor levetett, tarka ruhát öltött s kendőt kötött menyasszonnyal táncolnak, elsőként a násznagy, majd a lakodalom többi férfi résztvevője'.

mennydörgős **mennykő** **mēndērgűs** **mēnkű** **menyétasszony** X O **mēny'etasszon** fn. 'menyét'.

mester **mēstēr** fn. 1. O '(kántor)tanító'. Megj. Az egykori evangélikus tanító kertjét ma is **Mestērkert**-nek hívják. 2. 'kny.'

mészárszék **mészárszék** fn. 'az a helyiség, ahol húst mérnek'. Vö. **szék**.

messze **őreganyám** X O **messzi őreganyám**, **őregapám**, **kérésztanyám**, **kérésztapám** kif. 'nem a faluban lakó nagyanyám, nagyapám, keresztanyám, keresztapám'.

messzely † **messzű**

metsz l. **kimetsz**

mezítláb **meszt'elláb**

mezsgye **mēgye**

mezsgyénés X O **mēgyenizs** fn. 'határ-, mezsgyeviszály esetén a mezsgyének a községi elöljáróság vagy mérnök által történő felülvizsgálása'.

mi **mīnk** személyes névmás (így csak alanyként, de: *a mi házunk*).

mián † **mihānn** névutó 'miatt'.

mifélenk X O **mif'elīnk** mn. és fn. 'azonos felekezetű, vallású'. *Ebbe a faluba nēm sok mif'elīnk embēr van.*

mihānc X O **mihāncs** hsz. 'mihelyt'. Vö. **mihelyst**.

mihelyst X O **mihelēst** hsz. 'mihelyt'. Vö. **mihāncs**.

mindenik **mindēnik** névmás 'mindegyik'. **mindétig** X † **mīnd'ēig** hsz. 'örökké'.

mindenszűntelen X **mīndēnszűntelen** hsz. 'ígen gyakran'.

minuta O *minuta* fn. 'perc, pillanat'.
mióta *móta*
misung X *misung* fn. 'cement és homok keveréke'.
mókkerol l. **maherol**
mondvacsinalt X *mondvacsinyált* mn.
 1. † 'megrendelésre készült (eszima)'. 2. rossz. 'hitvány (munka)'.
mony X *mony* fn. 'hímvessző'.
monyas X *monyas* fn. 'csődör'.
more X O *more* fn. gúny. 'cigány'. A cigányok *mírgessek*, ha *aszonygyák* nekik, *hom* *more*.
móres *múóres* fn. A következő kifejezésekben : 1. *ennek* (*annak*) *ez* (*az*) a *múóressé*, *mégvan* *ennek* (*annak*) *is* a *múóressé*: 'módja, módszere, fogása, trükkje'. 2. *múóresse* *tanít*: 'rendre tanít, fegyelmez'.
Vö. hopszesz, indes.
móringol † *múóringul* ts. i. 'hozományképpen kap vmit'.
morzsókaleves X O *morzsúókaleves* fn. 'apró, búzaszem nagyságú levestésztával, reszelt tésztával készített leves'.
mosódik *mosóódik* tn. i. 'mosogat (edényeket)'.
mosódóröngy X *mosóódúóröngy* fn. 'mosogatóröngy'.
mothos X *mothos* mn. és fn. 'falánk, nagyevő (ember)'.

motolla O *matuólla*
motyog *motyog* tn. i. 'piszinog'.
muglitégla X O *muglitégla* fn. 'kiegetlen, napon megszáritott téglá'.
mujkó X O *mujkó*, *mujgó* fn. 'kisgyerek (fiú, lány)'. *Nagy a zaj az ovodábo, ezek a mujkók ricsajoznak jáccás közbe.*
murkon X O *múórkon* fn. '(sárga)répa'.
murnya X *murnya* fn. '(szalmakazal) elrothadt alja, széle; (mindenféle) rothadt szemét, rossz ganaj'.
muslica *muszlica*
muszájfelállni X O *muszájfelányi* fn. 'keljfeljancsi'.
muszájkell *muszájköll* tn. i. (a *muszáj* nyomatékositott formája:) *muszájköllötem doktorho mennyi.*
muszmutol X *muszmutul* tn. i. '(disznó) hangosan szaglászva keres vmit a földön'. *Igém muszmutul a disznó a szívafa alatt a, biszto szívát keres. Vö. muszutul.*
muszutul X *muszutul* tn. i. '(disznó) hangosan szaglászva keres vmit a földön'. Vö. *muszmutol*.
muter O *mujdér* ~ *mutér* fn. 'anya'.
mutymurutty X *mutymurutty* fn. és mn. rossz. 'többszörször készített, összekotyvasztott silány (ételféle)'. *Valami mutymurutytyot lökött oda neki az asztóra, de an nem is évéd belüllö.*

N

nadarzik X *nadarzik* tn. i. '(vemhes tehénből) fehéres folyadék folyik'. *Aszonygyák, ha nadarzik a tehén: ha barna, bika léssz.*

nagyban van X *nagyba van valakivel, nagyba vannak (egymással)* kif, kissé gúnyos 'feltűnően jó viszonyban van vkivel, vannak egymással'. *Némrig még veszekétek, mas még ma mégin ollan nagyba vannak, hocs csak na!*

nagyfűrész X *natyfűrész* fn. 'keresztfűrész'.

nagy füttyekkel X *naf füttyekkel* hsz. gúny. 'nagy garral, hangosan'.

nájnáj X *nájnáj* fn. 'nagyon messze, igen messze, elérhetetlen távolságban'. (Gyermekeknek mondott tréfás szó, válaszul kérdésekre : hol van édesanyám, édesapám, öreganyám, öregapám, bátyám, néném, X néni, Y bácsi stb.) *Né kerezd idésanyádot, emént nájnájbo. Nájnájbo van idésapád, maj méggyün dilutánro. Vö. heknycukuk.*
napa O *napa* fn. 'anyós'. (birtokos személyjellel :) *napamho gyütt a doktor. Megj. Előfordult a napamasszon is.*

napraforduló X † *napraforduló* fn. 'napraforgó'. *Megj. A napraforduló a II. világ-*

háború után szorult ki, amikor nagyobb tömegben kezdtek termesztetni a napraforgót.

naslagol l. **elnaslagol**

ne *nē* msz. (tehenek terelésére).

nekiándorodik X *nekiándorodik* tn. i. 'kelletlenül, ímmel-ámmal hozzáfog vmihez'. *Addig-addig bisztatott, 'én is nekiándorottam a vigin a kapálásnok.*

nekibodálja magát X O *nekibodállo magát* ts. i. 'nekidurálja magát, hozzáfog vminek az elkészítéséhez, elvégzéséhez'.

nekitaknyosodik X *nekitaknyasodik* tn. i. tréf. 'gyors fejlődésnek, növekedésnek indul (fiú, lány)'.

nélkül *nékünn*

némethármaz X † *nímethármaz* tn. i. 'egy bizonyos labdajátékot játszik'. Vö. **némethárom**.

némethárom X † *nímethárom* fn. 'egy bizonyos labdajáték'. Vö. **némethármaz**.

nett O *nētt* fn. és mn. 'tisztá, rendes, szép öltözötű (lány)'.

nesznek vesz X *nesznek vész* kif. 'észre vesz, megneszel'. *Nesznek vëttem, hogy ezek el akargák emésztényi a kutyánkot.*

neszüdik X *neszüdik* tn. i. 'lármázik, hangoskodik'. *Nē neszüggyeték az ablak alatt, in nēm tud alunnyi Kati n'én'eték!*
ninda X *ninda* msz. (tegezett személy-hez :) 'nézd azt, nézz oda!' *Ninda, ki gyün ott!* Vö. **ninde**.

ninde X *nindē* msz. (tegezett személy-hez :) 'nézd ezt, nézz ide!' *Nindē kislejja, mit hoztat nekēd!* Vö. **ninda**.
nózi O *nózi* fn. gyny. 'orr'.
numera X *numera* fn. 'nemi aktus'.

Ny

nyáklás X *nyáklás* mn. 'ragadós, vizes (föld, hús)'. *Mikor ē vam munkávo a föld, osztán esüő esik, ragadós lēssz, uh hon nēm lehet rāmēnnyi, arra monygyák, hony nyáklás, mēg a husra, mikor romlanyi kezd.*

nyámmog *nyámmog* tn. i. rossz. 'kelletlenül, étvágytalanul, lassan eszik'. *Nē nyámmog'gy, egy'ē rēndessem, vaty hadd ott!*

nyámnyila *nyámnyila* mn. rossz. 'pipogya, gyámoltalan, nyámnyám, nyimnyám'. *Nyámnyila ez a gyerek, katonának sē köl majd.*

nyefeg-nyafog X *nyefēg-nyafog* tn. i. rossz. 'nyűgösködve, kényeskedve panaszkodik, siránkozik; nyűgösködve siránkozik vmiért'. *Nē nyifēg'gy-nyafog'gy a biciklij'jér, ussē vēhetēd mēg!*

nyeffeget X *nyeffeget* ts. i. 'gyötör, kínozt, nyaggtat (kutyát, gyereket, macskát)'. *Nē nyeffegezsd azt a szēgin lánt, iszēm minygyá épütyērdik. Ik. : mēg-.*

nyehenyuha X *nyehenyuha* mn. rossz. 'nehézkés, lassú mozgású, ügyetlen (ember)'. *Ilenny nyehenyuha emberrē nēm szeretnik ēggyūd dūgozni, sēm mire sē mēnnink.*

nyektet X *nyektet* ts. i. 1. '(gyereket) nyaggtat'. 2. '(hegedűt) nyekerget'.

nyeldeklő O *nyēdeklő* fn. 'ádámesutka'. *Csak új járt lē-föl a nyēdeklő'őjō, mikor ivott.*

nyesedék *nyesedik* fn. 'az a hús, amit a disznóóló a zsírslalonnáról lenyeseget (és a kolbászshúshoz dob)'.

nyig-nyög X *nyig-nyög* tn. i. rossz. 'folyton-folyvást nyög (betegeskedő, beteg, szenvedő ember)'.

nyikálódik X *nyikálódik* tn. i. '(kítartóan) nyafog vmiért (gyermek)'. *Annyity nyikálódott a gyerek a labdáj'jér, hogy a vāgim vētem neki ēggyet.*

nyirettyű † *nyirettyű* fn. 'hegedűvonó'.

nyíró olló *nyírőolló* fn. 'birkanyíró olló'.

nyíró olló X *nyírőolló* fn. 'nullás borbélyolló (kopaszra nyírásához)'.

nyiszereg-nyőszörög X *nyiszērēg-nyőszōrōg* ts. és tn. i. 'fájdalmában vagy félelmében halk hangot hallat; így beszél vagy így mond vmit'.

nyisszant X *nyisszant* ts. és tn. i. 'egyetlen, gyors mozdulattal elvág vmit'.

nyizgál X *nyizgál* ts. i. 'nyúzgál vmit (életlen késsel)'.

nyizger X *nyizgēr* mn. gúny. 'sovány'. *A fájad igény nyizgēr, un nisz ki, mind aki nēm kap ölöget ēnnyi.*

nyommog X *nyommog* tn. i. rossz. 'lassan tesz-vesz'. Vö. **tapogat**.

nyomórúd *nyomórúd* fn. 'a szekérre rakott szénát, gabonát stb. leszorító rúd'. Vö. **nyomórudal**.

nyomórudal X *nyomórudal* ts. i. 'nyomórúddal leszorítja a szekérre rakott szénát, gabonát stb.'. Vö. **nyomórúd**.

nyomos O *nyomos* mn. 'kitartó, szorgalmas (ember)'.

nyoszolóasszony † *nyoszolőasszon*

nyoszolyólány † *nyoszolőlán*

nyögvenyelő X O *nyögvenyelő* fn. tréf. 'fojtós, nehezen nyelhető étel'.

nyökög X *nyökög* tn. i. gúny. 'dadogva beszél'. *Csak nyökögött, osztán alig 'értették, hom mit is akar mondanyi.*

nyönyörög X *nyönyörög* tn. i. rossz. '(sokáig) piszmog, foglalatoskodik vmivel'. *Nēm csinál as sēmmit sē, csak nyönyörög az udvaronn.*

nyőszike-gyerek X O *nyőszike-gyerek* fn. 'növésben levő, még nem kamaszkorú gyerek'.

nyuklisbab X *nyuklizsbab* fn. 'levesbe való zöldbab'. Vö. **nyuklisleves**.

nyuklisleves X *nyuklisleves* fn. 'egy fajta bableves'. **Népr.** A babot megfőzve, berántva csipetkével találják. Vö. **nyuklisbab**.

nyula X *nyula* fn. '(disznónál) a háj alatt levő hús'. **Népr.** Kolbászba szókták beledolgozni, de pecsenyét is sütnék belőle. *Nyula + szalonna = császárhus.*

nyühöl X *nyühül* ts. i. '(nehezen) húz, vonszol vmit'. *Mity nyühülöd ēgyedül azt a sog gaszt, vārgy, gyüvők 'én is!*

nyühölődik X *nyühülődik* tn. i. '(reggel) nagynehezen fölkel, felöltözködik'.

nyüstöl X *nyüstül* ts. i. '(kítartóan) húz, vonszol vmit; (cibálva) húzogat'. *Nē nyüstūd azt a gyerekēt, nēm akar jāconnyi, má ámos.* Vö. **nyüstölődik**.

nyüstölődik X *nyüstülődik* tn. i. '(kítartóan) húz, vonszol; (cibálva) húzogat'. Vö. **nyüstöl**.

nyüves nyüves 1. fn. és mn. tréf. (gyerekek tréfás megszólításaként, jelzőjeként): *Té nyüves, hum v^ótól illen sokáig! Ez a*

nyüves kölkök megmonta, mit véltem az annyanak. 2. mn. 'férges, tetves (állat)'.

O, Ó

ócsáról ^uócsál
odaállít odaállít tn. i. 'odaáll, odamegy'.
Ot v^ótak a ház előtt az asszonyok, odaállítottam én is, hat tuggyak még valamit a kisfaludi bucsurul. Megj. A tárgyas odaállít a köznyelvvél megegyező jelentésű.

old ^uódd
offertórium X offért^uórium fn. 'perselypénz'. *A maji offért^uóriumot a szeretetothonnak aggyuk.*

ókula O ^uókula fn. 'szemüveg'.

ókuláré O ^uókuláré fn. 'szemüveg'.

oláhul X O olájul hsz. 'románul'.

olezánusz l. alezánusz

olvad ovad

olvaszt olvaszt

olyik X ollik névmás 'némelyik'.

ómama O ^uómama fn. 'nagyamama'.

ómárijom l. almárium

ond-mond X ond-mond tn. i. 'sokat beszél, fecseg, mond'. *Ondot-mondott, amíg v^uót mellett valaki, akihé sz^uóhatott.*

őne X ^uőné tagadószófele 'nem, nincs'. *Az istál^uőba ugyan edügozgat, de más osztán^uőné (= csak az istállóban dolgozik, más munkát nem végez).*

onnan onnajt

ónyas X ^uónyas mn. 'vmiért igen odavan, vmit nagyon kíván (ember, főként gyerekek)'. *Hogyan léhecc ollan^uónyas az'ér*

a játik'ér, nem vagy té má kiszgyerék, nem játik k^uő nekéd!

órátlanul X ^uórátlanul hsz. 'túl gyorsan, idő előtt'. *A testvéreji is ^uórátlanul eméntek, tavál temették őket, pedig javábo íhetné valamennyi, iszén nem v^uótak m'ég ollan öregek.*

ondó ond^uó fn. 1. 'kukoricadara durva (a kukoricahéj összetöréséből származó) része, amely kukoricakása készítésére nem használható'. Népr. A nem kukoricakásának szánt kukoricadarával együtt ez is a moslékba kerül. 2. 'kny'.

ordungol X O ordungul tn. és ts. i. rossz. 'letol, megszid, lehord'. Ik.: lő-

orja ^uörgya

oroszbejövetel X oroszbegyüvetel fn. 'a szovjetek felszabadító hadjárata hazánkban 1944–45-ben'.

orr ^uór, or

ószél l. alszél

osztozik osztozik tn. i. 1. † 'örökséget oszt el', 2. 'veszekedik, vitatkozik'.

otkolon † otkolon fn. 'kölnivíz'.

otkolonoz X † otkolonyoz tn. i. 'kölnivízzel locsol'.

otromfotrom X otromfotrom mn. gúny. 'otromba, durva'.

ottanék X O ottannék hsz. 'ott'. Vö. ittenék.

Ö, Ő

öbledék X öbledik fn. 'öblítő víz'. *Az öblediket az árogha öcsüttek, né a virágokra, mer a luk (= lúg) kiöli őket!*

ög-mőg X ^uög-m^uög tn. i. gúny. 'dohogva, mérgesen, morogva beszél'.

ökörborjú X ökörborgyu fn. 'ivartalanított, herélt bikaborjú'.

ökörtinő X ökörtinő fn. 'fiatal ökör'.

öltözetesen X ^uöltözetössenn hsz. 'ünnepiesen felöltözve'.

öltözőruha O ^uöltözőruha fn. 'öltöny'.

ördögbőr O ördögbőr fn. 'erős, tartós, nadrágnak való ruhaanyag'. Öt. ördögbürnadrág.

ördöglakat O ördöglakat fn. 'két, többszörösén meghajlított és egymásba akasztott, türelemjátékként szétszedhető drót'.

öregesküdt X O öregesküdt fn. 'a bíró helyettese'.

öregsegéd X O öreksegéd fn. 'a műhelyben a legügyesebb legény, a mester helyettese (általában a legidősebb segéd)'. Vö. elsőlegény.

öringel X O ^uöringül tn. i. '(kerékpáron, motoron) veszettül hajt'.

őrlől ^uöll

őszféllel X O ^uőszféllel hsz. 'ősz elején'. Vö. tavaszféllel.

összeábdál X összeábdál ts. i. 'összetákol'. *Összeábdátunk a deszkágból a nyulaknak valami kis helet.*

összekohodik X O összekohodik tn. i. 'össze-, elrothad (nedves szalma, széna, gaz)'.

összekottyanik X összekottyanik tn. i. 'összemegy, megrozzan, lesóványodik'. *Nab beteg v^uót, nem léhecs csodákozni, hogy így összekottyan, alig áll rajta a ruha.*

összekutyorodik X **összőkutyorodik** tn. i. 'összehúzza magát, összegörnyed'. *Hazsba vátkát, egybű összőkutyorodott.*

összemarék **összőmarék** fn. és hsz. 'annyi, amennyi az egymás mellé tett két tenyérbe befér'. *Tígy égyg összőmarék korpát a mosligba! Széttem az epérbiul égyg összőmarékkal.*

összerihtel X **összőriktul** ts. i. 'elrendez'. *Riktullátok össző az ágot, raktyátok éh hel'é, igy ollan ronda, ha szerteszt van!*

összestelliroz X **összőstell'éroz** ts. i. 'szabályosan, szépen rendbe rak (fát, szalmát, ágat, trágyát)'.

összezakotál X **összőzakotál** ts. i. 'összeállít vmit, kellő szakértelem nélkül, üttelegelve'. *Köllenünk él ládát összőzakotányi a krizantinyoknak is, ezégbűl a roz deszkágbű még l'écégbű l'éhetné is, kalapács, firisz mék szégek köllenek hozzá.*

öt-kált l. **üvölt-kiált**

özönnel X **özönnyel** hsz. 'túlságosan bőven'. *Id'énn özönnyé léd dij'ónk ezénn a fánn, attunk is a szomszédoknak is öloget belüllő. Taval özönnyé v'ót krumpink a kerbe, alig gy'öztem betuládoznyi talicskínn a zsákokat, annyi termétt.*

P

pacalleges O **pac'óleges** fn. 'vékony, kockalakú, elég nagy téstákkal készült leves'.

pacsál X **pacsál** tn. i. '(vízben) játszva pacsol (kisgyermek)'. Vö. **pacsáz**.

pacsáz X **pacsáz** tn. i. '(vízben) játszva pacsol (kisgyermek)'. Vö. **pacsál**.

pacsli X **pacsli** fn. 'papucs'. *Huszt föl a pacslikat, abba gyere a szobábo!*

pacsmag X † **pacsmag** fn. 'ruhából vagy posztóból készült cipőfajta'.

pagonyál X **pagonyál** ts. i. 'út, ver (fát, gyereket)'. Ik.: *el-, ki.*

pakundekli X O **pakundekli** fn. 'durva, vastag keménypapír'.

palánk **pallánk** fn. 'deszkakerítés'.

palázol X † **palázul** tn. i. 'az időt haszontalanul, csavargással tölti'.

palozsna X **palozs** fn. 'szoktatatótojás'. *A hugi a palost is behozta a tikházbul a többi tojással.*

pampos X † **pompos** fn. 'egy fajta sült tészta, tetején túróval'. Megj. Magas tepsi-ben sütötték.

pándimeggy X **pándiméggy** fn. 'húsos, nagy szemű meggyfajta'.

pángli l. **bankli**

pantikálódik X **pantikál'ódik** tn. i. 'vitakozik, veszekedik'. *Azom pantikál'óttak, méllik'é légyén a labda.* Vö. **panulódik**.

panulódik X **panul'ódik** tn. i. 'vitakozik, veszekedik'. Vö. **pantikálódik**.

panvágli X O **pamvágli** ~ **pamvángli** fn. 'kisvasút'.

papírhágedli X O **pappírhágedli** fn. 'előke'. Vö. **hágedli**, **pártedli**.

papiros O **pappiros**

papos lúd X O **paposlud** fn. 'feje tetején fekete foltos lúd'.

paparmorgó O **paparmorg'ó** fn. tréf. '(reggeli) pálinka'. *Bev'ttē am má a paparmorg'ót, messzirű 'érēznyi a pálinkabüsz.*

paprikajancsi **paprikajancsi** fn. tréf. 'mérge, dühös, gyorsan haragra gerjedő (gyerek); a dühtől vörös, kis termetű ember'.

papsipkás X **papsipkás** mn. 'az úritők sapkaszerűen kidomborodó, rendszerint eltérő színű része'.

paradiesom † **paradejsz**

paraplé † **parapli** fn. 'esernyő'.

parasztők X **parasztők** fn. 'takarmányozásra való tők'.

parlagi tyúk O **parragi tik** kif. 'kis termetű, nem kényes, jó tojó tyúk'.

parola **parula**

parolázik **parulázik**. Megj. Vásárokbán szoktak parolázni az eladók és a vevők. Sokszor vörösrre verték egymás tenyerét lóra, tehátre alkudozva.

partedli † **pártēdli** fn. 'előke'. Vö. **hágedli**, **papírhágedli**.

páskum O **páskom** fn. 'a faluhoz közel fekvő rét, illetőleg dűlő'.

paslogat X **paslogat** tn. i. 'oda-odapillant'. Vö. **passant**, **passogat**.

passant X **passant** tn. i. '(oda)pillant'. *Passantottam égyget, má tutta is, mirű van sz'ó.* Vö. **paslogat**, **paslogat**.

passogat X **passogat** tn. i. 'oda-odapillant'. Vö. **paslogat**, **passant**.

paszat X **paszat** fn. '(kicsi) piszok'. *Paszat kerűt a borospohárbo, pizskállátok ki valamivel!*

passzírzó X **passz'érz'ó** fn. 'paradiesomzita'. *A passz'érz'óbű passz'érozuk ki a mékfűt paradiesomot.*

passzita X **passzita** fn. 'gyermekágyas asszonynak vitt leves, hús, tészta, bor stb.'. *Mikor tē születté, nekēm is hoztak passzitűt, él lűtē bort is, de asz nēm 'én ittam még.* Vö. **komatál**.

patikaszer O **patikaszer** fn. 'gyógyszer'.

paszkonca X O **paszkonca** fn. 'sem nem kakas, sem nem tyúk'. *A paszkonca sē nēm bubul, sē nēm tojik.*

passzus **pakszus** fn. 'marhalevél, járlatlevél'.

pati X † **pati** fn. '(kártyázó) társaság'. *Kártyapati.*

patikus † **patikarus**

patyakol X *patyakul* tn. i. '(vízben) csapkod, pacskol'.

peccek *pöcök*

peffer X O *peffër* fn. durva 'nő nemi szerve'.

pehely O *pöhöl*, O *pölhe*, *píhe*

pékedli X *pékédli* fn. 1. † 'festékes köcsög'. 2. rossz. 'rozszant motoros jármű (motorkerékpár, kisebb autó)'. *Mégin id durrog ép pékédli a házunk előtt, minygyá bedöglök, ollam furcsán pöfög.*

pekeráj X † *pékéráj* fn. 1. 'pékség'. 2. 'rossz, vacak hely'.

pekkül l. **pikkel**

peleszka X *pələszka* mn. rossz. 'sovány, vézna'. *Beteg lehetett a Mari, ollam pələszka má hetek óta szegín.*

pelleg X *pelléget* ts. i. '(dunyhát, paplant) lebbeget, ráz'. *Nē pelléğess annyit, ham maraggyom bennē ēk kis por is!* Vö. **kipellent**, **pellet**.

pellet X *pellül* ts. i. '(dunyhát, paplant) lebbeget, ráz'. *A szomszédba pellűnek, mer látom, száll a toll.* Vö. **kipellent**, **pelleg**.

pellent l. **kipellent**

pélva l. **polyva**

pemete *pemtét* fn. 'rúd végére kötött, kukoricafosztásból készített csutak a kemence tisztítására'.

pendely † *pintűő* fn. 'kisgyermeknek hosszú, ingszerű ruhája'. Vö. **pendelyes**.

pendelyes † *pöndölős*. Vö. **pendely**.

penészes *penészlēs*

penészhentő X O *penészmentűő* fn. gúny. 'hasznavehetetlen, dologtalan (ember), aki csak eszik'.

penna † *pēnna* fn. 'író toll'.

pénz O *pénájz* tréf.

péra X *p'éra* fn. 'tehén nemi szerve'.

perje *pörgye*

permeteg X *permeteg* mn. 'apró cseppekben hulló, permetező (eső)'.
permutergomb X † *pěrmutěrgomb* fn. 'egy fajta gyöngyházgomb'.

pernye *pörnye*

perreg X *pěrrég* tn. i. 'nagyon hangosan szól, berreg (motor, autó, traktor)'. Vö. **perreget**.

perreget X *pěrréget* tn. i. '(motorral, traktorral, autóval) túl hangosan dolgozik, jár'. Vö. **perreg**.

persóniáz l. **elpersóniáz**

perligumi X *pěrligumi* fn. 'gumiszalag'.

perzel *pörzsül* ts. i. 1. '(disznóöléskor) a levágott disznó szőrzetét szalmával (újában gázzal) leégeti'. 2. 'kny.'. Vö. **kistűz**, **perzselés**.

perzselés *pörzsülis* fn. 1. '(disznóöléskor) a levágott disznó szőrzetének szalmával (újában gázzal) történő leégetése'. Népr. A levágott disznót oldalra fektetik, két felső lábát téglával támasztják ki s búzaszalmával általában kétszer teljesen bete-

rítik. A szalma leégése után szalmacsutakkal, majd kotrókésekkel megtisztítják a disznót az égési maradványoktól (pernyétől, koromtól). Ahol nem égett le a szőrzet (hajlatokban, a fül mellett, a lábak végén), ott *zsuppal* = rozsszalmanyalábokkal vagy búzaszalmanyalábokkal folytatják a munkát, „finomítanak”, amíg az egész szőrzet le nem ég. Erről a perzselők úgy győződnek meg, hogy végighúzzák tenyerüket a disznó leperzselte részén. Amikor az egyik oldal perzselésével megvannak, átfordítják a disznót másik felére, vastagon szalmát terítve alá. Ezt követi a fentebb leírt kétszeres betérítés és a finomító munka. A perzselés után a disznót forró vízzel és súrolókefével mossák tisztára. Újában (propánbután) gázzal perzselnek, egy teríték szalmát így is felhasználnak azonban a perzseléshez, mert a disznó bőre szebb színű és finomabb ízű lesz, ha a szalma lángjával-tűzével „megkapatják”. 2. 'kny.'. Vö. **kistűz**, **perzel**.

pesszeg X *pěsszég* tn. i. 'gúnár, anyalúd (fiókaít feltéve) sziszegő hangot ad, hogy elriassza a közeledő állatot, embert'. *Nē mēny közel a gunárho, má pěsszég a, belekap am hamar a lábodba!*

pesztra *pěsztra* fn. 'fiatal lány'.

petrencefa X *petřencefa* fn. 'széna hordására való rúd'.

petróleum *pětrol*

petyek X O *petyek* fn. rossz. 'összevissza kevert, főzött étel, ital'. Vö. **petyekel**.

petyekel X O *petyekül* ts. i. rossz. 'összevissza főzöget, kotyvaszt mindenfelét'. Vö. **petyek**.

pézmás X O *p'ězmás* mn. gúny. 'gyermek (feneke) piszkos, fostos'.

piac † *pihare*

picsog X *picsog* tn. és ts. i. rossz. 'pofáz, összevissza beszél, száját jártatja'. Megj. Csak a fiatalabbak nyelvében használatos.

píjog X *píjog* tn. i. '(kisesirke) „sírós” hangot ad (ha valami baja van, pl. ha anyjától és társaitól elmaradva, elszakadva egyedül marad)'. Vö. **csiápol**.

pikét X O *pikét* fn. 'feltűnő hely'. *Ki van tővé pikétre idészanyic cipejé, hogy eszevgyem, osztán kipucullam.*

pikkel *pěkkül*. Vö. **spiccel**.

pila X O *pila* mn. 'sanda, rosszul látó (ember)'.

pillenke l. **bilicke**

pilinckézlik l. **bilickézlik**

plinga X *plínga* fn. 'kés pengéje'.

pinka O *pinka* fn. 'pinkapénz'.

pintér † *pint'ér* fn. 'kádár'.

pintli X O *pintli* fn. 'a nadrág felső szegélye, része, ahol a szűj fekszik'.

pipacejg X O *pipacejg* fn. 'pipafölszerelés'.

pipis O *pípis* fn. 'kiscipő, kisgyermek ci-

pője'. *Nyujcs ki a lábodat, fűdhuzzuk a pipi-sédet!*

píritós *píritus* fn. 'a mácsik, a metélt-tészta lesült része'.

pírnnyagos *X pírnnyagos* mn. 'kissé piros'.

píszkotál *X píszkotál* ts. i. 'píszkál, píszkálga vmit'. *Ném nyulok hozzá, ném is píszkotálom eszt a hust, ném tri mēg.*

píszterkél *pészterkél* ts. i. 'babrá, píszkálga vmit'.

pitli *X † pitli* 'faedény, favödör'. *Megj.* Ismerik a következő dal kezdő soraiban: *favödör, fasajtár, fapitli...*

pitye *X pitye* fn. kedv. 'kicsibe'.

pityer *X pityer* fn. 'egy kis madár'.

pityi *X pityi* msz. (többször ismételve kicsibék hívogatására).

pitypalatty *X pitypalatty* fn. 'egy fajta madár'.

pittyel *X O pittylül* tn. i. 'grimaszokat vág, nemtetszést fejezi ki'.

pizslik l. *elpizslik*

planéta *O plán'éta* fn. 'jóslatot tartalmazó, egérrel vagy papagájjal kihúzatott cédula'. *Népr.* A „planétás ember” a vásárok ismert alakja volt. Főlszerelését nyakába függesztett, széles, nyitott dobozban hordozta. A jóslattal telenyomatott papírlapok nagy halmazából papagáj vagy fehér egér csipett ki egy lapocskát, vagyis kihúzta a planétát. Ezen az olcsón kapható papírlapon „olvashatta” a húzóató jövendő sorsát.

pléh *O pèle*

pletykaláda *X O plétykaládo* fn. tréf. gúny. 'vezetékés rádió'. *Megj.* Az 50-es évek egységes, csak a Kossuth-adó műsorát közvetítő vezetékes rádióját nevezték így. **plutó** *X † plutó* fn. 'sokat, összevissza beszélő (gyerek, felnőt)'.

plutyka *X O pulutya, plutyka* fn. 'kelkáposzta főzelék'. *A plutyka az idéskáposzta csunya nevű. Vö. édeskáposzta.*

pocák *X pocák* fn. 'rendetlen evés utáni ételmaradék'. Vö. **pocákol**.

pocákol *X pocákol* tn. i. 'rendetlenül eszik'. *Ik. : bele-*. Vö. **pocák**.

pócik *X † pűócik* fn. 'poc'. *Az öregék monták a pűócifélek, hop pűócik.*

pocikol *X † pűócikul* tn. i. '(kisgyermek) fölmászik vmire (ágyra, székre, asztalra, ládára, polera, általában vmi magasra)'. **pofitos** *X pofitos* mn. kedv. 'pufók'.

pogány *pogán* mn. és fn. l. 'templomba nem járó (személy)'. 2. 'kny'.

pokla *pokla* birtokos személyjeles fn. 'állat (tehén, disznó) méhlepénye'.

pokolistenében *X pokolistenibe* hsz. durva 'nagyon messze, messzire'. *Mégim pokolistenibe átunk még az állomástul.*

pokolkor *X pokukor* hsz. durva 'nagyon régen'. *Pokukor attam neki kűőcsön száz forintot, májrik sē atta mēg.*

polgár *pűógár* fn. 'nagygazda'.

policáj *X O policáj* fn. 'rendfenntartó, karszalagos civil (1945-ben)'.

polyák † *polák* mn. és fn. 'lengyel'.

polyva *pélva*

polyvakutyó *X pélvakutyó* fn. 'a pajta azon sarkának (a szomogy aljának: l. *szomogy* a.) egy része, ahol a polyvát tartják'.

poncichter *ponciktēr* mn. és fn. 'soproni német'.

poncius *O poncius* rossz. (enyhe szitoként, gyerekek dorgálására főként:) *a ponciusát té köllök!*

pocing *X porcing* fn. 'fűszerű gyomnövény'.

porozinkó *X porozinkó* fn. 'esászármorzsa'.

portorikó *X † portorikó* fn. 'egy fajta régi szivar'.

poszáta *poszáto* mn. 'sovány, vékony, gyenge, vézna (ember, állat)'.

poszorodott *X poszorodott* mn. 'összetö-pörödött, ráncos (gyümölcs)'. *Teli van a fa alla poszorodott körtével, ami lēhullott, am mast ot szárod mind.*

poszsanik *X poszsanik* tn. i. 'szegnek, ujjnak, késnek korhadt fába, poshadt gyümölcsbe való behatolásakor sajátos tompa hang keletkezik'.

potentát † *potēnta* fn. 'nagy befolyású (önkényeskedő) vezető'.

potyadék *X potyadék* fn. 'a fáról lehullott, ütődött, selejtes gyümölcs'. *Annyi gyüműőcs termēt az id'én, hogy a potyadikűőmāt a disznűőkkel ētettük mēg.*

potyál l. *elpotyál*

pozsonyi mérő † *pozsonyi mērűő* kif. 'egy fajta űrmérték'.

pöcced l. *megpöcced*

pöcköl *pöckül* ts. i. 'egyszer vagy többször pöccent vmit'. *Odáp pöckűtő az ujjá-vol az ötforintost, pont a poharánok, uh hol lēesēt a pohár, osztán összötörött.*

pök l. *köp*

pökte l. *köpte*

pörszekér *X pűörszekiér* fn. 'oldalak és saroglyák nélküli szekér'.

pörsedék *X pörsedik* fn. 'pattanás (a bőrön)'. *Csupa pörsedik az arca, nēm jűő rá-níznyi.* Vö. **pörsedékes**.

pörsedékes *X pörsedikés* mn. 'pattanásos (bőr)'. *Műta pörsedikés az arca, nēm szűves-sēm bērtűvűközik.* Vö. **pörsedék**.

pössent *X pössent* tn. i. 'vível'.

prédikál † *pērdikál*

prékel *X † priékül* ts. i. 'pazarol, elfecsérel'.

prés *X priés* fn. 'disznósajt'. Vö. **prés-hurka, prezvurst**.

préshurka *X priéshurka* fn. 'disznósajt'. Vö. **prés, prezvurst**.

prezvurst *X † priézvurst, † prézvurst* fn. 'disznósajt'. Vö. **préshurka**.

prézsmítál *pré^zsmítál* tn. i. 'sokat beszél'. *Annyit pré^zsmítát a Mária néni, ölig v^uót h^uogatynyi, alig vártom, hogy eménynyén.*

prósza X *pr^uósza* fn. 'kukoricalisztból sütött édes lepény'.

pruszlik X O *pruszli* fn. 'lányok magyaros szabású és hímzésű mellénye'. Népr. A *pruszli* a *magyarruha* tartozéka volt. Piros bárszonyanyagból készült, zsinórral díszítették.

prutty X *prutty* fn. 1. 'híg ürülék'. 2. 'hasmenés'. *Szivaévis után né igyá éccerre sz^uódát, mer ap pruttyocs csinál.*

pudina X *pudina* fn. 'betegség, nyavalya'. *Annyi pudinájo vam, mind a mēnkü, állond^uóann a doktorho jár.* Vö. **pudinás**.

pudinás X *pudinás* mn. 'beteges, nyavalyás, beteg'. *Napok óta pudinás vagyok, fáj a fejem, lázos vagyok, nem tudok dűgoznyi.* Vö. **pudina**.

pufol X *pufol* ts. i. 'püföl, üt-ver'. *Ezék a leginyék csak pufúnyi tunnak, égyyik sē lész j^uó asztalos.*

puhál X O *puhál* ts. i. 'ver, elver'. Ik.: *el-*

pulyka O *p^uóka*

pulykataraj X *p^uókatar* O fn. '1–1,5

méter magasra is megnövő, nagy, zöld levélű növénynek bordóvörös, hosszú, vékony, lelógó virága'.

pumedli X O *pumedli* fn. 'kikártázott bornak a vesztetől fizetendő negyed része négyes partikban'. *Na ebbe a játigba rám járt a rud, három pumedlit kaptam, fűzet-hetēm a ró háromnegyed ríszit.*

pumpol O *pumpul* ts. i. '(ravaszkodva) elkunyerál, elkér (pénzt)'.

puruc X O *puruc* fn. 'mellény'.

pusztakalács X *pusztakalács* fn. 'töltelék nélküli kalács'.

putrica X *putrica* fn. 'deszkából készített, általában nagyszoba nagyságú, disznók, malacok ideiglenes elszállásolására, egybetartására elkerített hely'. Megj. Szállítás, teherautóba hajtás előtt ebbe hajtják, itt gyűjtik össze a malacokat, disznókat. Újabban, a termelőszövetkezetek megszervezése után elterjedt szó.

puttony *putton* fn. 'vesszőből font, alulfelül nyitott, háton hordozható, száraztakarmánynak és töreknek (többnyire a pajtából az istállóba történő) szállítására használt nagy kosárféle'.

R

rája *rájjo* névutó és ik. 'rá'.

ráakszentál X *ráákszentál* ts. i. 'rávesz, rábeszél, ráerőszakol, rátukmál vkire vmit'. *Annyit mondott, annyit beszűt, a vigin ráákszentátó. Azok ráákszentáták Pistáro a lányokat.*

rabsic X † *láp^sricc*, O *rapsic* fn. 'orvvadász'.

radai rosseb X *radaji rosseb* kif. (enyhe káromkodásként). Vö. **hédervári hétrosseb**.

radirgumi O *ladⁱrgumi*

ráerik X *rárik* tn. i. tréf.-gúny. 'vmilyen fiziológiai szükséglet (vizezés vagy székelés) hosszabb visszatartása után erősen rájön'. *Hátro mēnt (= WC-re ment), mer ráirētt a szarás.*

ráf † *ráf* fn. 'fakerekre való vasabroncs, keréksín'.

rafac X *rafac* mn. rossz. 'hanyag, rendetlen, trehány, piszkos (személy, főleg nő)'. *Mēllen rafac fehⁱérn^p lett abbul a helēs kis-lámbul!*

ragadvány X *ragadván* fn. 'bojtorján'.

rajsúroz O *rejszoroz* tn. i. 'a ló (fürgén, jókedvűen, feltartott fejfel) tánclelésben megy'.

rakicsgál X *rakidzsgál* ts. i. 'rakosgat'.

rakonca *rakonca* fn. 'a szekér tengelyeinek a végéhez erősített, az oldalakat tartó rúd'.

ramaty X *ramaty* mn. rossz. 'ronda, mocskos; feslett erkölcsű (nő)'. *Mindēnētēk*

csupa ramaty, eriggyetēk mozsgyatok mēg! *Ramaty ēj fehⁱérn^p v^uót, mⁱégis ēvēttik.* Vö. **rutyma**.

ráspoly *ráspu*

rasztol X O *rasztul* tn. i. 'pihen'. *Rasztulok ēk kicsint, mēg nem k^uó mosogatynyi, mer rám fⁱér a pihenis.*

rátá O *rátá* fn. 1. 'rész'. *Kⁱét rátábo ütettük a krumpit. Az ⁱén rátámot má tēnnap ēvⁱgeszem.* 2. '(fizetési) részlet'. *Kⁱét rátábo fűzetēm az ad^uót: tavasszal mēg ^uösszel.*

réce *rⁱéce* fn. 'kacsa'. *Kan^riéce, toj^uó, kis-rⁱéce.*

réfel l. **kiréfel**

reggelen X O *rēggⁱédēnn* hsz. 'reggel'.

regmál l. **megregmál**

rejbol X *rejbul* ~ *rejbul* ts. i. 'váj, kikapar vmit'. Megj. Elsősorban cipész-szakszóként használatos.

rektor † *rēktor* fn. '(felekezeti iskolai) igazgató tanító'.

remonda † *rēmonda* 1. fn. 'még be nem idomított katonai ló'. 2. mn. rossz. 'rendetlen, piszkos (ember)'.

rempel X *rempül* ts. i. 'szid, ócsárol vkit'. *Mⁱér k^uó remp^unyi űket, ölig a bajjok annⁱékinn is.*

rénye X *rⁱénye* fn. 'tojásrántotta'. Vö. **gombásrénye**.

répacsíra X *rⁱépacsíra* fn. 1. 'a földből kiszedett répa egyben levágott levélkórónája'. 2. 'a verembe vagy pincébe télire

eltett répán kisarjadó, sárgás színű hajtás'.

repeget X *repéget* tn. i. 1. 'motort túl hangosan járat'. 2. 'hangosan, többször szellent'. 3. ts. i. 'ismételten tép, szakít vmit'.

respegel X O *respegül* tn. i. 'hosszasan várakozik (vonatra, buszra)'. Vö. **rostokol**. **ress** X O *rëss* mn. 'jól, pirosra sült (hús)'. *Finom részre vam méksütvő a pecsénye.* **reszeruszál** X *reszeruszál* ts. i. '(meg)reszel kicsit (kapát)'. *Aptya reszeruszát valamit ezénn a kapánn, az'ér fog mas jobbann.* Ik. : *még*.

reszt X O *rëszt* fn. 'a vonalhoz dobós játéknál a (kézzel történő) rázás után gazdátlanul maradt pénz(darabok)'. *Mink má nem-mi-gén hattunk résztét, addig rászünk, amíg a részt é nem fogyott.*

resztli X † *rësztl* fn. 'maradék (ruhavég)'. **resztung** X † *rësztung* fn. 'katonai fölszerelés'.

reterát O *rëterát* fn. gúny. 'árnyékszék'.

retyerutya *retyerutya* fn. rossz. 'haszontalan beszéd, locsogás, pletykálkodás'. *Az asszonni-p között sok vót még in a retyerutya, alik hatták egymást sz'óho gyutyyni.* Vö. **retyerutyál**, **retyerutyáz**, **retyetel**.

retyerutyál X *retyerutyál* tn. i. rossz. 'locsog, fecseg'. *Az uccán ddigának, ot retyerutyának az asszonyok má mütá.* Vö. **retyerutya**, **retyerutyáz**, **retyetel**.

retyerutyáz X *retyerutyáz* tn. i. rossz. 'locsog, fecseg, pletykálkodik'. Vö. **retyerutya**, **retyerutyál**, **retyetel**.

retyetel X *retyetül* tn. i. rossz. 'locsog, fecseg'. *Hogyan tuttok ebbe a hidegbe annyit retyetüny az uccán, hogy összö nem fattok!* Vö. **retyerutya**, **retyerutyál**, **retyerutyáz**.

retyemekel X *retyemekül* tn. i. rossz. 'bepiszkít, rendetlenséget csinál, összekutyul'. **rezerva** † *rëzërva* fn. 'tartalék'. Vö. **rezervista**.

rezervista X † *rëzërvista* ~ *rëzorvista* fn. 'tartalékos katona'. Vö. **rezerva**.

részfaszu baglok X *r'észfaszu baglok* kif. tréf. 'gyerekek ijesztgetésére szolgáló képzeletbeli lények'. *Ha nem lész j'úó, évüsznek a r'észfaszu baglok tigédet is!* Vö. **hemmes**, **kankus**.

rézmin X O *r'ézmin* mn. rossz. 'ruháját, lábbelijét kíméletlenül, durván, hanyagul viselő és gyorsan elszagató (ember)'. *Ez igén r'ézminy gyerek, má tönkre tetté a cipejét még a nadrag'gyát is.*

részút O *r'észút*

ribaháló X *ribahál'ó* fn. 'igen elnyűtt ruhaanyag, szinte át lehet látni rajta'.

ribbant l. **megribbant**

ribbilio X *ribbilio'ó*, *ribbilio'ó* fn. 'ribbilio, zűrzavar, felfordulás, láрма'.

rici X O *rici* fn. 'könnyű nyári kötött-kabát'.

ricset X † *ricset* fn. 'bab és árpakása keverékéből főzött étel'.

rifol X *riful* ts. i. '(ruhát, lábbelit) erősen szaggat'.

rigliz X O *rigliz* ts. i. 'retesz (ajtót)'.

rigya X O *rigya* fn. 1. † 'rügy'. 2. O 'ragya'. Vö. **rigvás**.

rigvás X O *rigvás* mn. 'ragvás, pattanásos (arc, bőr)'. Vö. **rigya**.

rihtig X O *riktig* hsz. 'mégis, annak ellenére'. *Aszontam neki, në mënnyën el, hát riktig emënt.*

ringlispi *ringispi*

ripacs † *ripacs* fn. 1. 'rossz színész, színésznő'. 2. 'sebhelyes arcú személy'. Vö. **ripacos**.

ripacos *ripacos* mn. 'sebhelyes (arc, bőr)'. *Ki v'ót az a ripacos pojáú, aki táncúnyi akart veled a bucsuba?* Vö. **ripacs**.

rityeg-rötyög X *rityëg-rötyög* tn. i. rossz. 'röhög, nevetgél'.

rívós X *riv'ós* mn. 'sokat síró (gyerek)'.

rocska † *rocska* fn. 'vödör'.

rokolya † *rokoja* fn. 'szoknya'.

rongyos zsidó X *rongygyösszid'ó* fn. 'limlomokat összevásárló kereskedő'. Vö. **bőrös zsidó**, **gyűrűs zsidó**, **tollas zsidó**.

rospic X *rospic* fn. 'rossz'. Megj. A

rosseb játszi alakítású, „szelídebb” jelentésű változata.

rossebel X *rossebul* tn. i. durva (tagadó-ígeszerű funkciójában, az indulatos beszédben :) *Kimész dúgozni? Rossebulök, dehom mënék, ithonn is k'úó marannyi valakinek!* **rostokol** *rastagul* ~ *rostagul*. Vö. **respegel**.

roszog X *roszog* tn. i. '(kemény szemecses anyag) a fogak közé kerülve csikorgásszerű hangot ad'.

rosszan X *rosszanyik* tn. i. 'mélyebb sercenésszerű hangot adva reped, szakad, törrik'.

rosszbaj X *rozbajj* fn. 'nemi betegség(ek)'.

róta X *r'óta* fn. 'záporosó'. *Rëggel is v'ót ér r'óta, az'ér vizes mas mindën.*

rozetta † *rozëtta* fn. 'rangjelzést mutató sáv'.

rózsa *r'ózsa* fn. 1. 'kny.'. 2. O 'nagybógó' tréf. Megj. Névátvitellel keletkezett: a *Róza* nevű tehének (a *Róza* tehénnévként igen gyakori) és a nagybógó is *bóg*.

röhencs X *röhencs* mn. és fn. rossz. 1. 'minduntalan röhögő, röhécselő (személy)', 2. fn. tréf.-gúny. 'könnyű férfi felsőkabát'.

röhög *röhög* tn. i. 1. '(lő) kellemes érzése jelélül (pl. amikor gazdáját megismeri) nyert'. 2. 'kny.'.

rövidség *röviccsig* fn. 1. 'kár, hiány'. *Ennek a línak valamí röviccsigé van, igém furcsám mëgy.* 2. 'kny.'.

rudas *rudas* fn. 'kétlovas szekérbe jobbról befogott ló'.

rudazókötel X *rudaz'ókötel* fn. 'kötél, amellyel a két rudasfára helyezett szalmát

keresztben lefogják, hogy vitel közben ne essék szét'.

rúgd föl, hagyd ott formán X *ruk f^uő, hadd ot formánn (m^uódra)* kif. orosz. 'rendetlen, nemtörődöm módon'.

ruhacipő X † *ruhacip^uő* fn. 'vászoncipő'.

rukzakk X † *rugzák* fn. 'hátizsák'.

rutyma X *rutyma* mn. orosz. 'hitvány, alávaló, semmirekellő'. Vö. **ramaty**.

rűfke X O *rűfke* fn. orosz. 'léha, feslett,

S

sábesz O *sábéc*

sabótszékfü X *sabautszékfü* fn. 'egy fajta nemesített székfü'.

saccol *saccul* O *sárcul*

sajtár *zsⁱétér*

sakter O *sáktér*

sakterol O *sáktul*

sámédlí X *sámédlí* fn. 'támlátlan kisszék, sámli'. *Míng gyerékék a sámédlíra ütünk, uh hágattuk a föln^uőtteket*.

Samu legyek X O *Samu lëgyek* . . . tréfás esküdözés.

sanyar O *sanyar* ts. i. 'sanyargat, szenvedt vkit, vmit'. *Acs csak sanyargya magát a sok munkávol*.

sáporít X O *sáporított* tn. i. 'siránkozva, panaszkodva sokat beszél'. *Sokat sáporított itt az öregasszony, még is untam má h^uógatynyi*.

sarabol *sarabul* ts. i. '(kapával) füvet fölkapál'. *Masínáláskor a gépállás helyét mindig mek köllött sarabúnyti*.

sarj O *sargya* birtokos személyjeles fn. '(késen, kaszán, kapán) túlságosan vékonyra kalapált vagy reszelt él'.

sárgabelű *sárgobelű* mn. 'aminek sárga a bele (körte, alma)'.

sárgarépa l. **murkon**

sarkantyúz *sarkantyuz* tn. i. 'a kakas egyik szárnyát a földig leengedve, sajátos hangokat hallatva, körmével a földet szántva „körültáncolja” a tyúkot, amelyiket meg akarja búbolni, cicerélni'. *Megj. Tárgyas igeként jelentése megegyezik a köznyelvivel*.

saroglya *sráglo* fn. 'szekérderéknak hátul elzáró, rácsszerű alkatrésze'.

sás sás fn. 'szárba még nem szökkent gabona levele'.

sásol X *sással* tn. i. 'a dúsan fejlődött, kövér és ennek következtében megdőlt búza tetejét áprilisban sarlóval lecsapkodja'.

seckajedna X *seckajédna* hsz. 'mindegy'. *Mondom, nem számított as sëmmit, seckajédna, nem térdékes*.

sedreférc X *sedrefⁱérc* mn. 'szeles, ugribugri, szeleburdi (kislány)'.

sedret X *sedret* tn. i. 'oldalazva megy'.

fiatal nő, kurva'. Vö. **cafrinka**, **cemende**, **cihó**, **krucsó**, **szepentyó**.

rüherongy X O *rüheronygy* fn. orosz. 'hitvány, jellemtelen ember'.

rühöl X *rühül* ts. i. 'orosz szerszámmal (fűrészszel) erőltetve, sikertelenül dolgozik (fűrészrel, vág)'.

rütyőke X † *rüty^uőke* fn. 'könnyű, levegős (női) ruha'.

seggdugas S *segdugas* fn. tréf-gúny. 'nagyon kicsi gyerek, ember'.

sehonnan † *sokunna*j, *sëkunna*j

sehova *sëhá*

sejdebadja X *sejdebadja* mn. gúny. 'görbe lábú (ember)'.

selma O *sëlma* fn. 'huncut, kacérkodó kislány'.

senejdenej X *senejdenej* mn. gúny. 'félnotás'.

senyvedve ég, **sül** X *senyvedvë ég, sül* kif. '(tüzelő) rosszul, füstölve ég; (hús, sütemény) nehezen, lassan sül'.

sétatér *sⁱétatⁱér* fn. 'járda'.

sérfel X O *sⁱérfél* ts. i. 'élesít (szerszámot)'.

sérhokli X O *sⁱérhokli* fn. 'piszkavas'.

sérikál X *sⁱérikál* tn. i. 'máskál, jönmegy'.

síbol O *síbul* ts. i. '(valutát) csempész, lop, csal'.

sífli X O *sífli* fn. 'bábosok készítette kis tésztaféle'. *Rígënn a vásárokon a bábosok árútk a síflit, idës v^uót, aszt ettë mindënkⁱ*.

sík *sik* fn. 'síkoság, síkos út, terület'. *Hanyat vág^uítottam a síkon, uh hogy ëtörött a kezem*.

sikáló X *sikál^uó* fn. 'sársimító, a vakolat elsímítására szolgáló, egyik oldalán fogantyúval ellátott falap'.

sikér X *sikⁱér* mn. 'lapos, nem mély'. *Sikⁱér tányⁱér köllënë a husho*.

silapsi *silapsi* mn. l. 'kajla (kalap)'. 2. gúny. 'ostoba, együgyű (ember)'.

sildes † *sültös (sipka)* mn. 'ellenzós(sapka)'.

siligum X *siligum* fn. 'kiesi sütemény-fajta, amelynek diótöltését kör alakú tész-tadarabkák s a rájuk keresztalakban rakott, ugyanabból a tésztából készített, ceruza vastagságú szalagok fogják egybe'.

silinga X O *silinga* fn. 'kerekek alakú, kb. 60 cm átmérőjű, tisztított vesszőből font, díszesebb kivitellű, kb. 30 cm magas kosárféle'. **Népr.** Régen nyáron ilyen kosárban — fejükön — vitték az asszonyok az ebédet a mezőre, elsősorban az aratóknak.

simál X *simál* ts. i. l. 'simogat' 2. 'simává igazít'.

simfel *simfűl* Vö. lesimfel.
 sindő l. *zsindely*
 sinifini X *sinifini* mn. orosz. 'értéktelen, vacak, hitvány'.
 sipircel X *sip'ércül* tn. i. 'elinal, elfut'.
Sip'ércületék innej, de azonnal, mer ki lész-ték pojozva! Ik.: el-
 skatulya O *iskátula*
 slájer X † *slájjer* fn. 'fátyol'.
 sláfrok X † *slavrokk* fn. 'hálókabát'.
 slampet X O *slampét* mn. 'slampos, rendetlen'.
 sléffel X *sl'éffül* tn. i. '(lopva, lehetőleg észrevétlenül) sietve eliszkol, megy'.
 slice *slicc* fn. 'ruhán: zárható, gombolható hasíték, elsősorban a nadrágé'.
 slusspassz X *sluszpasz* msz. 'vége, nincs több idő'.
 smájkliroz X † *smájkli'éroz*, † *mejkli'éroz* tn. i. 'hízeleg'.
 smérel X O *sm'érül* ts. i. 'a zsindelyek közti részt malterozza'.
 sodoma-gomora X *sodoma-gomora* fn. 'rendetlenség, összevisszaság, pusztaulás; elhanyagolt (dolog, épület, háztáj)'.
 sógorostól megy X *súgorostú* megy kif. tréf. 'szellentéssel együtt más is megy a nadrágba'.
 sóla X O *sóla* fn. 'nagy lábbeli (cipő)'.
 sonkoly O *sonkúó* fn. 'a tökmag kisajtolása után visszamaradó szilárd anyag'.
 sórjáz X O *súórgyáz* tn. i. 'gyorsan elfut (gyerek)'.
 sőg l. süveg
 sögsizma X *súóksizma* fn. 'halinasizma'.
 sókfa l. süvegfa
 sörelesztő X † *sörillesztűő* fn. 'bolti élesztő'.
 sörét † *söliét*, † *sl'éét*, O *sriét*
 sörétez X † *sl'étez* tn. i. 'söréttel töltött puskával lő'.
 spagét X *pagiét* ~ *spagiét* fn. 'madzag'.
 spekuliroz X O *pékuli'éroz*, *spékuli'éroz* tn. i. 'spekulál, gondolkodik'.
 spice † *picc*, O *spicc* fn. 'szivar, cigaretta szopókája'.
 spiccel O *spiccül* tn. i. 'pikkkel vkire'.
 spiritszlámpa X *spirítuszlámpa* fn. 'szeszlámpa'.
 spórkassza X † *sp'órkassza* fn. 'takarékpénztár'.
 spriccer † *spriccer* fn. 'fröccs'.
 srejbél X *srejbül* ts. i. 'ellop, elesen vmit'.
 srejbol X *srejbül* ts. i. 'ír'.
 srófhajtó X † *srófhajtúó* fn. 'csavarhúzó'.
 srót X † *sr'ót* fn. 'árpadara'. Vö. srótol.
 srótol X † *sr'ótol* ts. i. 'árpát darál'. Vö. srót.
 sse X *ssē* msz. (baromfiak elriasztására). Vö. hess el.
 stájer O *stejjer*

steklingrépa X O *stéklingr'épa* fn. 'magtermelésre való apróbb répa'.
 stelliroz l. összetelliroz
 sterc X *isterc* ~ *sterc* fn. 'pirított lisztből készült étel'. Vö. *buzasterc*, *krumplisterc*.
 stészli X O *tészli* fn. 'a tengely végére erősített vaskupak, amely megakadályozza, hogy a kerék a tengelyről lecsússzék'.
 stikkel O *stikkül* ts. és tn. i. 'hímez'.
 stikkelő tű X O *stikkülűő tű* kif. 'hímző tű'.
 stráf † *stráf* fn. 'csík, sáv'.
 strimpfli † *strimfli* fn. 'harisnya'.
 stufinudli X *stufinudli* fn. 'krumpli-nudli'.
 stupli X O *stupli* fn. 'dugaszt'. *Miér is monta idészapam stuplinak a dugaszt?*
 suber X *subér* fn. 'a szekér hátulját szélességben-magasságban lezáró deszkaalkotmány'.
 sublát O *sublat* fn. 'alacsony, fiókos szekrény'.
 sudár *sudár* fn. 'ostor csapója, suhogója'.
 sukk X † *sukk* fn. 'egy fajta hosszmereték (ácsoknál)'. Vö. *sukkos*.
 sukkos X † *sukkos* mn. 'egy sukk hosszúságú'. *Sukkos fal, f'ésukkos fal*. Vö. *sukk*.
 summa *summarum* O *summarumma*
 sunyorgat X *sunyorgat* tn. i. 'hunyorog'.
 súrol *zsurul* ts. i. 'dörzsölve tisztít, sikál vmit'.
 susmutol X *susmutul* tn. i. orosz. 'titkolózva, halkán, suttogva beszél vkivel'. *Múta susmutul az a három asszom, biztos színnak valakit*.
 sutyorog X *sutyorog* tn. és ts. i. 'suttog'.
 suttyó *suttyúó* fn. 'suhanc, siheder'.
 suttyogat X *suttyogat* tn. i. '(ostorral) suhintgat'.
 suttyogós nadrág X *suttyogúós nadrág* kif. 'mancseszter nadrág'. *Megj.* A század elején nevezték így ezt a nadrágfajtát.
 sükebóka X *sükebóka* mn. és fn. gúny. 'süket, figyelmetlen; együgyű'.
 sülek X *sülék* fn. 'a szántóföldön végigvonuló, nyáron lesülő csik, sáv'. Vö. *sülékes*.
 sülékes X *sülükés* mn. 'olyan szántóföld, amelyen nyáron lesülő, leégő sávok vannak'. *Sülükés fűődbē nem 'érdēmēs buzát vetynyi, mer kīgē*.
 süly X *sül* fn. 'esomósodás a szarvasmarha nyakán'.
 sűrűdik X *sűrűdik* tn. i. 'sűrűsödik'.
 sütet X O *sütet* fn. 'egy sütésre való'. *Nincs tőb lisztēm, csak és sütetre valúó*.
 süttöruha X *sütűőruha* fn. 'az a vászon-darab, vászonterítő, amellyel a kenyértésztát letakarják'.
 süveg † *sűőg*. *Sűőgetlenyű jár 'süveg nélkül jár'*.
 süvegfa O *sűőkfa* fn. 'istállóban a jászolnál elhelyezett, a padlásgerendára lán-

cal erősített vékonyabb gerenda, amellyel megakadályozzák, hogy az egymás mellett álló lovak összerúgjanak'.

svájcer tehén X *svejcër teh'én* fn. 'piros-tarka tehén'.
svung *slung*

Sz

szabadkémény X † *szabatkémín* fn. 'a régi szabad tűzhelyes konyhából mennyezetszerűen nyíló négyszögletes, fölfelé keskenyedő kémény'.

szag † *zag*

szájbók X O *szájbók* mn. orosz. '(sokat) összevissza feesgő (ember)'.

szájmuzsika X † *szájmuzsika* fn. 'száj-harmonika'.

szakasztott *szakasztott* mn. 'egészen olyan'.
Szakasztott aptya ez a gyermek. Szakasztott ollam, mind az anyja. Vö. köpte.

szakravíder X *szakravíder* msz. durva (káromkodásszerű kifejezésekben, többnyire egyes szám 3. személyű, ritkábban 2. személyű birtokos személyjellel:) *a szakravíderit neki(jjé)! A szakravíderedet! Vö. szakravolt, szekrementom, szekrevíder, szekrevolt.*

szakravolt X *szakravolt* msz. durva (káromkodásszerű kifejezésekben, többnyire egyes szám 3. személyű birtokos személyjellel:) *a szakravoltját neki(jjé)! A szakravoltodat! A szakravoltokat! Vö. szakravíder, szekrementom, szekrevíder, szekrevolt. szakul X szakul* tn. i. 'szakad'. Ik.: *el-, össző-*.

szalados X O *szalados* fn. 'egy fajta lepényszerű tészta, csíramalé'. Népr. Búzárt, rozsozt csíráztattak, majd megszártították és megőrölték. A lisztet leforrázták, pár napig állva hagyták, majd az úgynevezett szaladostepsibe tették (l. *szaladostepsi* a.) s kemencében megsütötték. Sütés után néhány napig állt és amikor megjelentek rajta a fehér, pattanásszerű buborékok (amikor *csíppás* lett), akkor kezdtek enni, mert akkor volt finom, édes. Vö. *csíramalé, héjas szalados.*

szaladostepsi X O *szaladostepsi* fn. 'szalados (l. ott) sütésére szolgáló gömbölyű, égetett cserépedény'.

szálal *szálul* ts. i. 'szálanként szed, számol'. *Valami bajja van ennek a borgyúnak, igen rosszul észik, csak szálulla a lúhert.*

szálalkáli O *szálankáli, szalangár'ie*
szálkátlan búza X *szakátlombuza* fn. 'kopasz búza'.

szálla X *szállo* fn. 'a disznóól, a hidas külső, kifutó része'.

szamártöklabda X O *szamártöklabda* fn. 'törmörgumi-labda'.

számosállat *számosállot* fn. 'szarvas-marha és ló'.

szántuszcra *harangoznak* X *szántuszcra harangoznak* kif. '(katolikusoknál) mise közben, Úrfelmutatáskor harangoznak'.
Megj. A harangozás villamosítása — pár év — óta elmarad.

szapirnyáz X O *szapirnyáz* tn. i. 'gyorsan, hadarva beszél'. *Szapirnyázvo beszűt, alig értettem meg.*

szapór X † *szapúr* fn. 'árkászkatona'.
szappanos *szappanyos* mn. 1. 'nedves, kemény (föld)'. 2. 'kny.'. Vö. *szíjas.*

szarakodik X *szarakodik* tn. i. gúny. 'erőszakoskodva, kitartóan követel vmit'.
Né szarakoggy az'ér a játik'ér, maj h'ónap mékkapod!

szárazbetegség † *szározbetetség* fn. 'tüdővész'.

szárazkáplán X † *szároszkáplán* fn. 'fizetést nem kapó káplán'.

szárazmalom † *szározmalom* fn. 'állati erővel hajtott malom'.

szárazmolnár † *szározmolnár* fn. 'szárazmalomban dolgozó molnár'.

szárazság *szárosság* fn. 1. 'szárazsütemény'. 2. 'kny.'.

szarbogár X *szarbogár* fn. 'szartúró bogár'.

szaribari X *szaribari* mn. orosz. (leggyakrabban megszólításként:) 'tacskó, mitugrász (kislány)'.

szarmadzag X *szarmaddzag* fn. tréf. (kisgyerekek megszólításaként:) *a té szarmadzag, nekéd is aggyak valaműt?*

szarmerő X *szarmerű* fn. 'a pócegődröket, illetőleg emésztőgődröket kiűrítő (személy, többnyire cigány)'. Vö. *vécépucoló.*

szárnyasegér X † *szárnyoseg'ér* fn. 'denevér'. Népr. Régen a denevért kiterített szárnnyal az istállóajtó fölé szegezték, hogy az állatoknak ne legyen semmi baja. A szokás kb. 50 éve nem él már.

zatler X † *zatylér* fn. 'nyerges és szíjgyártó'. *Miháliba a Babicki vút a zatylér, sok nyerges csinát íletibe.*

zatyakol X O *zatyakul* tn. i. 'pipáz'.
zattyáncsizma † *zattyáncsizma* fn. 'szattyánbőrből készült csizma'.

száznapos kukorica X *száznapos kukorica* kif. '100 nap alatt beérő kukoricafajta'.

szeder *szédér* fn. 'faeper'.

szégezés X *szégezés* fn. ebben a kifejezésben: *szur a szégezés* 'fájdalom nyíllal az oldalába (gyors menés, futás után, illetőleg közben)'.

szék szék fn. 1. 'mészárszék'. 2. 'kny.'. **székácsi búza** X O **székácsi buza** kif. 'nemesített búzafajta'. Megj. A 30-as években vált ismertté.

székálló legény † **székálló legín** kif. 'a húst kímélő mészároslegény'.

szekánt † **szekánt** mn. 'olyan ember, aki szeret másokat szekálni; piszkálódó, hecelődő'.

székely † **széköl, székél**

szekrementom X **szekreméntom** fn. durva (káromkodásokban a **szakramentom** némi- leg enyhébb változataként, birtokos — zömmel egyes szám 3. személyű — személyjelekkel:) a **szekreméntomát** annak a **hűllének!** A **szekreméntomát** neki! A **szekreméntomotok** rakásro! Vö. **szakravider, szakravolt, szekrevider, szekrevolt.**

szekrevider X **szekrevíder** msz. durva (káromkodásszerű kifejezésekben, többnyire egyes szám 3. személyű, ritkábban 2. személyű birtokos személyjellel:) a **szekrevíderit** a **hüle** fejednek! Vö. **szakravider, szakravolt, szekrevolt, szekrementom.**

szekrevolt X **szekrevolt** msz. durva (káromkodásféle kifejezésekben, többnyire egyes szám 3. személyű birtokos személyjellel:) a **szekrevoltját** neki hát! A **szekrevoltokat**, **m'ér** köllött idő gyünnyi nekik! A **szekrevoltodat** nekéd is! Vö. **szakravider, szakravolt, szekrementom, szekrevider.**

szekszenás X O **szekszénás** mn. 'ittas, pityókás, félrészeg'.

szekulárium X **székulárium** msz. durva (káromkodásszerű kifejezésekben, egyes szám 3. személyű birtokos személyjellel:) a **székuláriumát!** A **székuláriumát** a buta **kölkejének!**

szekvenciáz X **szekvenciáz** tn. i. 'vitatkozik, zsörtölődik'.

szelek anyja X **szelekannya** fn. rossz. 'szeleburdi, kajla nő'.

szelektor O **séléktor** fn. 'a vetőmag tisztítására, osztályozására szolgáló gép'.

szelelő **szelelő** fn. 'megtisztító gép, amely szelet fejlesztve a beléje öntött magot a szeméttől megtisztítja'.

szelemenágas X † **szeleménágos** fn. Kifejezésekben fordult csak elő: **akkora mind ész szelemenágos** 'nagy, magas (hirtelen nőtt gyerek)'.

szelence O **szelence** fn. 'orgona'. Vö. **szentgyörgyi virág.**

széllébélt O **széllébéllútt** mn. 'sovány'. **szeme szőre** X † **szémészőró** fn. 'szem-
pilla; szemöldök'.

szentantal tüze X O **szentantaltüző** fn. 'orbánc'.

szentencia ebben a kifejezésben: **kítészi rá a szentenciát** 'elhatározza, hogy valamit elvégez, valamivel elbánik'. **Ennek a darab buzának** **lő** **fonnyi** **még mámo, ki van** **tűvé** **rá a szentencia.**

szentgyörgyi virág X O **szenygyörgyi virág** kif. 'orgona'. Megj. A **szenygyörgyi virág** volt az orgona első neve (Szent György napján általában virágba borult), ezt követte a **szelence**, majd pedig a ma már egyeduralgó **orgona**. Vö. **szelence.**

szentjánoskenyér † **szentjánoskenyér** fn. 'egy földközi-tengeri fának szárítva csemegeként fogyasztott lapos, feketés, édes-
kés termése'.

szentmihálylova X **szemmihállova** fn. 'az a négylábú, feketére festett alkotmány, amelyen a koporsót a halottvivők vállukon a temetőbe vitték'. **Népr.** Pár éve a ravatalozóban áll, csak ott teszik rá a koporsót.

szenyel X **szenyel** tn. i. 1. † 'szellőzik (pajta, pipa)'. **Pipás embernek fontos vót, hoj j'ól szenyellen a pipájo, külömbe nem ígét rëndessenn a dohán.** 2. 'a levegőnek szabad útja van légzések (az orrlukakban)'. **Még vagy má mégim fázvo, nem szenyel az orod.** Vö. **megfújlik.**

szepara X **szépéra** fn. 'másodrendű, géppel (szeparátorral) lefölözött tej (malacoknak adják)'.

szepentyő X † **szépentyő** fn. rossz. 'szajha'. Vö. **cafrinka, cemende, cihó, krucsó, rüfke.**

szérü szürü

szesszel X † **avvó** a **szesszé, avval** a **szesszel** kif. 'azzal az ürüggyel'. **Avval a szesszé gyütt idő, hom megnízi a malacokat, amiket a beledi vásárom vettünk, pedig a lányunkra vót kíváncsi.**

szeszereg X **szészérég** tn. i. 1. 'a gúnár sziszegő hangot ad (előrenyújtott nyakkal, támadó szándékkal)'. 2. '(ember) fájdmában (fogát szíva) sziszeg (pl. amikor nyílt sebre spirituszt öntenek)'. **Nem fájhot ez annyira, hogy ennyire köllön szészérégnyi!**

szijas szijjas mn. 1. 'nedves, kemény (föld)'. 2. 'kny.'. Vö. **szappanos.**

szikés X **szikés** mn. 'erős, jól fejlett, kemény (káposztafaj)'.
szín **szín** fn. '(részben) nyitott oldalú gazdasági épület'.

szín **szün** ebben a kifejezésben: **sëmmi szün alatt** 'semmiképpen'. **Sëmmi szün alatt ë nem mëhecc oda dűgozni.**

szintén O **szintég**

sziporka szapírka fn. 'izzó tárgyról (égő vagy szikrás fa-, szalma-, náddarabról) lepattanó s a levegőbe emelkedő szikra'. **Pörzsüliskor, rëggel a sötétbe j'ól lehet látyni, hogyan szánok a szapírkák a levegűbe ed darabig, osztán kialusznak ölk hamar.**

szittyemszotty X O **szittyëmszotty** mn. rossz. 'ügyefogyott, gyámoltalan (gyerek)'. **Asz nem értëm, hogyan lehet ollam világ-rovaló szűlőknëk illen szittyëmszotty gyë-rëkë!**

szivács X O *szivács* fn. 'kosárfonáshoz használt hasított vessző'.

szivárog † *ziváro*g

szívfogás X O *szűfogás* mn. és fn. 'nyavalyatörő'.

szivos X *szivos* mn. 'nedves, nyirkos'.

A szobánk fala igen szivos, ul láccik, hof főgyiutt a talajviz. Vö. megszivosul.

szocialista † *cucilista*, † *cocialista*

szoknyamadzag X † *szoknyamaddzag* fn.

'az a szoknyára varrt két madzag, amellyel a régimódi szoknyát a derékra kötözték'.

szolgál *szógál* tn. i. 'vmi (pl. képeslő, fájdalom) vezet vho'va'. *Ez a képeslő itt a falonn az istálóba a villanho szógál, evvő gyujtyuk föl a villant.*

szomogy X *szomogy* fn. 'a pajta azon része, ahol a tető a földig ér'. Többnyire ebben a kifejezésben: *a szomogy alla, a szomogy allá* b'o 'a szomogy legbelső része, a szomogy legbelső részébe'.

szontyolodik l. *elszontyolodik*

szortyog *szortyog* tn. i. '(pipás ember) nyálasan, szöresögő hangot keltve szívja a pipát'.

szó-szellő X O *szó-szellő* fn. 'hiábavaló, haszontalan beszéd'. *Amüt ez az embér beszüt, acs csak szó-szellő vót.*

szotyola X *szotyola* fn. 'napraforgómag'. Megj. Újabbán ismertté vált szó.

szotyorodik l. *leszotyorodik*

szőcsing X *szőcsing* fn. 'barnás színű, az anyajegynél nagyobb bőrkinövés'.

szőrös *mezsgye* X *szőrösme*gye fn. 'tarackos, füvel-gazzal benőtt mezsgye'. Megj. A tarack, illetőleg a gaz olykor 1—1 méterre is átterjedt a mezsgyéről a földre.

sztrájk † *sztrejk*

sztrájkol † *sztrejkul*

szű O *szul*

szufla szupla fn. l. 'levegő'. *Kilikatt a bicigligumim, kimént belüllő a szupla.* 2. 'lélegzet, szusz'. *Mire odairtem a b'ódba, kimént belüllem a szupla* (asztmás emberek

mondják). 3. 'erő, életerő'. *Ebbe az embérbe sē sok szupla vam má, nēm ūl es sokájig.* **szuk** X *szuk* msz. (többször ismételve kiskutya hívogatására).

szuki¹ X *szuki* msz. (kutya hívogatására).

szuki² X *szuki* fn. gyny. '(kis)kutya'. Vö.

kuszi², **szuszi**¹, **szuszu**.

szuktilis X O *szuktilos* ~ *szuktilos* mn. 'kissé szűk, kiesi'.

szunyik X *szunyik* tn. i. 'a „bújóska” gyermekjátékban a hunyó feladatát végzi'.

szunyó X *szunyó* fn. 'a „bújóska” gyermekjátékban a hunyó'.

szurkos *szurkos* mn. l. 'barna, (ekéhez, kapához, kézhez) ragadós (föld)'. 2. 'kny'.

szuszimuzsi *szuszimuzsi* mn. 'lassú, lomha mozgású, szuszogó (ember)'.

szuszu X *szuszu* fn. gyny. '(kis)kutya'. *Itt a tej, vüdd oda a szuszunak a kutya-házbo!* Vö. **szuki**².

szuvas O *szulos*

szüleség X O *szülestg* fn. 'szálas takarmány'.

szünöst X *szünöst* hsz. 'szinültig (van folyadékkal: vödör, pohár, lavór, sajtár, teknő)'.

szürkeökor *szürkeökor* fn. 'magyarökor'.

szürugyse X *szüruccsa* msz. (csodálkozás, elismerés kifejezésekképpen :) *szüruccsa, de csinós asszon léd belüllő!* Vö. **mákoslencse**, **márugyse**, **szűzmáriaugyse**.

szütyköl X *szütykül* tn. i. '(megfázott, náthás ember) orra váladékát a beszívott levegővel moogatva szöresögő hangot kelt'. Vö. **szütyög**.

szütyög X *szütyög* tn. i. '(megfázott, náthás ember) orra váladékát a beszívott levegővel moogatva kellemetlen, szöresögő hangot kelt'. *Engēm idegēsīt, ha mellettem szütyög valaki.* Vö. **szütyköl**.

szűzmáriaugyse X *szűzmárucsa* msz. (csodálkozás, elismerés, meglepődés kifejezésére :) *szűzmárucsa nēm birgyuk ki-döntenyi eszt a naf füt!* Vö. **mákoslencse**, **márugyse**, **szürugyse**.

T

tabák † *tabík* fn. 'dohány'.

tagosztály X † *tagosztál* fn. 'tagosítás'.

tájbürtos X † *tájbürtos* mn. 'begombolatlan ruha(darab) (ing, mellény, kabát, nadrág)'. *Öreganyát szokta mondanyi, ha valami nēm v'ót begombúva valakin, hot tájbürtossam van fölűstörvő.*

takarul X *takarul* tn. i. 'gabonát betakarít'.

takonypóc X *takompóc* fn. tréf.-gúny. 'taknyos kölyök'.

takonytáska X O *takontásko* fn. tréf. 'retikül'. Népr. A retikülök falun való megjelenésekor nevezték így a fiatalok, arra

utalva, hogy a nők zsebkendőiket táskájukba tették.

tálás X O *tál'és* (*lábú*) mn. 'be nem gyógyuló, nedvedző sebű (láb)'.

talkedli O *tarkédli* fn. 'tojás, tej és liszt keverékéből zsírban sült, fánkhoz hasonló tészta'.

talonmáriás X O *talommáriás* fn. 'ulti'.

támadék X O *támodik* fn. 'elferdült asztag, kazal megtámasztására való rúd'. Vö. **gartai legény**, **himódi legény**.

támlütyü X *támlütyü* mn. orosz. 'mamasz, együgyű, teddide-teddoda (ember)'.

tángál dāngál ts. i. 'ápol (élőlényt)'. Vö. eltángál.

tánibaba X *tánibaba* fn. orosz. 'tehetetlen, ütődöttforma (ember)'.

tanta X O *tanta* mn. orosz. 'bárgyú, mamlasz, együgyű'. Vö. megtantul.

tapogat *tapogat* tn. i. 'lassan, komótosan dolgoztat, tesz-vesz'. Vö. nyommog. Tárgyas jelentéseiben megegyezik a köznyelvvél.

tarkedli l. talkedli

tarlóslóhere X *tarr^uóslúher* fn. 'árpa közé vetett lóhere, mely az árpa learatása után nő a tarlón'.

tartatlan X *tartatlan* mn. 'elégtelen módon táplált, sovány, gebe (ember, állat)'. *Ollan tartatlan ez a gyermek, mind a cigán lova.*

tauglih X *tağlık* mn. 'alkalmas (katonának)'. Vö. untauglih.

tavaszféllel X *† tavaszf^éllé* hsz. 'tavasz elején'. Vö. őszféllel.

tea *tēja*

téb-láb X O *tib-láb* tn. i. 'téblából'. *Csak tibék-lábok íthonn egész üd^uó alatt.*

tekeres tekercs fn. 1. '(bokától térdig érő) lábszártekeres (katonaságnál)'. 2. 'kny.'. tekerőkapca X O *teker^uőkapca* fn. 'lábszárcapca'.

telep *telep* fn. 'a Szénsavtermelő Vállalat mihályi üzeme'.

teleszt X *telleszt* ts. i. 'telít vmit'.

tellenk X *tellenk* fn. 'az a szíj vagy spárpa, amellyel az ostort a nyelére kötik'.

téltúl O *títú* hsz. 'ide-oda'. *Títú nízett, osztán elindút a kukoricásbo tejeskukoricát lopnyi.*

tepetopa X *tepetopa* mn. orosz. 'nagy testű, kövér, lomha mozgású (ember)'.

tépik X O *tépik* fn. 'hávilag kötött, kis szőnyeg'. *Amiket 'én kötök, azok a tépikék, amit a b^uódba vészünk, am még a sz^uőnyeg.*

teráta X *teráto* mn. orosz. 'rendetlen, hanyag'. *Né füllén idēsanyám, nēm lēsžēk teráto más házáná sē!*

térd l. keresztanyád térde

térdepel O *t^érbetül*

tere X *terē* fn. 'egy rakomány vmiből'. *Tēnnap hosztak ēt terē fāt szek^érrel.* Vö. teréz.

terepentős X *terepenyt^uős* mn. 'elterült, kiterült'.

teréz X O *ter^éz* tn. i. 'terhet: szalmát, takarmányt, fát talicskán, hátton összekötvé cipel'. Vö. tere.

terjeget *tergyēget* tn. i. 'kezevel hadonászik'.

térniksz-mérniksz X *t^éérniksz-m^éérniksz* hsz. 'gyorsan, hirtelen'. *J^uó v^uóna csak ut t^éérniksz-m^éérniksz ēk^uötöznyi innejd.*

terpentin *† törpetin*

teszetosza X *teszetosza* mn. orosz. 'mamlasz, buta, teddide-teddoda (ember)'. Vö. teszetoszla.

teszlefoszla X *teszlefoszla* mn. orosz. 'rendetlen, hanyag, lompos'.

teszetoszla X *teszetoszla* mn. orosz. 'mamlasz, bárgyú, teddide-teddoda (ember)'. Vö. teszetosza.

teszli X *teszli* fn. 'tengelyvégszeg'.

tel X O *tétel* fn. 'tett, cselekedet'. *Az a sok lopot mind az ű tétellēk v^uót.*

tetűhinta X O *tetűhinta* fn. tréf. 'oldalszakáll'. Vö. tetűlőmbita.

tetűlőmbita X O *tetűl^uőmbita* fn. tréf. 'oldalszakáll'. Vö. tetűhinta.

tetyetotya X *tetyetotya* mn. orosz. 'nehézesen járó, totyogó (ember)'.

tettyeg X *tettyēg* tn. i. '(kövér kacsa, asszony) nehéz léptekkel, himbálózva jár, megy, totyog'.

tézsla *t^ézsla* fn. 'az eketaliga vagy a borona elé akasztott rúd, amely mellé az igás állatot fogják'.

tilol *† tilul^uó* fn. 'amivel tilolnak'.

tirannus O *tiránus* mn. 'parancsolgató, durva, szekáló természetű (ember)'.

tislér X *† tisl^ér* fn. 'asztalos'. Vö. tisléráj. tisléráj X *† tisl^éráj* fn. 'asztalosműhely'.

Vö. tislér.

tí-tú l. tél-túl

tízperc *tiszperc* fn. 1. 'bolondóra'. *Arra mēgn rāgyütt a tiszperc, vigyāzzotok velē.* 2. 'kny'.

toj *toj* fn. '(emberi és állati) ürülék'. *Csupa toj az egisz tikház, mikor v^uót ut^uóláro pucúva? Csupa toj a gatyát tē gyērēk!*

tokmányorrú X *tokmán^uóru* mn. gúny. 'nagy orrú'.

toli O *tuli* fn. 'ágy alá betolható, ládaszerű, szalmával tömött, ruhával letakart gyerekágy'. *Azokat a gyērēkēket lēn^észttik, akik sokājig a tuliba aluttak. Népr. A tulit nappal betolták az ágy alá, este kihúzták.*

tollas zsidó X *tollazzsid^uó* fn. 'házaló (kereskedő, régen főleg zsidó), aki tollat s elhullott, levágott állatok (nyulak) bőrét vásárolta össze'. Vö. bőrös zsidó, gyűrűs zsidó, rongyos zsidó.

tolonkál l. eltolonkál

tonka X O *tonka* mn. 'tompá'.

toperáj X O *topéráj* fn. 'kettős sor (a monarchia idején, a közös hadseregben)'.

topicskol X O *topicskul* tn. i. kedv. '(kisgyerek) vízben, pocsolyában tipeg-topog'.

toppá X O *toppá* hsz. 'egy tapodtat sem'. *Ēt toppá sē mēnek innejd, amīg ē nēm^uótyátok a tüzet.*

toppancs *toppancs* fn. 'nagy, széles láb-beli'.

torpad l. betorpad

tortyog X *tortyog* tn. i. 'szörcsög (pipa, amikor sok bagóle van benne; föld, sok eső után)'.

toszik X *toszik* tn. i. 'közösül'.

totya X *totya* mn. orosz. 'nehezen járó, totyogó (elhízott, öreg ember)'.

totyauveg X O *totyauveg* fn. 'széles, öblös aljú üveg, pohár'.

totyog *tottyog*

tökalm X *tök^uoma* fn. 'a legkorábban érő, koranyári, rétesbe való, igen nagy almafajta'.

töklejdi X *töklejdi* mn. és fn. tréf. 'kiesi fiúgyermek'.

tökösszilva X *tökössziva* fn. 'nagyra megnövő, mag nélküli szilva'.

tökösveréb *tökösver^éeb* fn. 1. 'verébfióka'. 2. tréf. 'kisfiú'.

tölem elálló X O *tülemeláll^uó* fn. 'rosszul szabott ruha'.

tölgyfa † *t^üöfa*

töltés *t^üöltis* fn. 1. 'országút'. 2. 'kny'.
töpped X *töpped* tn. i. '(meg)száradva összezsugorodik'. Ik.: *még-, összö-*. Vö. **töppen**.

töppenik X *töppenyik* tn. i. '(meg)száradva összezsugorodik'. Ik.: *összö-*. Vö. **töpped**.

töprődik X *töpr^üodik* tn. i. 'töpreng'.

törköl X *t^üörkül* tn. i. 'szénaboglya tetejébe hosszú, kihegyezett végű ágat, gallyat szúr, hogy a szél meg ne bontsa, le ne vigye a boglya tetejét'. Vö. **török**.

törköly *törk^üö* fn. 'a cukorrépa gyári szelése és sajtolása után visszamaradt szilárd anyag'.

törkölyös zsíroskenyér X *törkölös zsíroskeny^{ér}* kif. 'hús sütésére egyszer már használt zsír üledékével bekent kenyér'. Megj. Húsrá emlékeztető íze miatt kedvelt zsíroskenyérfajta.

török X *t^üörök* fn. 'szénaboglya tetejébe szúrt, kihegyezett végű ág, gally'. Vö. **törköl**.

tözsér † *t^üözsér* fn. '(marha)kereskedő'.

trák X *trák* fn. 'trágyahordásra szolgáló, kb. 1,5–2 méter hosszú, téglalap alakú, két embertől s kézzel viendő, erős faanyagból készült szállítóeszköz, amelyen nagy terhet is lehet vinni (pl. 2 mázsás leölt disznót)'. *A trákot az szokot lennyi az istáll^uó falu mellett, osztán ha istáll^uót pucútunk, akkor bevittük, arra raktuk a ganajt, w vittük ki a ganajkupocra. Ha valaki égyedü van, talicskán tulla ki a ganajt. Diszn^uó-öliskor lëmostuk forr^uó vízzel a trákot, fris sz^uómút vaty pappirt tettünk, terítettünk rá, w vittük a bont^uószékig rajta a még-mosod diszn^uót.*

trancsírdeszka X *trancsér^érdészka* fn. 'az a deszka, amelyen a húst darabolják'.

tranzporál l. **kitranszporál**

trécskel X *trécskül* tn. i. 'trécesl'.

tréfli O *tréfli* mn. (zsidókról szólva:) 'vmely szertartáshoz nem megfelelő, levágott állat: lúd, bárány'. *Mink ^uocs^uóm mégv^éttük ezt a ludat, mer tréfli v^uót, osztán a L^üöving^ér^ék elatták.* Vö. **kasa**.

trotykos X *trotykos* mn. gúny. 'totyakos, nehéz mozgású (öreg, kövér ember)'. Vö. **trotyli**.

trotyli X *trotyli* mn. gúny. 'totyakos, nehéz mozgású, esetlen (öreg, kövér ember)'. Vö. **trotykos**.

truce O *truce* fn. 'dac, ellenkezés'.

truccol O *truccol^uodik* tn. i. 'ellenkezik'.

trupp O *turupp* fn. 'csoport, kisebb csapat'.

túlról túrul hsz. 1. 'a túloldalon'. 2. 'a túloldalra'. *Várgyotok, ^ém mën^ék maj túrul!* 3. 'a túloldalról'. *Ezék a ludak túrú gyütték id^é.*

turcsi *turcsi* mn. 'pisze (orr)'.

tuskó *tusk^uó* fn. 1. 'a kukoricának a szár levágása után a földben maradó része'. 2. 'kny'. Megj. A kukoricatuskókat régebben összeszedték a mezőn is, lehordták a földről s vagy a tagút, dülűt lapos, gödrös részeibe rakták vagy elégették.

tuszli X *tuszli* fn. 'bőrből vagy ruhaanyagból készített, varrt, újra húzható védőkötés'. *Ha tuszli huzol az ujjadra, nyugottan dügozhacc akármüt, a sebédet a tuszli vídi, csak még n^é üzsd.*

tutyigatya X O *tutyigatya* fn. 'rövid alsónadrág'.

tücsüllérez X *tücsüll^éér^é* tn. i. 'piszmozg, lassan tesz-vesz vmit'.

türömlaj X O *türömlaj* fn. 'türelem (baj, kellemetlenség elviselésében)'.

türröget X *türröget* tn. i. '(ló evés, ivás közben, előtt, után) nem tetsző, szokatlan szagot érezve sajátos, prűszkölő hangot ad'. *Mi csinátotok még in az út^uövödörrel, hogy it türröget a lú?*

türttyedt X O *türttyett* mn. 'lelógó, lafogó, ernyed (ajak)'.

tüskésdisznó *tüsk^észdiszn^uó* fn. 'sün'.

tütyme X *tütyme* mn. rossz. 'buta, mamlasz, együgyű, ügyetlen (ember)'. *N^é lgy ollan tütyme, mindénki rajtad röhög!* Vö. **tütymüty, tütytentyett**.

tütymüty X *tütymüty* mn. rossz. 'buta, mamlasz, ütődöttforma (ember)'. *Ha tik is tütymüty emb^érékk^é v^uónátok körüvív^é, majd em^én^é a kedvet^ék nekt^ék is.* Vö. **tütyme, tütytentyett**.

tütytentyett X *tütytentyett* mn. rossz. 'ütődött, mamlasz, bárgyú (ember)'. *N^ém ^ém hosz sz^uóba ász avval a tütytentyett alakkal!* Vö. **tütyme, tütymüty**.

tüzes ember X O *tüzesemb^ér* fn. 'takarmánytökből formált, belülről gyertyával megvilágított, ijesztő emberfejszerű játék'. Népr. Az érett, nagy, kemény takarmánytök tetejéből egy darabot (a "sapkát") kivágva belét kiszedik, késsel orrot, szemeket, száját, nagy fogakat vágnak bele, majd egy égő gyertyát erősítenek az aljára. A "sapkát" helyére téve sötétedés után kiteszik vagy kiakasztják látható helyre.

Ezzel ijesztgették a gyerekek a sötétség beállta után a járőkelőket (főként persze gyerekeket). Az 50-es években — gyermekként — mi is még gyakran csináltunk tüzes embereket s vagy fák mögé tettük

vagy kézben vittük őket lopva áldozataink felé, akik rémülten sikoltoztak, ha nem vették észre időben a testünkkel eltakart vagy ruhával, kabáttal letakart tüzes embert. Már nem él a szokás.

Ty

tyúk tik

tyúkvakos X *tíkvakos* fn. és mn. 'szűr-kületben már nem látó (ember)'. *Tíkvakos v'ót szögün öreg, az'ér nem mert kiménni este az uccáro.*

tyúhverő mátyás X † *tyukverűő mátyás*

kif. tréf. (néven nevezni nem kívánt személy megnevezése).

tyutyumiska X *tyutyumiska* fn. gúny. 'nem férfimunkára való, csak a ház körül, otthon dolgozgató férfi'.

U, Ú

uborka O *buborka*

ugrabugrál l. *egrebugrál*

ugrat l. *beugrat*

ügyabbul X *ugyabbul* hsz. (az *ügy* közép-fokaként) 'az említetttnél is jobban, inkább'. *Az asztán rosszú nűösűt. A másik még még ügyabbul!*

új ember *ujjembër* fn. 'frissen nősült férfi'.

űjít l. *kiűjít*

untauglih X † *untáuglik* mn. 'alkalmatlan

(katonának)'. **Vö. tauglih.**

úrdolga *urdiuga* fn. 'vmi nagy dolog'.

urikos X *urikos* mn. orosz. 'uraskodó, urizáló'.

úritők *urítők* fn. 'sütőtök'.

urkusz X † *urkusz* fn. orosz. 'magát úrnak tettető ember'.

utal *utal* tn. i. 1. 'utat, járást, ösvényt csinál'. 2. 'kny'.

útkaparó X *utkopruó* fn. 'útőr'.

Ü, Ű

űberol X *űberül* tn. i. '(kártyajátékban) felülüt'.

űdő l. *idő*

űkülődik X *űkülűdők* tn. i. 'öklendezik'.

űlet X O *űlet* fn. 'űlep'.

űptre O *űftre* hsz. 'szűnet nélkül, folyamatosan (tesz vmit)'.

űvölt-kiált *űt-kált*

űzekedik *űzekedik* tn. i. '(nőstény kérdőző állat) párosodásra való hajlandósá-

got mutat'. **Vö. beűzet.**

űzet l. *beűzet*

űz-fűz *űz-fűz* ts. i. '(beszédet, gondolat-sort) bővítgetve, kitérésekkel folytat'. *Aszt űztő-fűztő, hányom mők kik v'utak a lakodalomba, mi csinátok, mennyit táncútak, mit montak a vendégék még a többi.*

űzűn esik X *űzűnn esik* kif. 'rosszul esik vmi'. *űzűnn esēt neki a tēnnapi mulatozás, mer mámo egisz nab betek tűlő.*

V

vadréce X *vadréce* fn. 'vadkacsa'.

vágt *vágot* fn. 1. 'a talicskára egy villával fűltet etető, takarmány' (kis gereblyével tömők, rakják össze). 2. † 'kivágásra kijelölt erdőrészt, illetőleg kivágott erdőrészt'.

vagy O *vaj*

vájdling *vejling*

vájkó X *vájkuó* fn. 'kis mélyedés, gödröske, vájat'. *Mekkora vájkúó van ott a faház mellett, a tikok csináták, abba jörönnek mast.*

vakabula X *vakabula* mn. gúny. 'buta, durva (ember)'.

vakarcs O *vakarcs* fn. 'az utolsó gyermek a családban'. **Megj.** Általában sokgyermekes család utolsó gyermekét jelenti. **vakotás** *vakotás* mn. 'foltos, hibás (krumpli, gyümölcs)'.

valasvalamennyi X *valasvalamennyi* névmás, a *valamennyi* túlzófoka.

választási malac X *válosztási malac* kif. 'az anyadisznótól elválasztott 6—8 hetes malac'.

valkolt esizma X † *valkúcs esizma* kif. 'ványolt esizma'.

vall *vall* ts. i. 1. 'bír, elvisel'. *Nēm vallák a lábojim, nem tok má annyit mēnni.*

Hogyan vallot ki mindig egyedű lennyi?

2. 'kny.'

vállal l. elvállal

valog valog fn. 1. tréf. 'a kéve törése'.

2. 'kny.'

valoga vége X valoga vígē kif. durva 'távoli rokonság, rokon(ok)'.

vándorol O vándul tn. i. 'megy, meneget, járkál'.

varack X varack fn. 'apró dudor, rücsök'. Vö. varackos.

varackos X varackos mn. 'rücskös, érdes (gyümölcs)'. Vö. varack.

vargavillamlás X vargavillamlás fn. tréf. 'veszekedés'. Vö. virga.

varrómasina X † varrómasina fn. 'varrógép'.

vartapiszli X vartapiszli, tréf. vartaspicli msz. 'várj, várj egy kicsit'. Megj. Általában gyermekeknek mondják, hogy türelemre intseők őket. Leggyakrabban a következő tréfás mondasban fordul elő: vartapiszli, hurka sü!'

vásárol vásál

vasfejű gáborján X O vasfejűgáborgyán fn. 'egy fajta madár'.

vasláb vasláb fn. 'főzőedény nyílt tűzön való elhelyezésére szolgáló háromlábú vasállvány'.

vaszisztasz X † vatisztasz, O vaszisztasz kérdőszó 'mi ez, mi az, mi újság?'

vécépucoló v'éc'épucoló fn. 'a pöcegödöröket, emésztőgödöröket kiűrtő (személy, többnyire cigány)'. Vö. szarmerő.

vedreces X † vedrecs mn. 'faros, melles (nő)'.

végtére v'ittire

vegni † v'ekni fn. 'hosszúka kenyér'.

vemhes vemhes mn. 'méhében magzatot hordó (tehén)'.

vénasszonyposza v'ínasszompocsa fn. 'pöfeteggomba'.

véndely v'indűő

verázsol X O v'érázsul tn. i. 'virraszt'.

Vö. bertáfol.

vérén ér X v'irinn ír kif. 'nagy veszélyt, rendellenességet, pl. akasztott, rosszul levő embert, állatot, ritkán növényt, időben észrevéve a hajba jutottat megmenti'. Ippem v'irinn írtik a lovat, osztány gyorsan eret v'aktok rajta, it tutták m'egmentenyi.

verkcajg X † vercejg fn. 'szerszám'.

verdung † verdung fn. 'régí űrmérték: kb. 2 dl.'.

veszekedik l. megveszekedik

vesztég O vesztég sz. 'nyugodtan, egy helyben'. Maraggyatok má vesztég, ölöget futkosztatok mámo má! Megj. Leggyakrabban gyerekeknek mondják.

vetélkedik l. elvetélkedik

vetet X O vetet fn. '(az állatok elé dobott) egy villányi takarmány'.

vetet l. levetet

vetettség X vetettség fn. 'szarvasmarhák zöldtakarmányozására szolgáló, sűrűn vetett kukorica'. Vö. fattyú.

vettet X vetet tn. i. 'nagy sugárban, messzire vizez'. Gyeréköröngbe v'örsöngöztünk, hom mellikünk tud messzire vetettyi.

viasz † v'iaksz

vidéki v'idi ki mn. és fn. 'nem Mihályiból való, nem mihályi'.

viggyanik l. kiviggyanik

világ világ, v'elág fn. 1. 'kny.'. 2. (v'elág) O 'gyertya; lámpa'. Vö. világgyújtatkor.

világgyújtatkor X † v'elággyújtatkor sz. 'a gyertya, ill. a lámpa meggyújtásakor, azaz sötétedéskor'. Vö. világ, lámpagyújtatkor.

vintörög X v'intörög tn. i. 'vmi mindenhol van, csak éppen a helyén nem'. Hun lehet, hum v'intörög a v'ellám, má m'igin n'ém taláolom.

vinyor X v'inyor fn. rossz. 'kivénhedt ló'.

virga X O virga fn. 'veszekedés, pörlekedés'. Nav v'irga v'ót m'igin nálok, lehetét hallanyi a veszekédést. Vö. vargavillamlás.

viribél X v'iribül tn. i. '(kacsa, lúd) (vízben, folyadékban) pacscol'. A v'ic'ic'ek annyit v'iribünek m'indig a v'alluba, az'ér ollan sáros ot m'indén. Vö. kiviribél.

virslí † b'észli

virtigli v'irtigli mn. 'igazi, valódi'. Ezek osztán a v'irtigli favágók, odanász, csak ub büroga'nyák ki a fákat!

virzsinia † v'örzsina szivar. Vö. bécsi virzsinia.

visel visel

viselő O v'üselűő mn. 'állapotos (nő)'.

visz v'isz

visszagörög X v'isszagörög tn. i. '(disznó) nem fog fiat'. Vö. görög, visszaüzekedik.

visszarétirál X O v'isszarétirál tn. i. 'meghátirál'.

visszaüzekedik X v'isszaüzekedik tn. i. '(tehén) nem fog fiat'. Vö. üzekedik, visszagörög.

vizavi O v'izavé sz. 'szemközt, átellenben'.

vizetetés X † v'izetetés mn. 'fagyásos, hólyagos, viszketős, fájós (láb)'.

vonadék X v'onyadék fn. 'vonókés használatkor keletkező faforgács'.

vonisztrál l. megvonisztrál

vonódott v'onyódott mn. 'nyirkos'. M'indén nedves l'ész ebbe a v'onyódott üdűbe. Vö. megvonódik.

vonogó X v'onyogó fn. 'fanyelű vashorog, amellyel a szénát, szalmát kihúzógták a kazalból, boglyából'.

völgy v'ügy fn. 1. 'kelés magva, központi része'. 2. 'az a kéve, amelyik a szélső k'evét befogja'. Megj. A 'hegyek, magaslatok közt alacsonyabban fekvő terület' jelentés a nyelvjárásban is a v'ölgy szóalakhoz kapcsolódik.

völgyel X *völgyel* tn. i. 'asztag- és kazal-
rakáskor a közepét rakja'.
vörhenyes X *vörhenyös* mn. 'vöröses'.

vörnyeges X *vörnyegős* mn. 'vöröses'.
vurst X O *vurst* sz. 'mindegy'. *Nekem
osztám vurst, hom mit akarsz csinányi.*

Z

zabigyerek *zabigyerek* fn. rossz. 'házas-
ságon kívül született gyerek'.

zacskó O *acskó*

zag l. szag

záklás X † *záklás* mn. 'göröngyös'.

A záklás földébe nem vót jó vetynyi.

zakotál l. összezakotál

zalámbol X *zalámbul* tn. i. 'jön-megy,
cél nélkül szaladgál'.

zámhol l. elzámhol

zanótos X *zanótos* mn. 'pityókás'.

Megj. Kisebb intenzitású, mint a zsólás.

záfog † *áfog*

zászló † *ászló*

zavarkolódik X *zavarkulódik* tn. i.
'alkalmatlankodik'. *Né haraguggyon, hom
mas zavarkulódom.*

zínia X *zínia* fn. 'egy fajta kerti virág'.

zivárog l. szivárog

zöcsköl X *zöcskül* ts. i. 'sokáig ráz, rá-
zódni kényszerít vmit'. Vö. zömöcsköl.

zökög X *zökög* tn. i. 'zötyög'. Rossz az

ut, igen zökög a szekér. Vö. zökögös.

zökögös X *zökögős* mn. 'zötyögös'. Vö.
zökög.

zömöcsköl X *zömöcskül* ts. i. 'sokáig
rázogató vmit'. Vö. zöcsköl.

zömöcskös X *zömöcskös* mn. 'zömök'.

zörgölődik X *zörgülődik* tn. i. 'hosszan
zörög'.

zubukol X *zubukul* tn. és ts. i. '(nagyobb
tömegű) folyadék lötyög, ill. azt lötyög-
teti (vki, vmi)'. *A disznó zubukulla a mos-
lítókat. Zubukul a vödörbe a víz, mikor huz-
zák föl a kúdbul.*

zuhé zuhéjj

zupa O *zupa* fn. '(reggelire adott) rán-
tott leves'.

zupás O *zupás* mn. és fn. 'továbbszol-
gáló (altiszt) katona'.

zutyál X *zutyál* ts. i. 'rázogató vmit'.
Ik.: összö-.

zúzik X *zuzik* tn. i. 'zúzódik'. Ik.:
összö-.

Zs

zsákli-foltli X O *zsákli-fóltli* tréfás
kifejezés, arra az esetre mondják, amelyre a
'minden zsák megtalálja a maga foltját'
közmondás érvényes. Az *isz zsákli-fóltli*:
*az a férfi éppen olyan darabos ember, mind
a felesége.*

zséter l. sajtár

zsiba X *zsiba* fn. 'kisliba'.

zsibaszőr X *zsibaszőr* fn. tréf.-gúny.
'(kezdő borotválkozó) gyenge szakálla'.
Vö. zsibaszőrű.

zsibaszőrű X *zsibaszőrű* mn. tréf.-gúny.
'gyenge szakállú (kezdő borotválkozó)'.
Vö. zsibaszőr.

zsbavirág X *zsbavirág* fn. 'gyermek-
lánefű, pitypang'.

zsimbölög X *zsimbölög* tn. i. 'sem nem
beteg, sem nem egészséges, nem érzi jól
maga'. *Napok óta csak zsimbölög, a végén
doktorho köllök menni.*

zsindely *sindő*

zsrir *zsrir* fn. l. 'a föld termőereje'. *Kivét-
ték ennek a földnek a zsrirját, izém má
múta nem vót ganojzva.* 2. 'kny'.

zsisze X O *zsisze* fn. gyny. 'tűz'.

zsólás X *zsólás* mn. és fn. 'pityókás'. Vö.
félzsólás.

zsombor X *zsompor* fn. 'szakajtó'.

zsóvályog X O *zsoválog* tn. i. 'gyengél-
kedik, de nem beteg (ember, állat)'. Vö.
kóringol.

zsubrák X *zsubrák* fn. és mn. rossz.
'zsugori, fősvény'. Vö. zsubrákodik, zsub-
rákol.

zsubrákodik X *zsubrákodik* tn. i. rossz.
'fősvénykedik, zsugoriskodik'. Vö. zsub-
rák, zsubrákol.

zsubrákol X *zsubrákul* tn. i. rossz. 'zsu-
gori módon él, gyűjti a vagyont, fősvény-
kedik'. Vö. zsubrák, zsubrákodik.

zsurul l. súrol

FALUCSÚFOLÓK, IDŐJÓSLÁSOK, SZÓLÁSOK, EGYÉB

Az itt közlésre kerülő szólásokat, falucsúfolókat, időjóslásokat stb. a táj-
szógyűjtés melléktermékeként, orvanyagaként jegyeztem föl. Úgy vélem, így
is érdemesek arra, hogy nyomtatásban megjelenjenek, s legcélszerűbbnek
éppen a tájszavak függelékeként való közzétételük látszik. Erre az anyagra
különösen is áll, hogy egyre inkább viasszorulóban, eltűnőben van.

Falucsúfolók

Nincs helē, mind Osliba Jézusnak: Osliban (Osli Győr-Sopron megyei falu)
a falu szélére tették a Jézus-szobrot.

Nekidüllünk, mím pálijak a ködnek: a páliak (Páli Mihálytól kb. 8 km-re
fekvő falu) vissza akarták nyomni a ködöt.

Mégaggyuk a móggyát, mím pálijak a herilisnek.

Páli mestēr [= tanító] fűőpofosztá a malaccát, mer nēm irtē föl a vällut.
Kērēzbe vűszi, mind a védēcijek a lajtērgyát az erdűőbe.

Kanyar, mind a kűőnyi bika: Kőnyban (Győr-Sopron megyei falu) kötelet
kötöttek a bika nyakára, felhúzták a toronyba, hogy lelelje az ott nőtt
fücsomót, s fölérve fuldoklása közben a bika kidugta a nyelvét.

Ugy íg, mím Mestēribe a lutkatroc: jól ég (Mesteri Vas megyei falu).

Fűő van űőtőzvő, mind a viccaji kepē: rendetlenül, hanyagul van felöltözve;
csak rá van dobva a ruha (A hagyomány szerint a vicaiak — Vica Mihálytól
kb. 4 km-re levő falu — a kepébe tűzték a madárijesztőt).

Lehuzzák a napot a himodijak: esteledik (Himód — Mihálytól nyugatra,
kb. 8 km-re fekvő község — felé megy le a nap).

Gyűőráőba, kecske rug'gyon űódűőba (Győrő Mihálytól 6 km-re van).

Gurul, mind a gyűőráji gombűőc: a szájhagyomány szerint egyszer Győrőban,
télidőben valahogy kikerült egy gombűőc az utcára egy konyháról az árokban
levő jégre. Egy lűd — észrevéve a gombűőcot — meg akarta enni, de az túl
nagy volt, s valahányszor be akarta kapni, kicsűszott a csőréből s odébbcsű-
szott a jegen. A lűd újra és újra próbálkozott, olyan sokáig, hogy a végén a
kőkeményre fagyott gombűőc a szomszédos faluig, Cirákig eljutott a két falut
összekötő árok jégén.

Naffejű belēdijek (Beled Mihálytól 8 km-re fekszik).

Jűő száncsinálűő kűsfaludijak (Kűsfaludon — Mihályival összeépűlt s köz-
igazgatásilag egyesített falu — korábban a fával való munka nagy szerepet
játszott, s a kűsfaludiak különösen jó szánokat készűtettek).

Pipázs, botos mihálijak: a hagyomány szerint a jómódú mihályi gazdák azzal kezdték a napot, hogy hosszúszerű pipára gyújtottak, aztán kampósbotot fogtak s megnézték, hogyan dolgoznak a zsellérek.

Időjóslások

A kányák a fák csúcsábo röpűnek, hideg lesz.

Ha a tikok korám beűnek, hideg lesz, ha tovább kim marannak, jó üdű marad.

Ha disznóöliskor a disznó lipinek a hátulla nagyobb, mind az elejé, akkor nat él lesz.

Finyés este, fostos reggel: estefelé süt a nap, másnap reggel esik az eső.

Mátyás, ha talál, ront, ha nem talál, csinál: ti. jeget.

Szároz március, nedves április, hűs május.

Dorottya szorította, Julianna tágította: Dorottya (II. 6.) erősíti, Julianna (II. 16) gyengíti a hideget, a telet.

Ha finylik Vince, tellik a pince: jó szőlőtermés lesz.

Sándor, József, Benedék, zságbo hozzák a meleget.

Sándor, József, Benedék, Gyuri a gyerek: György napján biztosan meleg lesz (IV. 23-án).

Ha Katalin kopog, karácson locsog.

Ha Katalin locsok, karácson kopog.

Ha Mēdártkor esik, akkor negyven napig esik.

Márciusi huó akkor sē jó, ha zságbo vüszik kērésztl a határonn: sok gaz nő, ha márciusban hó esik.

Szólások

Amit a ház ellop, aszt elű is aggya: ami a házban veszik el, az elő is kerül.

Huncut a paraszt, ha csak éggy araszt [= arasz] is.

Fűökötöm a macskáro a harangot: bátorságot veszek.

As sē felettē az annyábo a nyelvít: a nyelvés ember.

Tigēd (aszt, azokat, tiktēket, űket) is könnyebb odáb dobnyi, min kűnni: lusta emberről mondják.

A doktorok a bajbū inek, amit mēkhannak, a politikusok mēg abbul, amics csinánok.

Fingon csikot vēnni: ingyen.

Nēm szarom jábo a gyöpöt: nem tétlenkedem.

Faváguo embérnek, mēk szaruó embérnek nēm jó a közelibe lēnni.

Acs csak annyi, mind a pokolba ész zsiduó: kevés.

Kirántyák alulla a gyíkint: meghal.

Vam mindēm, mim Biédzsbe.

Legjop, ha az anyuós mēg a hozomán fűdibe van: a háború előtti, föld(birtok) központú szemlélet nyers kifejeződése.

Egyéb

Árpát J^uózsefnap hetibe, kukoricát Szenygyörgy hetibe, rozsot Máté hetibe, buzát Szemmihál hetibe köl vetynyi.

Hushagy^uóketkor sokat k^uő sⁱétányi, akkor nagyra ny^uól a kendér.

Sapkábo küő kívünnyi a tojásokat a tik alá, akkor fijassak lésznek.

Kelet felé k^uő fordünyi a tojásokkal ütetis elöt, hof fijas légyén a tojás.

Ha a petrezselmét éggy ^uórákor vetik, éty száros lész.

Hushagy^uóketkor az asszonyok nem varhatnak, merⁱ bevargyák a tikok valogát: nem tojnak a tyúkok.

Ha a tik a valogán szalmaszálot huz, várotlan vendíg gyün.

Tⁱélén k^uő keszté, nyáron nem k^uő keszté. Mi az?: találós kérdés, amely azon alapszik, hogy kölykezte és a köll kesztyű a nyelvjárási kiejtésben egybeesett. Jelentése: télen kell, nyáron nem kell kesztyű.

Őreganyád a palláson, kukorcul (= üldögel) a luttojásonn,

Alig várgyo kikelisid, bakszomatta (= eufemizmus) terémtisit (illetőleg a második sor változata: . . . b. . . a vin terémtisit).

Lack^uó, pipadohán acsk^uó, teli vam malacc^uó.

J^uóska, poloska, emént a malomba, kiráкто a zsákot, megétté a mákot.

János, szeméd igén ámos.

Ist^uók, mit észnek a diszn^uók.

Luca napján, lucázáskor a lucázó legények és gyerekek a következőket mondták:

Annyi csibⁱéjék légyém, mind az ⁱégenn a csillag,

Tiktyok luggyok j^uó toj^uók légyenek,

Annyi pénzék légyém, mind a pajtábo a pélva,

Kenték lányánok akkora csöcsö légyém, mind a bugyogakors^uó,

Akkora diszn^uót öllenek, mind a kössig bikájó,

Annyi zsirgyok légyém, min kudba a viz,

Ollan hosszú k^uóbásszok légyém, mind a falu hossza,

Luca, luca, kitykotty, kukorikú, sápsápsáp, rudrudrud!

A jókívánságok elmondása, elkiabálása után a lucázók pénzt kaptak, a gyerekek diót, almát stb. Ha nem kaptak semmit, azt kiabálták:

Écs csibⁱéjék légyén, az is vak légyén!

TARTALOM

Bevezetés	5
A mihályi nyelvjárás hang- és alaktani sajátosságai	9
A szócikkek felépítése	10
Mihályi vázlatos története	12
Mihályi tájszavak, szólások és földrajzi nevek, illetőleg eredetmagyarázatuk közlési helyei	16
A jelek, a rövidítések és a minősítések jegyzéke	17
Szótár	19
Falucsúfolók, időjósolások, szólások, egyéb	74

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Tóth Sarolta — Műszaki szerkesztő: Farkas Imre

Terjedelem: 7 (A/5) ív — AK 1360 k 7982

HU ISSN 0078-2866

79.6722 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

Ara: 17,— Ft